

ediční řada
A.M.I.M.S. M.

Útěk

sestry Cecílie

Výběr z vyprávění sestry Cecílie
zaznamenaného v roce 1954 Williamem Brinkleyem

A.M.I.M.S.
Apostolatus Mariae Immaculatae Matris Spei
(Apoštolát P. Marie Neposkvrněné – Matky Naděje)
Vranov n.D. – Přímětice – Bítov
A. D. 2012

Tato publikace může být šířena v kostelích
s vědomím Biskupství brněnského.

Brno dne 8. srpna 2012, č.j.: Ep/881/12

Děkujeme Kongregaci sester Nejsvětějšího Spasitele
za vstřícnost a pomoc,
se kterou nás provázely při přípravě českého vydání této knihy.

Autor: sestra Cecílie (Makária Cecília Kondrcová)
Spoluautor: William Brinkley
Název: Útěk sestry Cecílie
Podtitul: Výběr z vyprávění sestry Cecílie zaznamenaného
v roce 1954 Williamem Brinkleyem
Překlad: Stanislav Doležel a Petra Matulová
podle slovenského vydání
Útěk sestry Cecílie, Post Scriptum, Bratislava 2011
Vydal: A.M.I.M.S. Vranov nad Dyjí – Přímětice – Bítov
Rok vydání: 2012
Ediční řada: A.M.I.M.S. M. (tj. knihy pro misijní použití)
Vydání: první
Tisk: OLPRINT Šlapanice
Náklad: 30.000 výtisků

Pro církevní potřebu připravili členové a spolupracovníci tiskového apoštolátu A.M.I.M.S.

Kompletní texty většiny publikací, které vydává A.M.I.M.S. (včetně misijních knih ediční řady A.M.I.M.S. M.), najdete na internetových stránkách FATYMu www.fatym.com a na www.amims.net. Zde také najdete jak český překlad knihy Útěk sestry Cecílie v plném rozsahu, tak tento výběr z vyprávění sestry Cecílie.

Toto je skutečný příběh řeholnice, která hrála několik měsíců riskantní hru s komunistickou policií a jejími donašeči. Nakonec se jí podařilo vyhnout se vězení, do kterého ji chtěli dostat. Sestřička Cecílie (pod tímto svým křestním jménem knihu publikovala – její řeholní jméno bylo ve skutečnosti Makária) byla na mušce Státní bezpečnosti, když pomáhala unikat druhým. Vyměnila řeholní šat za celou škálu bizarních převleků, než se vydala na nebezpečnou cestu do svobodného světa. Skrývala se ve stodolách a tajných skrýších, často hladová, třesoucí se zimou a vystrašená. Pomáhali jí odvážní lidé, riskující vlastní životy a svoji svobodu. Nakonec prožila vrcholnou zkoušku v tmavé noci při přechodu přes přísně střeženou hranici.

Vyprávění je prozářené odvahou a pevnou vírou. Působivě vykresluje pohnutky obyčejného děvčete, které ji vedly ke složení řeholních slibů a k fascinujícímu životu v klášteře.

Čtyři policejní auta – jedou pro mě!

Cítím, že kdosi do mě strká, až to bolí. Probouzím se, jsem ve svém pokoji v dětské nemocnici v Bratislavě. Nade mnou se sklání jedna ze sester, celá je bledá, třese se: „Ježíši, Maria, Svátý Josefe!“ Chuděra vystrašená. „Sestro! Sestro! Dole na vrátnici tě čekají čtyři četníci a na ulici stojí čtyři policejní auta! Matka představená říká, že si máš vzít deku, nebo ti bude v noci na policii zima.“ Chvíli si myslím, že se mi to jen zdá. Vystrčím ruku a dotknu se sestry. Je to ona, z masa a krve.

„Víš co, sestro,“ říkám jí, „já s četníky nikam nepůjdu.“ Vstávám a rychle se oblékám. Běžím na půdu nad naším oddělením. Dívám se, kde bych se mohla schovat, ale vidím tam jen samé trámy a kopu do starých matrací. Ve zmatku prolézám okénkem na malou terasu nad střechou. Lezu po čtyřech po střeše a snažím se schovat za komín. Dřepím za komínem, kdysi červeným, teď černým od sazí – a snažím se přemýšlet. Téměř omdlévám, zdá se mi, že každou chvíli spadnu ze střechy.

Náhle se podívám dolů na ulici. Vidím policejní auta. Kolem nich jsou rozestaveni příslušníci bezpečnosti v zelených uniformách. Hlídkují kolem nemocnice. Vidím, jak se lidé zastavují a chtějí vidět, co se děje. Tehdy si pomyslím: „Dobrý Spasiteli, vždyť mě zde četníci snadno uvidí – celou bílou, v hábitu, proti černému komínu!“ Je třeba slézt ze střechy dolů! Lezu jako kočka, v tom se mi uvolní pod nohou křídlice a začne se sesouvat dolů... Čekám, hrůzou ani nedýchám... Mám strach, že taška dopadne na chodník a oni se podívají nahoru. „Svátý Josefe, pomoz!“ Křídlici zastavil okap. Zůstala v něm. Zavírám na chvíli oči, modlím se děkovnou modlitbu, napůl v mdlobách.

Potom se doplazím k terase a okénkem vlezu zpět na půdu. Stojí tam pět sester, jsou jako pět vylekaných bílých housat.

„Pojď dolů!“ říkají. „Pojď dolů, sestro! Četníky přechází trpělivost.“

Přemýšlím, zda „příslušníci bezpečnosti“, jak se nazývají, mají v sobě alespoň tolik citu, že se neodváží dojet do našich řeholních pokojů. Obchází mne hrůza, zalévá mne studený pot. Zoufale se snažím vymyslet způsob, jak se dostat četníkům z rukou.

V tom si na něco vzpomenu.

V kufru mám šaty po matce jednoho dítěte, které jsme měli v nemocnici. Tmavomodré šaty s bílými puntíky, hodily by se k tanci, ale teď se hodí právě k této příležitosti. A bílý šátek navíc!

Běžím se šaty a šátkem na půdu. Chci odložit závoj. Najednou mi něco zadrželo ruku, cosi mimo mne. Za dvacet jedna let od svých řeholních slibů, jsem na sobě nic jiného, kromě řeholního hábitu, nemě-

la. Přemýšlím. Když půjdu v hábitu, určitě mě chytí. Když ale vyjdu na ulici v civilu a chytí mě – bude to hanba pro řeholnici. To bude pohled – přesně to, co chtějí! „Jestliže mě mají chytit, pak chci kráčet mezi lidmi jako řeholnice, s hrdostí!“

Tehdy jsem přestala přemýšlet a začala jsem se modlit. V takových případech se obvykle modlím ke svatému Josefovi, kterého mám ze světců nejraději. S ním si umím nejlépe povídat. Jenže tato situace se mi zdála příliš těžká i pro svatého Josefa. Proto jsem šla na věc přímo: „Můj Nejsvětější Spasiteli, Ježíši, co mám dělat?“

A brzy, jako kdybych si vůbec neuvědomila, co se děje, jedním. Sundávám si závoj. Odepínám límec. Rozvazuji si čepec.

Odkládám pás s růžencem a křížkem.

Svlékám si roucho a všechno schovávám pod starou matraci.

Potom si spěšně navlékám tmavomodré šaty s bílými puntíky a na hlavu si uvazuji bílý šátek. Běžím zpět do pokoje. Tam vezmu jen dvě věci – osahaný obrázek svatého Josefa, který jsem si schovávala od dětství, a obrázek Panny Marie, Ustavičné pomoci, který mám ode dne řeholního zasvěcení. Vložím si je pod šaty a vyjdu na chodbu.

Proti mně jde po chodbě jedna sestra a nese dítě. „Dej mi to dítě!“ říkám a představuji si, že právě to mě bude dobře maskovat.

„Dítě?“ říká udivená sestra a drží ho pevně v rukou. „Nemůžu ti ho dát, čeká na ně doktor, chce ho vyšetřit. Jak bychom ho potom dostali zpátky?“

Rychle se obracím, nemám čas ji přesvědčovat. Otvírám komůrku pro uklízečky, беру hadry a náradí, abych vypadala jako uklízečka – našťastí jsem náležitě špinavá od komína. Scházím dolů po schodech, jdu bočními dveřmi a procházím mezi četníky. Sama jsem pomohla mnohým lidem se skrývat a utíkat přes hranice. Teď vím, jaké to je. Další čtyři měsíce budu žít jako štvaná zvěř, skrývat se, přebíhat z úkrytu do úkrytu, až se mi nakonec podaří utéct přes hranice uprostřed noci temnoty a strachu, bude se psát 10. leden 1952. Není to žádná maličkost skrývat se takovou dobu v komunistické zemi a zvláště, když jste řeholní sestrou. Ať mi svatý Josef odpustí moji pýchu!

Rodná hrouda, husy, svatí a nesvatí

Narodila jsem se v malé vesnici na Slovensku – v tak malé, že domy v ní byste lehko spočítali. Dostala jsem jméno podle svaté Cecilie, mladého křesťanského děvčete, kterému Římané setnuli hlavu. Můj otec

byl pracovitý sedlák a rodina pro něj znamenala všechno. Měl rád děti. Přicházely na svět průměrně každých čtrnáct měsíců a pořad měl další a další. Narodila jsem se jako čtvrtá – po Marii, Ireně a Edovi – já Cecílie. Nakonec nás bylo jedenáct, z toho devět děvčat. Spávali jsme na slámě přikryté plachtou. Slámu jsme každý měsíc měnili. Krásně a svěže voněla. Přikrývali jsme se peřinou nacpanou peřím z našich hus. Všechno, co jsme měli, bylo z našeho hospodářství. Šaty jsme měli z konopí, které otec pěstoval. Namáčelo se ve vodě šest týdnů, potom se sušilo, třepalo na drhlici a česalo hřebenem. Získané konopné nebo lněné vlákno sbíral tkadlec, který chodil po vesnicích, a tkal z nich plátno.

Za svoji práci si nechal část plátna a ostatní nám dal. Takto jsme se oblékali do šatů ušitých z toho, co jsme si sami vypěstovali. Můj otec se díval na svoje pole a říkal mi: „Moji předkové už pět set roků orou tu-to zemi.“ Proto slovenský sedlák cítí k zemi mnohem víc než jen vděčnost za živobytí. Vezměte mu kousek půdy a je to, jako byste mu vzali kus srdce. Hospodářství, které otec zdědil, se nacházelo na dobré černé zemi. Když jste si vzali vlhkou hroudu do dlaně, přilnula vám na prsty. Dvacet hektarů pole jsme měli na deseti místech vzdálených od domu pět set metrů až tři kilometry. Na jednom poli pěstoval otec pšenici, na druhém brambory, na třetím cukrovku, na dalších zase konopí, jinde pěstoval vinnou révu... Hospodaření, to byl otcův svět. A tam, kde jsou otec a matka šťastní, bývají šťastné i děti, bez ohledu na těžkou práci.

Každý v rodině musel pomáhat a v tom je výhoda mít jedenáct dětí. Když mělo dítě šest roků, začalo pást malé hejno hus, dávalo na ně po celý den pozor a večer je muselo přivést napasené domů. Když jste vyrostli, dávali vám na starost stále větší a větší hejno hus, až jste jich měli i padesát. Mezitím jste přenechávali menší hejna mladším sestřám. A potom, když jste už měli deset a jedenáct roků, už jste nepásli husy, ale začali jste sami chodit pracovat na pole. Husy byly velmi důležité – bylo to něco, co se dalo jíst a z čeho se dalo škubat peří do duchen a polštářů. Když vzpomínám na dětství, přijdou mi na mysl vždy naše husy. Až dodnes mám husy velmi ráda, a kamkoli jdu, snažím se koupit si maličké něžné house a nosit je s sebou, což velmi udivuje lidi, ke kterým přijdu a řeknu jim to. Ptají se mě: „A co když ti vyroste a začne ti kejšat?“

Pást husy nebyla žádná nuda. Byl to čas, kdy jsme se setkávaly se všemi děvčaty z dědiny, protože každá měla svoje hejno. Mohly jsme si spolu vyprávět, ale také si hrát, třebaže jsme musely jedním okem dávat pozor, aby se nám hejna nepomíchala. Svě husy jsme mívaly poznačené značkou na nohách. Naše měly vystřižené malé „v“ na blance mezi prs-

ty na pravé noze, ale když se nám pomíchaly, nebylo snadné je oddělit. Dávaly jsme pozor, aby nevběhly do pole a nezačaly okousávat klásky místo trávy. Jednou, v době žní, jsem byla trochu nedbalá a při hře jsem na husy úplně zapomněla. Když jsem se vrátila k hejnu, už tam nebylo. Šla jsem je hledat a našla jsem je na cizím poli. Asi dvacet pět mých husí se pášlo na susedově pšenici a sused se právě hnal za nimi. Bývalo to tak, že když hospodář chytil cizí husy na svém poli, zavřel je a čekal, až přijde majitel a zaplatí za ně. Hospodář se hnal za mými husami a křičel na své dva syny, aby mu pomohli husy chytit. Začala jsem hlasitě křičet a plakat. Tak hlasitě, že mě náš táta zdaleka uslyšel a přiběhl. Téměř by se pustil s tím druhým hospodářem do rvačky. Křičeli na sebe a prudce gestikulovali, běželi za husami přes pole, a já, polekaná, za nimi. Když jsme překročili jednu mez, táta se zastavil a zdvihl ruku. „Jsme na státním!“ zakřičel. „Jsme na státním pozemku!“ zopakoval. „Na státním se nesmíme bít!“ Cizí hospodář se na chvíli zarazil, zastavil se, rozhněvaný a znechucený si odplívl a odkráčel pryč. Ten den nemusel náš táta zajaté husy vykupovat.

Pást husy byla zábava. Celý den jsem nedělala nic jiného, než že jsem chodila po poli a hrála si s ostatními děvčaty. Někdy se však stará husa rozhodla vrátit domů předčasně. Začala kejšat a malá housata se prodírala za ní. To znamenalo, že jsme se musely vydat domů i my, a nemohly jsme si už hrát. Jednou, právě uprostřed největšího hraní, moje stará zavelela na odchod. Naštvala mě! Vzala jsem hůl a udeřila jsem ji po hlavě. Padla na zem a zůstala ležet. Zdvihla jsem ji a nesla s pláčem domů. Mamince jsem řekla: „Chcípla mi!“ Maminka nevěřila: „Jak ti mohla chcípnout? Vždyť ani není nafouknutá jako nemocná husa.“ „Jen se narovнала a zdechla,“ zalhala jsem s velkým pláčem a ani jsem nezapomněla na hůl. Potom jsme zabitou husu dali cikánům. Tehdy se to dělalo se vším, co chcíplo. Dlouho jsem se pro tu husu trápila.

Nebyla jsem zrovna hodným děvčetem, zvláště při pasení hus jsme vyváděly. Jednoho dne, když jsme s celou tlupou dětí pásly husy, dostalo jedno děvče nápad: „My ti budeme pást husy a ty běž natrhat mák. Budeme dávat pozor, zda nejde hlídač.“ Začala jsem trhat makovice a vysypávala jsem z nich mák. Náhle se za vysokou kukuřicí objevil hlídač, jakoby spadl z nebe. „Co zde děláš?“ zeptal se. „Jen se tak dívám.“ „Díváš se? Ukaž zuby!“ Otevřela jsem ústa. „To jsem si myslel!“ řekl hlídač. „Vidím, že je máš od máku.“ Podíval se na zástěrku, kterou jsem držela v rukou. „A co máš v té zástěře? To jsem si mohl myslet. Plná zástěra makovic!“ Trásla jsem se strachem. „Strýci, pomodlím se za vás k Pánu Bohu na nebesích, když mi nic neuděláte.“ Klekla jsem si na ko-

lena a sepjala ruce. „Pane Bože,“ prosila jsem, „žehnej tomuto hlídači, tomuto dobrému hlídači...“ „Jdi pryč a modli se,“ řekl hlídač. „Máš se za co modlit!“ Myslím si, že jsem se dobře modlila, protože mne nechal odejít. Dokonce mi dovolil posbírat makovice, které se mi vysypaly ze zástěry, a mohla jsem si je vzít s sebou.

Když mi bylo sedm roků, šla jsem k první svaté zpovědi. Bylo proč k ní jít... Abychom nezapomněli, z čeho se máme zpovídat, psali jsme si hříchy na papírky. Když na mě přišla řada, zjistila jsem, že jsem si papírek zapomněla doma. Děvčeti, které vyšlo přede mnou ze zpovědnice, jsem zašeptala: „Půjč mi svůj papírek!“ Podala mi ho a já jsem se panu faráři zpovídala z jejich hříchů. Myslím si však, že jsem mívala i dost vlastních hříchů... Jednou jsem zbila svoji mladší sestru jen za to, že mi ztratila černého brouka. Měla tehdy pět roků a já sedm. Chytila jsem brouka a přikázala jsem jí: „Teď mi ho pohlídej!“ Někam jsem odešla, a když jsem se vrátila, ptám se: „Kde je?“ „Ztratil se mi!“ říká Tonka. „Nevykládej, dej mi ho!“ opakuji. „Ztratil se mi!“ Tonka začala fňukat: „Však ti najdu jiného, stejného.“ Začala pobíhat a hledat stejného brouka. „Zde je, zde ho máš!“ říkala. „Ne,“ odporovala jsem jí, „to je jiný brouk – já chci stejného, jakého jsem měla před tím.“ Tonka začala pištět a ječela tak, že maminka vyběhla z domu. Rychle jsem zmírnila: „Nechci toho brouka! Pro jednoho brouka se nepůjdu utopit!“ Tonka hned přestala křičet. I tak jsem nevěděla, kde bych se měla utopit. Jednou vodu jsme měli v potoce, bylo jí po kolena.

Když jsem měla osm roků, chodíval se mnou pást husy můj pětiletý bratranec Ignác, který býval u naší babičky. Dávali jsme husám pít z velkého hliněného džberu, který jsme přinášeli od babičky. Jednoho dne si Ignác šel hrát kamsi jinam. Ale husy byly toho dne protivné, zvláště ta stará. Pokaždé, když jsem přinesla ve džberu vodu z potoka, husa ho svým velkým zobákem převrhla. Vyryla jsem tedy do země jamku, abych do ní džber vložila. Jenže když jsem džber tlačila do jamky, praskl. Zhrozila jsem se. Jak teď řeknu babičce, že jsem jí rozbila džber? Spojila jsem těsně dvě části k sobě a vtlačila je do jamky. Puklinu jsem zamazala blátem tak, aby ji nebylo vidět. Když se Ignác vrátil, právě jsem byla u džberu. „Co děláš?“ ptá se. „Strkám džber do jamky, aby ho husy nemohly převrátit,“ říkám, jako bych právě něco moudře vymyslela. „Nechceš mi pomoci?“ „Dobře,“ odpověděl Ignác. Přišel k jamce a já jsem mu kázala, aby džber trochu zatlačil. „Zatlač ještě víc!“ nařizují. Zabral a džber se rozlomil. Začala jsem mu nadávat: „Podívej se, co jsi udělal! Vždyť jsi ho rozbil! Půjdeš za babičkou a řekneš, žeš jí rozbil džber!“ Začal plakat a já jsem ho objala kolem krku. „Neplač, Ignáci,“

utěšovala jsem ho, „tebe má babička raději než mě, protože jsi malý. Jen jí řekni, co jsi udělal!“ radila jsem mu farizejsky. „Vždy je lepší říct pravdu. Jen jí hezky řekni: ‚Rozbil jsem džber!‘ a ona ti odpustí...“

Jednou jsem spadla z třešně, když jsem chtěla dosáhnout na jednu větev. Neletěla jsem na zem dlouho, ale tak jsem se polekala, že jsem hned utíkala za babičkou a křičela: „Zabila jsem se, zabila jsem se, zabila!“ Děda vyšel z domu. „Co to říkáš? Jak můžeš být zabitá, když tak vřeštíš?“ zeptal se nazlobený. Přestala jsem vřeštět. „Děda má pravdu. Když žiji, nemůžu být zabitá!“

Náš táta

Když jsme trochu vyrostli, dostali jsme za úkol nosit otci oběd na pole. Nosívali jsme mu trochu brambor s kapustou, a když bylo chladno trochu teplé fazolové polévky ve vysoké misce. Miska byla dost těžká, a tak jsem si jednou cestou na pole sedla, abych si odpočinula. Misku jsem ale nepoložila na rovnou zem, ta se převrátila a polévka se vyli-la. Zdvihla jsem misku a podívala se do ní. Na dně zůstalo ještě trochu fazolí. Šla jsem k potoku, kde se koupaly husy, nabrala jsem do misky vodu a fazole dobře promíchala. Potom jsem šla za otcem na pole a podala mu oběd. Obyčejně to byla pro nás významná chvíle, obědvat s otcem na poli. „Budeš trochu polévky, Cilko?“ ptá se mě. Říkal mi Cilka. „Ne, děkuji, táto, dnes nemám hlad,“ odpověděla jsem. Podíval se na mne a pokrčil rameny. Začal jíst. Nabral si lžíci polévky. Překvapený se zarazil. „Co je to za polévku?“ zeptal se. „Polévka, co vařila maminka!“ říkám. Nabral si druhou lžíci, mnohem pomaleji, a ochutnal. „No, chutná nějak jinak, než jakou ji vařívá máma.“ Byl však tak hladový a unavený prací, že polévku snědl.

S bratrem Edou jsme se měli velmi rádi. Přišel na svět o rok a něco přede mnou. Později se právě on zasloužil o to, že jsem začala chodit do školy k sestřičkám v sousedním městě. Vždy vyváděl kdejaké skopičiny. Často jsme zápasili, kdo je silnější a šikovnější, a někdy mě lišácky doběhl. Jednou z našich povinností bylo řezat řezanku na řezačce, která měla dva nože na hřídeli a otáčela se ručním kolem. Míchali jsme v ní slámu s jetelem a dávali jsme ji kravám. Tlačila jsem rukou směs do truhličky nad hřídeli, on točil kolem. Říkal mi: „Myslíš, že jsi silnější než já? Vsadím se, že vydržím točit kolem déle než ty.“ Točila jsem tedy a on jen popouzel: „Vsadím se, že už nemůžeš!“ A takto mě hecoval, až mi únavou vyschlo v ústech. Potom jsme se vystřídali a on

skutečně dokázal točit déle. Nechtěla jsem to připustit a zase jsem se s ním vystříдалa. Tak mě přinutil udělat polovinu jeho práce, což jsem si uvědomila, až když bylo všechno pořezané. Nebo v zimě, když bylo třeba zanést vodu ve vědrech kravám do maštale, říkával: „Vsadím se, že neuneseš dvě vědra zaráz!“

Náš otec měl krásný angrešťový záhon, který měl zůstat mimo náš objevitelský zájem, zvláště když byl angrešt ještě zelený. Jednou, když jsme se věnovali nezralému angreštu, uviděli jsme někoho přicházet a už z dálky jsme poznali našeho tátu. Začal na nás křičet a my jsme utekli. Když se nám podařilo zmizet, gratulovali jsme si a podívovali jsme se, jak jsme šikovní. „Jistě nás nepoznal,“ říká Eda. „Ne, nepoznal,“ přitakala jsem. „Šikovně jsme se ztratili.“ U večere začal táta vyprávět. „Víte co,“ říká, jakoby o nic nešlo, „dnes jsem viděl dvě zlobivá děcka na našem angreštu. Maminko, co ti mám říkat, když mi někdo chodí na angrešt a ještě k tomu na zelený. Kdybych ty děcka dopadl, byl bych je pořádně vyplatil...“ Eda a já jsme začali v tom okamžiku být velmi hladoví a pustili jsme se rychle do večere. „Kdybych je mohl dostat...“ pokračoval táta, kroutil si konce kníru a díval se na nás. Toto byl jeho způsob, jakým nám dával najevo, že se to už podruhé nesmí stát. Tak to dělával. Moje láska k dětem přicházela právě od našeho otce. Měl rád svoje děti, ale měl rád děti i všeobecně. Byl svatým Mikulášem pro celou dědinu. V letních večerech nebo v neděli po obědě vycházel do zahrady a hrával tam na trubku. Táta nebyl vysoký chlap, ale měl v hrudi velké plíce. Hlas trubky se rozléhal po dědině jako hlas archanděla Gabriela. Byl to signál pro ostatní děti, aby se připojily k jeho vlastním dětem, obstoupily tátu, poslouchaly, jak hraje, a zpívaly s ním. „Bůh nám dal leccos, na čem se dá hrát!“ říkal. Vzal do ruky list z hlohu, a když jsme na něho nevěřičně vykulovali oči, vyluzoval na list tóny jako na písťalu.

Když se setmělo, děti se odebraly domů a my jsme vešli do domu a chystali jsme se spát. Tehdy nás svých pět dětí táta obvykle brávil do postele a vyprávěl nám pohádky nebo příběhy ze života svatých. Vyprávěl nám, jak byla stvořena země, jak se narodil Pán Ježíš, jak musel utéct do Egypta a jak vojáci, kteří ho šli hledat, přišli k jednomu sedlákovi... Některé příběhy nám měly říct víc, než nás jen pobavit. V jednom se vyprávělo o tom, jak Pán Ježíš chodil se svatým Petrem po světě. Petr byl velmi lenivý. Jednoho dne uviděli na zemi ležet haléf. „Petře,“ říká Pán Ježíš, „zdvihni ten haléf.“ „Jeden haléf?“ zdráhá se Petr. „Co si koupíme za jeden haléf?“ Pán Ježíš se shýbl a haléf zvedl sám. Přišli do města a Pán Ježíš koupil za haléf osmnáct třešní. V ten den bylo strašně teplo. Šli pomalu dál, za chvíli začal mít Petr velkou žízeň. Pán Ježíš

krácel před ním a pustil na zem jednu třešeň. Petr ji rychle zvedl a snědl, aby aspoň trochu utišil žízeň. Za chvíli pustil Pán Ježíš druhou třešeň. Petr se shýbl a zvedl ji také. Tak Pán Ježíš postupně házel na zem osmnáct třešní, až potom se zastavil a počkal na Petra. „To je divná věc,“ říká Pán Ježíš, „když je člověk lenivý.“ „Co je na tom divného, Mistře?“ ptá se Petr. „Nechtělo se ti ohnout se jednou pro halíř,“ říká Pán Ježíš, „a přitom ti nebylo zatěžko se osmnáctkrát ohnout pro třešně, které stály ten halíř.“

Táta byl velmi zbožný a často se předmodlival v kostele, než přišel pan farář, a činil to velice hlasitě, aby ho lidé dobře slyšeli a modlili se po něm. Pěstoval také vinnou révu a dělal si vlastní víno. Tyto věci nebyly od sebe zase tak vzdálené. Táta byl velice hrdý na svoji vinici a nejkrásněji se modlil tehdy, když před tím ochutnal malý pohárek. Složil si vlastní modlitbu, kterou odříkal před tím, než si chtěl t'uknout:

Děkuji Ti, mocný, nekonečný Bože,
že dnes dobré víno okošťovat mohu.

Ať je navždy chválené Tvoje jméno svaté,
v mojí malé vinici i na celém světě!

A potom do sebe obrátil pohárek a nejednou – i větší holbičku – naráz. Když k nám někdo přišel, první co bylo, musel víno okošťovat. Když moje sestry vyrůstaly a přiváděly domů ukázat své mládence, táta nejednou zkoušel nabízet i jim. Byl velmi rád, když se mu podařilo některého opít.

Jednoho dne roku 1917 musel táta narukovat do války, která trvala už tři roky. Tátu do té doby nebrali, protože měl velkou rodinu. Teď však už vzali každého. Byl to nejsmutnější den v mém životě, když odcházel. Nechápala jsem to. Věděla jsem jen to, že mnoho chlapců z vesnice odešlo a už se nevrátilo. Měla jsem šest roků, když tátu vzali, a myslela jsem, že zemřu pláčem. Táta si udělal dřevěnou bedýnku, aby ji měl na vojenskou výstroj. Poslední den nás pak vzal – všechny děti i mámu – a šli jsme spolu do města. Bylo to poprvé, co jsem viděla město, které se zanedlouho mělo stát součástí mého života. Táta se chtěl s námi vyfotit, aby si mohl vzít obrázek do války. Nejdříve jsme byli u fotografa, potom jsme šli na stanici, kde nám všem požehnal a políbil nás. Pamatuji si, jak jsem se na něj na stanici podívala. Bylo to zrovna na tom nástupišti, ze kterého jsem o mnoho roků později po druhé světové válce začala svůj útěk před komunisty. „Táto, budu se za vás modlit každý večer, abyste se nám vrátil co nejdříve domů!“

Když odešel, nejednou jsem se v noci probouzela a vzpomínala, jestli jsem se nezapomněla za tátu pomodlit. Spávala jsem od té doby s ma-

minkou, protože postel vedle ní byla prázdná. Probouzela jsem ji a modlívaly jsme se spolu. Maminka byla velmi štíhlá žena a v průběhu války začala i rychle stárnout, protože se musela starat o hospodářství sama. Táta se dostal na ruskou frontu, potom do Itálie. Psával nám dopisy a maminka je všem nahlas četla. Už byl skoro konec války, když u nás nastalo rabování obchodů a to, co později nazvali „anarchií“. Ať už to bylo, co bylo, bylo to zlé. I já jsem se rozhodla, že půjdu rabovat. Ale všechno, co se mi podařilo ukrást, byla stařecká hůl, kterou jsem vítězně přinesla domů a kterou mi máma okamžitě přikázala spálit. „Na tom nezáleží, že jiní rabují,“ říkala, když jsem se vzpírala. „Nemusíme dělat to, co ostatní.“

Zanedlouho, bylo to v říjnu 1918, jsem se vracela s husami z pole. Ještě jsem byla daleko od domu, když jsem zpozorovala chlapa v uniformě a s dlouhou bradou, jak vchází do našeho dvora. Viděla jsem, že k němu všichni utíkají, a když jsem přišla blíž, uslyšela jsem, jak máma vzlyká a sestry pláčou: „Táto, táto...“ „Táta?“ ptám se. „Kde je náš táta?“ Všichni ukazují na chlapa s dlouhou bradou: „Toto je on!“ „My jsme měli jiného tátu,“ říkala jsem s pochybnostmi. „Náš táta vypadal jinak!“ Tehdy mě ten vousatý člověk vyzvedl do výšky a přes vousy a dlouhou bradu mě políbil a zamumlal: „Cilko!“ A tehdy jsem poznala, že je to náš táta. Přinesl mi z Itálie malou panenku, která otvírala a zavírala oči. Týden na to, jak se táta vrátil z vojny, nastal velký den – 28. říjen 1918. V ten den vyhlásili československou nezávislost od Rakouska-Uherska. V naší dědině se odehrála taková slavnost, jaká ještě nebyla.

Táta byl velmi zbožný člověk a chodíval v čele procesí na mariánská poutní místa. Největším procesím v roce bylo koncem května procesí do Marianky. Jako děti jsme se velmi těšili na chvíli, až budeme smět putovat do Marianky. Na mě přišla řada, když jsem měla devět roků. Při zpěvu poutních písní si dávali poutníci klobouky dolů z hlavy. Tátoův klobouk jsem nosila v ruce já. Pro dítě, zvláště pro dítě rolnických rodičů, bylo náboženství neoddelitelnou součástí každodenního života. Kněz nebyl jen člověkem, kterého jste poslouchali v neděli, když sloužil mši, a ke kterému jste chodili ke zpovědi. On byl s námi všude. Chodíval s námi například do lidové školy, kde nás učil náboženství celých šest roků. Mohl nás vytahat za uši, když nás potkal na ulici a něco jsme vyvedli. Náš kněz se jmenoval Štefan a působil u nás jako farář třicet roků. Byl to veselý člověk a rád žertoval. Škádlival se s dětmi. Když se s námi setkal někde v dědině, zastavil nás a zeptal se: „Jak se jmenuješ? Ale nesmíš při tom otevřít ústa!“ Zkoušela jsem to, obracela jsem

jazyk, nafukovala jsem tváře, ale jen jsem trochu vyfoukla vzduch, uviděl to: „Otevřela jsi ústa!“ Zkoušela jsem tedy vyslovit tím koutkem úst, který byl od něho dále. Zjistil to. „Otevřela jsi ústa!“ Dělal, že se zlobí a že vás za trest vytahá za uši. Místo toho ale strčil ruku do kapsy a to už jsme věděli, co asi bude následovat. „Dobře ses snažila,“ řekl a vytáhl bonbón. Pan farář Štefan měl kapsu vždy plnou bonbónů a my děti jsme to moc dobře věděly...

Náboženství znamenalo štěstí, oslavu. Den svatých Petra a Pavla, 29. červen, byl předvečerem žní spojený s velkou slavností. Všude jste mohli vidět obrazy svatého Petra držícího klíče od nebeského království a děti bývaly toho dne šťastné také proto, že těmito klíči svatý Petr zároveň zavíral brány škol, do kterých jsme nemusely o prázdninách chodit.

Nebo během Adventu, když se lidé čtyři týdny připravují na Vánoce, jsme všichni chodívali brzy ráno kolem páté za tmy do kostela na Roráty. Nosili jsme před sebou lampiony se svíčkami a bylo to nádherné. V předvečer svatého Mikuláše, 5. prosince, jsme si zase vyčistili boty a dávali jsme je do okna, aby nám do nich Mikuláš něco přinesl. Komu se boty leskly nejvíce, dostal nejvíc, a tak jsme se snažili...

Po skončení šesté třídy většina dětí z dědiny přestala chodit do školy a od té doby pomáhala rodičům v hospodářství. Děvčata takto pracovala, než se provdala, a jen několik chlapců a několik děvčat odcházelo do města na střední školu, v té době zřízenou při klášteře. Blížil se čas, kdy vyjdu školu a začnu pracovat na polích. Eda byl v téže třídě jako já – byl o rok starší a škola mu šla snadno. Táta se chystal poslat ho do škol do města. Jednoho dne mě Eda vzal stranou: „Poslouchej,“ říká, „dostal jsem nápad. Proč bys nemohla jít do škol místo mne ty?“ Překvapeně jsem se na něho podívala. Do škol mají chodit především chlapci, ne děvčata. „Ale já jsem děvče!“ říkám. „Vím,“ odpověděl netrpělivě. „Ale já to říkám proto, že se mi líbí pracovat na polích a hospodařit! Skutečně se mi to líbí!“ „Tak teda chod' do škol, potom se vrať a můžeš začít hospodařit,“ řekla jsem. „To ti nemůže uškodit, když budeš mít školy, pracovat na polích můžeš i potom.“ „Dobře, ale právě tomu se chci vyhnout. Nerad se učím. To sis ještě nevšimla? Nejraději dělám na polích. Říkám ti, proč bychom se nemohli vyměnit? Ty půjdeš a já zůstanu tady.“ Chvilí jsme se hádali a nakonec jsem řekla: „Pro mne, za mne. Je to od tebe, Edo, pěkné. Když bude táta souhlasit...“ Tak jsme tedy šli za tátou. Báli jsme se, ale šli jsme. Tátovi se to vůbec nelíbilo. „Do škol má jít syn a ne dcera!“ řekl. „Tak to odjakživa bylo. Co jste vy dva za kvítky, že to chcete změnit?“ „Táto,“ říká Eda, „nač by mi byla škola, nechci do ní chodit, ale tady Cilka, ta se ráda učí, i když to nevidíš. Ona se

bude dobře učit, že ano, Cilko?“ zeptal se a šťouchnul do mě. „Zajisté! A jak dobře!“ prohlásila jsem. „Stále se budu učit a budu nejlepší žákyní.“ „Pochybují,“ řekl táta, „v práci ses nikdy neproslavila.“ „A já zase chci být hospodář,“ řekl Eda. „Rád pracuji na poli. Nemám rád knihy.“ „Tak tedy dobře,“ řekl táta. „Převrátili jste všechno, o čem jsem přemýšlel. Nedá se nic dělat. Cilka je nám tu stejně k ničemu,“ řekl mrzutě. „Když tě pustím, tak jen proto, že jsi líná a je jedno, zda půjdeš, nebo nepůjdeš do školy.“ Vyskočila jsem a objala tátu kolem krku. Eda i já jsme byli šťastni. Eda začal hospodařit a stále ještě hospodaří, i když zůstal starým mládencem.

Obtížná cesta do kláštera

Ocitla jsem se ve škole mezi řeholnicemi. Musím vstávat o půl páté ráno a chytit vlak, který jezdí v šest z naší stanice. Nebyla jsem, to se musím přiznat, zas tak dobrou žačkou, jak jsem slibovala otcí, když jsem chtěla, aby mne pustil do škol místo Edy. Nebývala jsem poslední ve třídě – to je pravda, ale ani první. Někdy, a to je také čistá pravda, jsem chytila až ten vlak, který jezdil v sedm, jen abych zmeškala první hodinu, když bývala matematika nebo fyzika. Trochu lehčí byla latina a francouzština, potom němčina, slovenština a náboženství. Měla jsem ráda zoologii, všechno, co se týkalo přírody, a jako všem dětem se mi dodnes líbí ptáci a květiny. Přeci jen nejraději jsem měla zeměpis a vyprávění o zemích celého světa. Ale také tělocvik, protože jsem ráda běhala a skákala. Měla jsem ráda naše učitelky, řeholnice – byly to voršilky. Vnímala jsem je jako bytosti blízké andělům. Nebyly to však ony, které ovlivnily, že jsem se sama stala řeholnicí. Víc než kdokoli jiný to byla učitelka tělocviku. Pro mne byla víc než anděl, dokonce víc než samy řeholní sestry. Byla to asi pětatřicetiletá žena, štíhlá a pěkná, s milým úsměvem na tváři a s dlouhými černými vlasy, které měla nahoře uvázané do drdolu. Řeholnice jsme nazývaly „sestřičky“, ale tuto učitelku jsme nazývaly „slečna učitelka“. Nikdy na nikoho nekřičela, nikdy nebyla nervózní jako jiní učitelé. Vždy byla milá a laskavá k dětem, protože je měla ráda. Když jsem se později stala učitelkou, vždy jsem se snažila se jí podobat. Nosila tmavošedé šaty, ale v tělocvičně měla na sobě gymnastickou námořnickou sukni, bílou blůzku a bílé tenisky, všechno pěkně sladěné. Velmi dobře cvičila na bradlech a na kružích. Měla ladné pohyby a byla radost se na ni dívat. Vždy byla veselá a my jsme se snažily, aby veselou zůstala. Když nás vedla ze třídy do tě-

locvičny, vždy nám řekla, abychom byly tiše a myslely na Pána Ježíše a my jsme ji poslouchaly víc než sestřičky. Když měla jmeniny, připravily jsme pro ni překvapení přímo v tělocvičně. Schovaly jsme jí za tělocvičné nářadí květiny a dort, který jsme koupily, a když vstoupila, jedno děvče začalo hrát na housle a my jsme jí zazpívaly. Ten den jsme necvičily, jen jsme seděly na parketách a slečna učitelka nám vyprávěla o sobě. Dala mi dvě věci – naučila mě dost dobře cvičit na bradlech a na kružích, které jsem si velmi oblíbila; a dala mi i svatého Josefa. Byl to její oblíbený světec, ženich Panny Marie, a zároveň jeden z hlavních světců uctívaných v naší zemi. Je to proto, že byl Ježíšovým pěstounem a je tedy patronem rodiny, což je zvláště významné. Březen je měsícem svatého Josefa. Deset minut před koncem hodiny v tělocvičně se mělo odpočívat a připravovat se na další hodinu. V průběhu března se však naše učitelka ptala: „Kdo půjde se mnou do kaple pomodlit se k svatému Josefovi?“ Mnohé z nás se hlásily a já vždy mezi nimi. Slečna učitelka mi říkala: „Když se budeš modlit k svatému Josefovi, vyprosí ti, co budeš chtít – tedy všechno, co ti bude užitečné.“ Představovala jsem si, že když svatý Josef z ní udělal to, čím je, mohu ho i já bez obav následovat. Právě díky slečně učitelce jsem si oblíbila tohoto světce. Je zvláštní, že právě ona nejvíc přispěla k mému „řeholnictví“. S ní jsme o tom nikdy nediskutovaly. Přispěla k mému rozhodnutí vlastní zbožností. Obdivovala jsem ji, protože i když nebyla řeholnicí, měla v sobě skutečně řeholního ducha. Uvažovala jsem: „Jestliže být zbožnou znamená podobat se slečně učitelce, potom chci být zbožnou i já.“ Od předsevzetí bylo už jen pár kroků k rozhodnutí stát se zbožnou řeholnicí. Alespoň v mém případě. Bývá to tak, že v životě vás někdy nejvíce ovlivní člověk, který s vámi o věci ani nevypráví, jen s vámi prostě je. V té době jsem své rozhodnutí nezveřejňovala. Mělo uběhnout ještě mnoho času, než se tak stane.

Tři roky v klášterní střední škole, od třinácti do skoro šestnácti roků, uběhly velmi rychle. Byly to velmi pěkné a veselé roky. O prázdninách jsem chodívala domů a pracovala jsem s rodiči na polích. O jedněch prázdninách jsem – a to jedenkrát – ochutnala tátovo víno. Šla jsem se staršími sestrami na pole osekávat kukuřici. Sbíraly jsme ji do pytlů a házely na hromady, které táta potom odvážel. Vzaly jsme si s sebou trochu sýra s chlebem a někoho z nás napadlo, že bychom si měly vzít také tátovo víno. „Výborný nápad!“ říkáme. „Vino nás posilní a ohřeje.“ K obědu jsme snědly sýr s chlebem a zapily vínem. Náhle jsme se začaly cítit nějak divně, usnuly jsme. Když jsme se probudily, bylo pět hodin, nad námi stál táta a díval se na prázdný demižon pohozený v trávě.

„Bando opilců!“ řekl. „Bože nebeský, moje vlastní dcery a opilé!“ Táta byl velmi rád, když jeho víno pili jiní lidé, ale rychle jsme si uvědomily, že mezi takové lidi nepatří jeho vlastní dcery. Bylo to naposledy, co jsem pila víno – ať již tátovo nebo někoho jiného.

Časy byly velmi těžké, mnoho našich lidí odešlo za prací za oceán. V posledním školním týdnu jsem zašla do kaple a modlila se před sochou svatého Josefa. „Svatý Josefe, řekni mi, co mám dělat?“ Druhý den přišla za mnou do školy teta ze sousední dědiny. Říkala, že pan farář v jejich vesnici potřebuje služku. Jeho matka, která u něho bydlí, si zlomila nohu a je potřeba děvče, které bude pomáhat kuchařce a zároveň bude i pečovatelkou a ošetřovatelkou jeho matky. Považovala jsem to za odpověď svatého Josefa a vydala jsem se do té dědiny. Měla jsem patnáct roků. Fara byla pěkná cihlová stavba. U fary byl dvůr, zahrada a za zahradou sad s třešněmi, ořechy, hruškami a švestkami. Bylo to jedno z nejkrásnějších míst, jaké jsem doposud viděla. A kostel hned naproti, stačilo přejít cestu. Když jsem tam poprvé zašla, věděla jsem, že se mi tam bude líbit. Vešla jsem dovnitř a kuchařka se na mě podezíravě podívala. „Vypadáš příliš mladá,“ říká. „Zdá se mi, že nemáš ani sedmáct.“ Netušila jsem, že bych měla mít sedmáct roků. „Ale co,“ odpověděla jsem rychle, „mám už sedmáct a jsem dost silná.“ Matka pana faráře tam seděla na vozíku. Ohnula jsem se k ní a vzala jsem jí do náruče. Byla velmi překvapená, co dělám, ale byla to stařenka velmi slabá a ne tak těžká. „Podívejte se, že jsem dost silná,“ řekla jsem kuchařce. „No dobře, ujde to,“ řekla kuchařka. „Když jsi už tu zkoušku složila,“ řekla farářova matka, „mohla bys mě už položit nazpět!“ Stará paní měla osmdesát čtyři roků a nohu jí zlomil velký Rexo, kterého choval její syn. Ne, že by velký Rexo neměl rád starou paní, právě naopak. Měl ji velmi rád, běhal za ní a jednou do ní tak vrazil, že ji shodil na zem a zlomil jí nohu. Byla to velmi hodná žena, brzy jsem si ji oblíbila. Sedávaly jsme v knihovně, kde bylo víc knih, než jsem doposud viděla. Z knihovny jsem si vypůjčila mnoho knih, hodně jsem četla, zvláště knížku O křesťanské dokonalosti, která vypráví o rozvoji duchovního života. Četla jsem víc než kdykoliv předtím.

Po smrti matky pana faráře jsem dostala dopis od otcovy sestřenice, ve kterém mi psala, že Sirotcinec svatého Vincenta v Bratislavě potřebuje ještě jednu uklízečku na tři měsíce. Neplánovala jsem zůstat u vincen-tek, ale pokládala jsem to za příležitost udělat něco se sebou a potom se uvidí, jak se rozhodnu. Bylo mi šestnáct roků. Spřátelila jsem se s jinou uklízečkou. Vyprávěla jsem jí o svých plánech stát se řeholnicí. Asi za měsíc se mne zeptala, zda bych s ní nechtěla navštívit její sestřenici na

dětské klinice v Bratislavě, kde jsou nemocničními sestrami Dcery Nejsvětějšího Spasitele. A tak jsme tam šly. Byla to tatáž nemocnice, ve které jsem o několik let později vyběhla na střechnu před našimi komunisty.

Když jsme přišly do nemocnice, vyšla nám naproti sama matka představená a políbila moji kamarádku, uklízečku. Pomyslela jsem si: „Určitě jsou to dobré řeholnice, tyto dcery Nejsvětějšího Spasitele, když matka sama sejde dolů a políbí obyčejnou uklízečku.“ „Mohu představit svou kamarádku?“ zeptala se moje společnice. „To je Cecílie,“ říká, „a toto je moje sestřenice.“

Matka představená byla její sestřenice. Sama matka představená!

Vzala nás do přijímací místnosti a řekla, aby nám přinesli kávu. Potom vstoupilo několik sester, které se znaly s mojí kamarádkou. Bylo to poprvé, co jsem vůbec viděla živé dcery Nejsvětějšího Spasitele. Chtěla jsem být řeholnicí, ale ne upjatou, ne slavnostní, a zdálo se mi, že dcery Nejsvětějšího Spasitele jsou přirozeným vzorem této kombinace. Tenkrát jsem si to uvědomila: „Taková chci být. Sem se chci dostat!“

„Nechceš se podívat do nemocnice?“ zeptala se mě matka představená, když jsme vypily kávu. „Ano, samozřejmě!“ odpověděla jsem a byla jsem velmi šťastná, i když jsem pořádně nevěděla, proč se mě na to ptá. Ukázala mi část nemocnice a potom mě zavedla do kaple, kde právě jedna sestřička hrála na malé harmonium. Potom jsme prošly ostatními odděleními nemocnice. Viděla jsem, jak sestřičky pečují o nemocné děti, a podle výrazu v tváři jsem viděla, že sestřičky i děti se mají velmi rádi. Vrátily jsme se zpět do kanceláře a chvíli jsme si vyprávěly. „Pečujeme o nemocné děti. Pečujeme o staré lidi. Kromě toho vyučujeme.“ „Mám ráda děti,“ řekla jsem plaše. Usmála se: „Myslela jsem si to. Zpozorovala jsem to, když jsme byly nahoře na poschodí v dětských pokojích.“ Náhle jsem uslyšela, jak říká to podstatné. „Samozřejmě můžeš mít manžela a své vlastní děti...“ Zvedla jsem hlavu a zřejmě jsem velmi otevřela ústa, protože se zasmála. „Nechtěla bys jít do našeho klášteřa?“ Znělo to tak, jako kdyby se svatý Petr zeptal, zda nechce jít do nebe. Byla jsem dojatá, chvěla jsem se. „Ano,“ řekla jsem, „ale nevím, co mám dělat. Já nevím, jestli...“ zarazila jsem se. Uvědomila jsem si, že moje skutečné váhání po celou tu dobu vycházelo z mé rodiny – z toho, co řekne můj táta. „Proč se nepomodlíš?“ zeptala se matka představená, „modli se a Duch Svátý ti řekne, co máš dělat. Máš jen plnit Boží vůli.“ Když jsem vyšla z nemocnice, kráčela jsem jako ve snu. Nevěděla jsem, co dělám. Byla jsem jak hypnotizovaná. Za dva dny jsem zašla za matkou představenou v Sirotčinci sv. Vincenta, kde jsem do té doby pracovala a zeptala jsem se, zda mohu jít domů. Souhlasila.

Cestou vlakem moje nadšení vadlo a ze šťastného stavu jsem se pomalu dostávala do stavu velkého strachu z toho, co řekne táta, když mu to budu vyprávět a přesvědčovat ho. Pak jsem sebrala odvalu, řekla jsem si, že se nebojím a že do toho kláštera půjdu, ať se děje, co se děje. Jenže to nebyl dobrý nápad – musím mít dovolení od rodičů. Ne, že by náš táta nebyl dost zbožný. Byl to velmi zbožný člověk. Ale chtěl mít všechny dcery u sebe a mne nejvíc. Věděla jsem, že bude velmi těžké ho přesvědčit, aby mne pustil pryč. Kromě toho šlo o peníze. Musela jsem mít svoji „výbavu“ – tisíc korun na přijetí do kláštera, plus pět set korun navíc na řeholní šat. Pět set korun jsem si naspóřila v práci jako uklízečka. Ještě jsem potřebovala tisíc od táty. Věděla jsem, že je to pro něj pořádná suma. Když jsem přišla domů, neodvážila jsem se to otci přímo říct. Jen jsem něco utrousila mezi přáteli. Nastala zvláštní situace. Táta se mnou o věci nehovořil a stejně se to dozvěděl od jiných. Přátelé a jiní lidé ke mně začali chodit a rozmlouvat mi to. „Proč bys měla jít do kláštera? Proč si nenajdeš dobrého mládence a nevdaš se – vždyť jich tu máš několik!“ Věděla jsem, že v tom má prsty táta, že je posílá. Ještě i manžel mé nejstarší sestry, kterého si nedávno vzala, přišel za mnou a začal mi to rozmlouvat. „Znám kluka, který hledá právě takovou ženu, jako jsi ty. Mám si s ním pohovořit?“ „Čerta starého!“ odpověděla jsem a odběhla jsem pryč, protože už jsem měla dost otcových manévrů, kterými mi to chtěl rozmluvit.

Toto trvalo asi dva měsíce a táta stále nechtěl uznat skutečnost, že jsem se rozhodla odejít. Nic jsem mu neříkala a on se tvářil, že o ničem neví. Velmi jsem chtěla odejít a zároveň jsem se bála o tom mluvit. Věděla jsem, že se rozpláču, když řekne ne. Byly to dva nejnešťastnější měsíce v mém životě. Byla jsem už rozhodnutá, že nesmím déle váhat. Jeden den jsem počkala, až táta odejde do vinohradu trhat hrozny. Sedla jsem si a napsala jsem mu dopis, i když byl jen necelý kilometr od domu. „Pán Bůh vám dal tolik dětí,“ psala jsem, „nemůžete mu jedno z nich vrátit?“ A dodala jsem: „Budu se za vás modlit celý život. Nebude to pěkné mít řeholnici, co se za vás modlí celý život?“ Poslala jsem mladší sestru Tonku do vinohradu za otcem jako posla s dopisem. Odpověď nepřicházela. Celý den jsem čekala doma ve strachu a třásla jsem se. Večer táta přišel domů a našel mě sedět u stolu. „Co jsi taková ustrašená?“ zeptal se. „Vypadáš jako vystrašené house.“ „Neřekla jsem ani slovo, jen jsem seděla schoulená.“ „Takže ty chceš jít do kláštera?“ vykřikl, jako by to doteď neslyšel. Stál nade mnou a díval se na mě. „Vždyť jsi ještě jen dítě,“ pokračoval. „To je obyčejný dětský nápad. Děvčata vždycky vyprávějí, že chtějí jít za řeholnici.“ Začaly se mi tlačit slzy do

očí, ale zadržela jsem je. „Nepřiběhneš za chvíli domů s pláčem, když tam odejdeš?“ zeptal se. „Ne, táto! To neudělám.“ „Nechci mít dceru, co odejde do kláštera a potom příběhne domů, že tam nemohla vydržet, jak to už udělaly některé, které znám.“ „Ne, ne! To určitě neudělám! Já neutíkám. Já tam vydržím!“ „Potom ať ti Pán Bůh žehná!“ řekl příkře. „Ve jménu Božím, jdi!“ „Táto...“

Vrhla jsem se mu kolem krku, stiskla jsem ho a zulíbala. „Jen si pomyslete na všechny ty modlitby,“ říkala jsem. „Na ty modlitby, které se za vás bude modlit jedna řeholnice.“ „Budu je potřebovat,“ řekl. Pocítila jsem jeho vlhké tváře. A poprvé jsem si uvědomila, jak se musel namáhat, aby řekl ano. Několik následujících dní jsem sháněla rodný list, lékařská potvrzení, osvědčení o bezúhonnosti od pana faráře a další potřebné věci k přijetí do kláštera. Táta šel navštívit sestřenici a půjčil si peníze na moje klášterní věno. Vrátil se a dal mi do rukou tisícikorunovou bankovku, první bankovku s tak velkou sumou, jakou jsem kdy viděla. Měla jsem velký strach, že ji ztratím. Tedy jsem si udělala taštičku se stahovací šňůrkou, zavěsila jsem si ji na silnější šňůrku na krk a taštičku jsem strčila pod blůzku. Pak jsem jednoho dne řekla sbohem! Měla jsem být pryč z domu šest a půl roku a každý plakal – nejvíc táta. „Pán Bůh ti žehnej, moje dítě,“ řekl táta. „Buď hodná a poslouvej, co ti řeknou, buď dobrou řeholnicí!“

Šest a půl roku zkoušek

Přišlo šest a půl roku zkoušek a ověřování, zda ze mě může být dobrá řeholnice. Trvalo to od mých sedmnácti let do třiaadvaceti. Co všechno to bylo? Nejdříve šest měsíců trval tzv. postulát, po kterém jsme se staly novickami. Po jednoročním noviciátě jsme dělaly první sliby. Další rok přišlo obnovení slibu.

Během prvních šesti měsíců jsme jako postulanky měly na sobě „hábit na zkoušku“, tedy obyčejnou bílou blůzku, černou sukni a bílý čepec. Denní rozvrh byl následující: 5.00 byl budiček, vstávání z postele. V jednom pokoji jsme spávaly čtyři. Pokoj byl velmi prostý. Bleděmodré stěny a bílá podlaha. Na jednom konci pokoje velký černý kříž, na kříži visel bílý Kristus. Na jedné stěně visel obraz svatě Terezie, která byla řeholnicí, na druhé obraz svatého Aloise, patrona mládeže. Měly jsme kovové postele. Vzdálené byly od sebe tři čtvrtě metru, mezi nimi noční stolky, ve kterých jsme měly zubní kartáčky, ručník a papuče. Ostatní části oblečení, které jsme vyfasovaly od sestry magistry postulantek, by-

ly uložené pohromadě ve velké skříni proti kříži. V 5.15 zpívané modlitby a meditace. Nejdříve jsme klečely a modlily se, potom jsme seděly a uvažovaly o tématu např. o životě Pána Ježíše nebo nějakém světcí. Někdy bývá pro mladé děvče těžké rozjímat hned, když vstane z postele. Některé z nás skutečně dřímaly. V 6.00 byla mše v kapli. Potom snídaně: káva s kouskem žitného chleba. Mezi 7.00 a 12.00 dopolední práce. Jako postulanky jsme měly na starosti děti z Masarykovy ligy proti tuberkulóze. Byly to děti matek nemocných tuberkulózou. Děti bývaly od narození do tří roků v klášteře a my jsme je opatrovaly, umývaly jsme je, vyměňovaly jsme jim plíny, uklízely jsme jim pokoje, drhly dlažbu. Pak byl oběd, polévka a zelenina. Mluvení stále nebylo povolené. Mezi 12.30 a 13.30 byl odpočinek po obědě, který jsme během postuluátu nazývaly „čas na vypovídání se“. Pro sedmnáctileté děvče je jednou z nejtěžších věcí vydržet mlčet. Někdy mi až visel jazyk z úst, když jsem potřebovala něco říct. Během tohoto odpočinku jsem jím mohla hýbat. Avšak ve chvíli, když o půl druhé zazněl zvonec, musely jste skončit povídání, kdyby byl jazyk na půl cestě z úst. Pak 13.30 až 14.00 v kleče v kapli, tichá modlitba a čtení matky představené. Obsahovalo směrnice, jak bychom měly žít v klášteře, probírala se pravidla naší řeholní komunity, hovořilo se o smyslu řeholního života, o těžkostech života v klášteře, o tom, jak ne každý dostane takovou příležitost – jen vyvolení Bohem. A opět opatrování dětí, odchod do jídelny, kde jsme dostaly kávu a kousek žitného chleba, nebo v létě ovoce, například broskvev či hrušku. Pak příprava večeře. Dětem jsme ji nosily na podnosech. Adorace před Nejsvětější Svátostí Oltární, večeře. Po modlitbě jsme vyletěly z kaple jako roj včel a utíkaly jsme po schodech dolů. Protože teď jsme měly padesát pět minut, během kterých jsme si mohly vyprávět. Klábosily jsme donekonečna, než zazvonil zvonec a musely jsme přestat. Zpívané modlitby a ve 21.00 do postele; sestra magistra postulantek chodila po pokojích a kontrolovala nás. Říkala nám, jak v předcházejícím kurzu postulantek vypukl na pokojích požár a ony ho samy uhasily bez jediného slova. To se prezentovalo jako ideální příklad. Bylo mimořádně důležité nemluvit kromě těch dvou povolených časových úseků. Sestra magistra nám vysvětlila smysl tohoto pravidla: „Tam, kde jsou lidé zticha, dostává příležitost hovořit Bůh.“

Uteklo šest měsíců a my jsme vstoupily do jednoročního noviciátu. Oblékly nás do šatů novickek. Ten už se více podobal hábitu sester než oblečení postulantek, i když byl stále odlišný. Dostaly jsme na opatrování děti z dětské kliniky s vážnějšími onemocněními umístěné v klášteře, kam je přenesly na dlouhodobou léčbu. Ošetřovaly jsme je a stara-

ly se o ně podle potřeby, krmily jsme je, praly jsme jim šaty – všechno. Každý den byl plný aktivity. Je neuvěřitelné, kolik nám vymysleli práce na jeden den. Když jsme večer ulehly do postele, v tom okamžiku jsme usnuly. Během tohoto roku jsme se připravovaly na první sliby.

A pak byly čtyři roky před posledními sliby. Z třech činností naší kongregace – to je ošetřování, opatrování starých lidí a výuky – jsem si pochopitelně vybrala možnost vyučovat děti. Zapsala jsem se do přípravného kurzu. První ze čtyř roků jsem studovala v normální státní škole pedagogiku. Druhý rok jsem pokračovala a dělala praktická učitelská školení. Třetí rok jsem udělala zkoušky na učitelku mateřských škol. Ve čtvrtém roce jsem začala vypomáhat řádné učitelce v klášterní školce a již jsem se těšila na chvíli, kdy dostanu vlastní třídu. Zároveň jsem stačila udělat i kurz jako ošetřovatelka, který jsem také chtěla mít. Možná už tenkrát Pán Bůh nebo svatý Josef předpovídal čas, kdy nám komunisté zakážou učit děti, ale ještě nás nechají ošetřovat.

Každý rok jsme obnovovaly své řeholní sliby. Matka představená nás učila poznávat význam řeholního povolání, smysl třech slibů chudoby, poslušnosti a čistoty, které dělají řeholnice. „Chudoba,“ říkávala, „znamená pracovat celý život a nedostat za to žádnou odměnu. Po celý život nemáme žádný majetek. Žádné peníze, bez ohledu na to, jak těžce pracujete, a dokonce, když vám někdo dá odměnu za práci, nic si z toho nesmíte nechat pro sebe. Když budete něco potřebovat, peníze vám dáme.“ Když jsme tedy něco získaly, musely jsme to dát matce představené, která vám to mohla, ale nemusela vrátit. Jednou jsem dostala pěknou malou koženou taštičku s vyraženým vlastním jménem. Byl to dar od jedněch rodičů dítěte, které jsem pomáhala učit ve školce. Ukázala jsem ji matce představené. „Máš i jinou taštičku?“ zeptala se mne. „Mám,“ říkám a rychle dodávám, „ale ta je stará!“ „Ale už jednu máš!“ řekla a musela jsem se s novou rozloučit. Tak plaše jsem uvažovala, zda jí nenabídnu tu starou a nechám si novou, ale nic jsem neřekla. A tak jsem si zvykala být řeholnicí. Matka představená nás učila poznávat i smysl poslušnosti: „Svoboda je nejlepší věc, kterou máme na světě. Ale i té se musíme vzdát. Odměna přijde, když zemřeme.“ Ve skutečnosti částečná odměna přichází už za života – v podobě štěstí ze života v klášteře.

„Poslušnost“ jsem musela mít stále na mysli. Jednou jsem velmi těžce pracovala ve školce, ale i tak jsem všechno nestihla. Zašla jsem za matkou představenou a žádala jsem si dovolení pracovat déle do noci. „Ne! Půjdeš spát!“ A měla nakonec pravdu, protože jsem pracovala až příliš. Střídmý život. Skutečně bych nechtěla žít mimo klášter. Vždyť vidím, jak se tam venku každý nad čímsi trápí. Zde v klášteře se nikdo

nenervuje. Nic nemám, tedy mám všechno. Nemusím se trápit a místo toho mám v sobě pokoj. A kamkoliv půjdu, všude najdu střechu nad hlavou, postel, na které se mohu vyspat, a něco do úst.

V klášteře bývalo skutečně veselo! I já jsem někdy dělala nepromyšlené věci, které jsem dělat neměla. Jednou jsem natrhala květiny v zahradě, které se trhat neměly. Byly takové krásné. Zdálo se mi, že budou ještě krásnější na stole, když se bude ve školce podávat snídaně dětem, které půjdou k prvnímu svatému přijímání. Sestra, která pěstovala květiny, to zpozorovala a řekla to matce představené. Přišla do kanceláře. „Matko představená, ze zahrady nám zmizely nejkrásnější květiny! Otrhala je sestra Cecílie.“ Matka představená mě potom napomenula před ostatními. „Kdyby ses byla zeptala,“ řekla mi, „mohla jsi ty květiny mít. Měla ses zeptat!“ Měla pravdu. Ale já jsem se na tu sestru, která mě prozradila, rozhněvala, protože žalování jsem odjakživa nesnášela. A rozhodla jsem se, že jí to vytmavím.

V naší ošetřovatelské učebně, kde jsme studovaly, jsme měly lidskou lebku, skutečnou lebku z člověka. Tu jsem si půjčila a vzala s sebou, zase bez ptaní. Před večerkou, když sestra, která na mě žalovala, nebyla v pokoji, přišla jsem k její posteli. Vzala jsem papírovou lepenku, vyztužila jsem s ní sestřiny šaty a takto upravenou figuru jsem položila do její postele, takže se zdálo, že v posteli někdo spí. Potom jsem na podušku položila lebku. Ještě jsem kolem lebky rozprostřela sestřin závoj. Vypadalo to velmi pěkně, takže se mohlo skutečně zdát, že v posteli spí ona. Potom jsem zatáhla bílou záclonou, kterou jsme mívaly u každé postele. Posadila jsem se a čekala, až sestra vejde do pokoje. Přišla před devátou hodinou, když jsme se už všechny chystaly do postele a pokoj byl plný sester. Přistoupila k posteli a odhrnula záclonu. Ložnicí se rozlehl velký výkřik. „Ježíši, Maria, Josefe!“ Sestra se velmi polekala. „V posteli mám mrtvolu! Někdo mi zemřel v posteli!“ Přiběhly ostatní sestry. Nastal ještě větší vřiskot, až nakonec některé sestry odhrnuly příkrývku. Vřiskot se změnil na dlouhé salvy pisklavého smíchu. Za chvíli už stála matka představená ve dveřích. Přišla k posteli, vzala lebku se závojem do ruky a otočila se. Zdálo se mi, že se matce představené, stojící před námi s lebkou a závojem v ruce mihl úsměv kolem úst. Když však otevřela ústa, v jejím hlase nebylo po úsměvu ani stopy. „Kdo to udělal?“ zeptala se přísně. Nikdo neřekl ani slovo. „Výborně.“ řekla matka představená, „v takovém případě si všechny zítra kleknete a budete obědovat vkleče, než se dohodnete, kdo to udělal – i kdyby to trvalo rok!“ Budoucnost sedmdesáti sester, které jedí vkleče celý rok, se rýsovala v plné hrůze před mým zrakem. „Já jsem to udělala, matko představená!“

řekla jsem. Musela jsem jít odprosit všechny sestry za to, že jsem jim narušila přípravu na spánek... Ale sestra, která měla na starosti květiny, už na mne od té doby, co našla lidskou lebku v posteli, nikdy nežalovala. I ji jsem poprosila o odpuštění za to, že jsem jí narušila přípravu na spánek. A když jsem řekla, co bylo třeba, dodala jsem, co se ještě může stát, když bude žalovat: „Podruhé ti dám do postele skutečnou mrtvolu.“ V klášteře jsem se cítila skutečně šťastná.

Pak náhle přišel konec šest a půlročního období a já jsem skládala poslední sliby. Klečela jsem před oltářem a kněz oficiálně přijímal moje sliby. „Slibuji ti, Cecílie, ve jménu našeho Nejsvětějšího Spasitele, Syna Božího,“ říkal, „že když mu budeš sloužit věrně a čestně, budeš korunovaná spásou na věčnosti. Nasad' si tento prsten svého řádu jako znamení Svátého Ducha a nazývej se vždy nevěstou Pána.“ Políbila jsem prsten a natáhla si ho na prsteníček pravé ruky. Skutečný prsten ze zlata s vyrytým Iesus Hominum Salvator (Ježíš Spasitel lidí) na vnitřní straně, už ne jeden z prstýnků, jaké jsem mívala jako děvče z „kočky v pytli“.

Byla jsem už dospělou řeholnicí. V řeholním hábitu, který jsem slíbila nosit navždy. To jsem také dělala, až do té doby, kdy mi v protivenstvích s komunistickou Státní bezpečností Nejsvětější Spasitel přikázal: „Cecílie, teď se na určitou dobu musíš přestrojit a řeholní šat odložit!“

Jela jsem domů na návštěvu. Srdce mi bilo stále víc, když jsem se blížila k rodné dědině. Uplynulo šest a půl roku, co jsem neviděla rodnou vesnici. Chodila jsem po dědině a navštěvovala všechny známé. Jednoho dne jsem potkala na cestě někoho, koho jsem už nepoznala. Představil se. „Skutečně mě nepoznáváš?“ Dívám se na něho – šedivý, ohnutý chlap. „Nebyla jsi to ty, co kradla ten mák?“ Byl to hlídač z pole. Sklonila jsem hlavu a začervenala jsem se jako tenkrát. „Jsem to já,“ přiznala jsem se. „Na to nikdy nezapomenu!“ říká. „Jak sis klekla na zem a prosila mě, abych tě nepotrestal. Nikdy jsem skutečně neviděl děcko, které by se modlilo Otčenáš tak poctivě, jak ses modlila ty přede mnou. Vsa-dím se, že od té doby ses poctivěji nemodlila!“ Podíval se na můj mnišský hábit a pousmál se. „Ale vidím, že jsi pěkně vyrostla!“ řekl. „Dobře jsem udělal, že jsem tě tenkrát nechal běžet.“

Prozářená léta a soumrak

Stala jsem se tedy řeholnicí a celých sedmnáct roků jsem vyučovala moje milé děti, než přišli komunisté a řekli, že mi tato činnost škodí. Spočítala jsem to a vyšlo mi, že jsem dohromady učila 1 200 dětí. A to je

něco, co mi ani všemocní soudruzi nemohou vzít. Jaké to jen byly šťastné roky! Učila jsem ve školce čtyřleté až šestileté děti. Měla jsem ráda svoji třídu plnou světla s takzvanými francouzskými dveřmi po celé boční stěně. Dveře směřovaly do zahrady a na pískem vysypaný dvoreček. Světle zelené stěny byly pomalované dětmi – oblíbené věci, hračky, lodičky, vláčky a chlapci na kolech a s lopatkami. Na stěnách kromě toho visely svaté obrázky a velký obraz Krista s dětmi. Některé moje děti pocházely z bohatých rodin a některé naopak z velmi chudých. Když byly v mé třídě, nemohly cítit nějaký rozdíl mezi bohatými a chudými, protože děti jsou stejné. Udělala jsem to tak, že jsem nechala ušít stejné bílé pláštíky, do kterých se téměř celé schovaly. Tak vypadaly všechny stejně pěkně, bílé a rozdíl mezi bohatými a chudými nebyl vidět. Nikomu jsem nedovolila vstoupit do třídy v botách. I já jsem měla papuče. Každý, kdo chtěl vstoupit do naší třídy, musel se přezout. V klášteře býval kněz, páter Matěj, který byl redaktorem jednoho katolického časopisu. O mnoho roků později jsem ho pomáhala propašovat přes hranice. Také jeho jsem přinutila nosit papuče, když chtěl vstoupit do třídy. Jednoho dne měl otec Matěj návštěvu, jiného kněze, kterému chtěl ukázat moji třídu. Když kráčeli po chodbě, otec Matěj upozornil svého přítele: „Musíš se přezout!“ „A proč?“ řekl překvapeně druhý kněz. „Když se nepřezuješ, ona tě vyžene.“ Návštěvník si nejdříve myslel, že důstojný pán Matěj žertuje, ale ten ho ubezpečil, že nejde o žert. „Ne, nejde o nějaký klášterní předpis,“ říká otec Matěj. „To je její vlastní předpis!“ A tak se oba důstojní pánové přezuli.

Určitou dobu, od roku 1937 do roku 1939, jsem kromě působení na naší škole učila i hluchoněmé děti ve státní škole vedle. Byly to starší děti, devíti až dvanáctileté, a měla jsem je tři hodiny týdně z náboženství. Učily se číst z úst, musela jsem tvarovat slova rty velmi pomalu a používat přitom obrázky. Bylo to pěkné a zajímavé učit o Bohu ty, kteří neumí ani mluvit a nic neslyší. Ale mají v sobě ducha, kterého jim vdechl Bůh...

Potom přišla 2. světová válka. V roce 1943 jsme začali evakuovat naše děti na venkov, takže o rok později se v Bratislavě našlo sotva jedno dítě. V září 1944, když už nebylo koho učit, jsem pracovala jako ošetřovatelka na dětské klinice. Zůstalo zde několik velmi nemocných dětí, které se nemohly stěhovat. Když se fronta blížila k městu, odcházely i sestry. Za dva týdny jsem se vrátila do Bratislavy a našla jsem tam Rusy, jak obsazují město. V nemocnici jsem zůstala měsíc, a když moje roztroušené děti přijížděly nazpět, vrátila jsem se do kláštera i já a otevřela jsem školu. Byla jsem šťastná, když jsem je viděla zdravé, a byla

jsem ráda, že zas budu učit. První hodinu jsme se pomodlili děkovnou modlitbou za ochranu během války a začali jsme se učit.

Když komunisti převzali vládu, vypadalo to, jakoby se nad námi zatemnilo nebe. Do života plného naděje a pohybu se nečekaně vřítilo cosi nelidského, bezhlavého, a v jakémsi tragickém představení dějin ovládlo scénu místo mých dobrých dětí.

Zdá se mi, že semena tohoto plevele byla zasetá už na konci druhé světové války, když Rudá armáda obsadila Československo. Komunisti potřebují velmi málo času na to, aby zaseti svoje semena, a kde už je jednou zasejí, tam rostou velmi rychle – jako každý plevel. Nestačíte se dívat a plevel vám přeroste pole a dusí květiny. Utekly tři roky – 1945 až 1948, a už bylo pozdě zastavit jeho šíření. Dřív než by se kdo nadál, byli komunisti u moci. Přišel únor 1948. Rudý únor!

Komunisté vždy postupují takticky, po etapách. Dělali to tak i se školami. Do té doby měli katolíci svoje školy, většinou spravované různými řeholními komunitami. Učili v nich řeholní sestry a kněží a v některých i laičtí katolíci. Všude se samozřejmě vyučovalo náboženství. Kromě toho učivali kněží a řádové sestry náboženství i na světských školách, a to jako řádný vyučovací předmět. Hned, jak v únoru 1948 převzali komunisti moc, učinili první krok k omezení vyučování náboženství. Od šestého ročníku nahoru zakázali náboženství na všech školách, veřejných i jiných. Vyučování náboženství však pokračovalo na školách, včetně státních po šestý ročník. Komunisti pracují vždy po etapách... Kam jsme se my řeholnice pohnuly, začínali se na nás lidé dívat přes prsty.

Přišlo léto, blížily se prázdniny. Ještě rok předtím v létě jsem chodila po vesnicích a sbírala jsem od rolníků vejce pro klášter, jak jsem to vídávala dělat řeholnice kdysi v dětství...

Nemohla jsem se zbavit obav. Komunisti jsou všude, od nynějška bude všechno jinak... Modlím se: „Bože, dej nám sílu, teď když se blíží hodina zkoušky.“ Toto léto mě velmi změnilo. Pamatuji se, že mě a ještě jednu sestru nazývaly předtím naše kolegyně „sestry smíšky“, protože jsme v jednom kuse něco směšného vymýšlely. Od toho léta nás už tak nikdo nenazýval.

Když jsem se v září 1948 vrátila do Bratislavy, klášterní školy byly ještě otevřené a řeholní učitelky ještě stále směly učit. Děkovala jsem Bohu. Kněží a sestry ještě stále mohli učit i na státních školách po šestý ročník.

Byl to rok napjatého pozorování z obou stran. V nadcházejícím roce se komunisti rozhodli zasáhnout i na základních školách.

Nejprve v září 1949 zakázali řeholnicím i řeholníkům učit náboženství na všech státních školách. To byl začátek konce pro náboženství na státních školách.

Seberte se a běžte!

Věčným heslem komunisty opakovaným vždy a všude na kresbách, na plakátech, v písních a nakonec nařízeným jako forma pozdravu, byla fráze „Čest práci!“. Práce byla nejvyšším pojmem, to slovo opakovali všude, jako kdyby ji oni vymysleli. A běda! Řeholní řády byly podle nich hnízdem nepracovní – a tak se vrhli proti klášterům. Tentokrát už šli na věc s velkým kladivem. Jednoho říjnového rána roku 1949 se v osm hodin u našeho kláštera vynořil bez varování oddíl padesáti policistů, z toho asi polovina v uniformách a polovina tajných. Říkali, že musí prohledat klášter. Asi čtyřicet sester zavřeli do jídelny a nechali je hlídat. Pak určili další policajty na hlídání ostatních sester, které musely dělat nezbytné práce, a dávali pozor, aby se některá neukryla. Ani jednu sestru nenechali samotnou. Já jsem právě učila ve své třídě děti ze školky, když se jeden četník postavil do dveří. Ostatní obklíčili budovu. Zbytek policajtů pokračoval v prohledávání kláštera. Prošli každou místností, i těmi, do kterých muži nesměli vstoupit. Prohledali všechny naše ložnice, prohrabali nám skříně, noční stolky i postele, převrátili nám matrace. Dokonce slídili i ve svatostánku v kapli. Měli jste slyšet ten dupot bot, když se hnali klášterem! Policajt, který prohledával můj pokoj, objevil pěkný fotoaparát, který mi nechal jeden kněz, když měl jít do vězení. „A to je co?“ „To je fotoaparát“. „Nač to máte?“ „To používám ve školce.“ „Fotoaparát nemá co dělat ve školce, musím vám jej sebrat!“ Z jiných pokojů si odnášeli ještě důležitější „důkazy“. Byla mezi nimi protikomunistická knížka napsaná dávno před tím, než komunisté převzali moc. Byly jsme přesvědčené, že nám ji příslušníci Státní bezpečnosti sami přinesli a podstrčili. V každém případě ji velící důstojník přinesl do kanceláře matky představené.

„Moji lidé našli tuto protistátní knihu v jednom pokoji.“ „Skutečně? Jsem velice překvapená.“ „Celý klášter je protistátní!“ Důstojník navrší malý stoh pěti či šesti náboženských knížek, modlitebních knih, písní a životopisů svatých. „Našli jsme i toto!“ „Přirozeně. Vždyť jsme v klášteře.“ Důstojník přikázal svému pomocníkovi sestavit soupis té jedné protikomunistické a ostatních „protistátních“ knih, jako byly modlitební knihy, zpěvníky a životopisy svatých. Potom přinutil matku předsta-

venou všechno podepsat. Byli u nás čtyři hodiny. Nakonec odešli a my jsme strávily zbytek dne tím, že jsme po nich uklízely.

Za tři dny jsme seděly u stolů a tiše obědvaly. Jedna sestra četla z duchovní čítanky – tak jako obvykle. Tentokrát to byl převyprávěný úryvek z knihy Tobiáš: „Jednoho dne se Tobiáš vydal do cizího města, avšak neznal cestu...“ Když jsme skončily s obědem, matka představená zazvonila zvonečkem, což znamenalo, že máme vstát a jít se modlit do kapličky. Teď však matka představená řekla: „Sestry, sedněte si. Něco vám musím říct.“ Posadily jsme se a matka představená pokračovala: „Dostala jsem úřední dopis.“ A začala číst: „Klášter, který patří Kongregaci Dcer Nejsvětějšího Spasitele, nacházející se na Jakobově náměstí číslo 6 a na Grösslingově ulici č. 34–36, se neužívá náležitě, protože se v něm provádí ilegální protistátní činnost. Kromě toho činnost, na kterou se v současnosti zaměřuje, je nepotřebná. Z tohoto důvodu vláda tímto přebírá uvedený klášter do své správy s cílem lepšího a účelnějšího využití. Klášterní škola a starobinec mají povolení i nadále zůstat v budovách. Ostatní části se vystěhují. Sestrám se povoluje vzít si všechny náboženské předměty, které mají ve vlastnictví, a odevzdat je na místo, které si klášter vybere. Na vykonání tohoto rozhodnutí se vymezují tři dny.“

Jakoby nastal konec světa... Nebylo slyšet ani mušku. Všechny jsme se dívaly na matku představenou a viděly jsme, jak se jí lesknou na tváři slzy. Kolem sebe jsem slyšela naříkat a vzdychat sestry. Starší sestry se třásly a plakaly, protože toto byl jejich domov, zde se chtěly dočkat konce života. „To znamená, že musíme jít,“ říkala matka představená velice trpce. „Nemůžeme s tím vůbec nic dělat. Nebo jít do vězení. Musíme to přijmout, jako by to bylo rozhodnutí z Božích rukou. I když nechápeme proč, Bůh ve své prozřetelnosti to na nás dopustil a komunistům to dovolil.“

Mladší z nás se snažily vzpamatovat, zatímco starší sestry jen vzlykaly po celé jídelně. Matka představená je utěšovala, něžně, ale s důrazem. „Neztrácejte důvěru,“ říkala. „Nejsme první, které prošly tímto trápením – a přeci naše svaté náboženství přežilo. Pán Bůh nám ukáže cestu. Bude nás provázet stále, jako provázal Tobiáše.“ Odmlčela se a na to zavolala: „A teď jdeme všechny balit!“ Vyšly jsme z jídelny a vstoupily do kaple, tak jako vždy po obědě. Klekly jsme si a modlily jsme se nahlas pravidelné modlitby, děkovaly Bohu za každodenní dary. Potom jsme místo rozchodu zůstaly všechny na kolenou, a každá se modlila svou osobní modlitbu. „Pane Ježíši,“ modlila jsem se potichu, „proč je to najednou takto kruté? Proč to přišlo tak najednou?“ Byl čas jít učit, vrátila jsem se tedy do třídy. „Co se stalo, sestřičko?“ ptaly se

děti. Nevěděla jsem, že jsem uplakaná. „Některé sestřičky musí odejít z kláštera,“ říkám jim. Všechny děti se shromáždily kolem mě a zvažněly. „Proč sestřičko?“ ptá se jeden chlapec. „Proč by měly sestřičky odejít z kláštera?“ ozvaly se další děti. Jedna holčička mne zatahala za šaty. Dívám se do jejich velkých zeširoka otevřených a vystrašených očí. „Sestřičko, i vy musíte odejít?“ „Ne, já nemusím,“ odpovídám. „I tak bychom vás nepustily,“ říkala ta malá tenkým hláskem a přitulila se ke mně. Na zbytek odpoledne jsem jim dala kreslení. Bylo nám příliš smutno na zpěv a pohádky.

Následující tři dny byly hrozné. V úředním rozhodnutí nám nepsali, kam máme jít. Nakonec, když máte vykonat příkaz o vyhnání, musíte se ještě starat, kam půjdou vyhnanci... Matka představená však zařídila věci tak, že sestry půjdou sloužit do nemocnice, vzdálené 100 km – do Trenčína. Půjde tam všech sedmdesát sester kromě pěti, které tu zůstanou – čtyři budou opatrovat dvacet čtyři nepohyblivých lidí ve starobinci a já zůstanu učit ve školce.

Odevzdat jsme měly všech šest budov kláštera, kromě školky a starobince, tedy také obytnou část s pokoji sester, což znamenalo, že nás pět sester, které jsme zůstaly, se muselo přestěhovat do starobince. Když tam byly volné jen tři postele, musely jsme se střídat tak, že vždy dvě jsme spávaly během pěti měsíců na podlaze, dokud se neodstěhovala dvojice stařenek jinam.

Tři dny se zdálo, jako by sama smrt procházela klášterem a zanechávala za sebou jen slzy roztroušené po chodbách. Poslední den náš duchovní otec celebroul v kapli mši svatou. Kaple se už nepodobala té, jejíž stěny vždy vyzařovaly krásu... Jako krvavé strupy hleděly na kněze velké skvrny rozdrobené sádry z těch míst, kde stávaly před tím svatý Augustin, Marie Magdalena, svatý Josef, Panna Maria a Ježíš Kristus. Nerozléhala se něžná hudba, protože z místa, kde stávalo harmonium, koukala další velká rána vytrhané dlažby. Nebyl ani oltář se svatostánkem, ve kterém bývala uložena Nejsvětější Svátost Oltářní – jen zrušená dlažba a prázdná stěna, pod ní malý kuchyňský stůl přikrytý bílým ubrusem. Všechny sedmdesát sester se shromáždilo naposledy v této kapli. Bez doprovodu varhan jsme zpívaly píseň: „V Nejsvětější tu Svátosti trůní sám Pán, Kristus Král, sestoupil z nebes výsosti, by se nám z pokrm dal...“ „Sestřičky,“ řekl nakonec kněz, celý bledý. „Naposledy jsme se shromáždili slavit mši svatou v této kapli,“ a zadrhl se a nemohl dále. Potom přeci pokračoval. „Sestřičky,“ řekl slabým hlasem a znovu se zadrhl, „vidím slzy ve vašich očích a cítím je i ve svých. Bývá to krásné, když se světí nová kaple a svěřuje se Bohu. Tehdy se kaple

stává místem, na kterém chtějí lidé chválit Boha, kam mohou za ním s důvěrou přicházet a modlit se k Němu...“ Tehdy hlas našeho duchovního otce začal silit, pozvedl se s velkým pobouřením, až začal hřmět jako hrom ve skalách. „Co mám říkat, když musíme strhávat obrazy našeho Boha?“ Ukázal rukou na krvácející skvrny na stěnách. „Co mám říct, když musíme bourat Boží oltář?“ A kněz stál před námi, slzy mu tekly po tvářích. „Však neztrácejte důvěru v Boha,“ pokračoval ztišeným hlasem, rozdechvěně. „Přijde den, kdy Pán Bůh znovu postaví svůj oltář. Na tomto místě!“ A požehnal nás znamením kříže. „Naposledy z tohoto místa, ať vám žehná všemohoucí Bůh otec...“ Potom kněz vzal Nejsvětější Svátost a kráčel s ní uličkou mezi lavicemi. Za ním šlo sedmdesát sester s rozžehnutými svícemi. Vyšly jsme za ním ven z kapličky, vešly jsme do blízkého kostela, kde duchovní otec vystavil Nejsvětější Svátost, kterou komunisti vyhnali spolu s námi z naší kapličky.

Po této poslední mši se sestry vyšplhaly na nákladní auta, která je odvážela spolu se zařízením z kláštera pryč. Takto se soudruzi, kteří tak rádi vzdávají „Čest práci“, snadno vypořádali s prací v klášterech. Tento osudný den převezli naše sestry do Trenčína, na místo, které se později přeměnilo na tábor pro stovky řeholnic ze všech řádů. Byl to sběrný, čili koncentrační tábor, ze kterého rozdělovali sestry na práci do továren. Ty z našeho kláštera odvedli po čase na osm různých rozptýlených míst po celém tehdejší Československu – většinu z nás vzali roku 1952 do jedné továrny vyrábět provazy v Čechách.

Následujícího dne, když odjela matka představená se sestrami do Trenčína, přivedla ozbrojená stráž do našeho kláštera oddíl patnácti politických vězňů a lidí trestaných za náboženskou činnost, kteří měli v budovách provádět přestavbu. Z pokojů, ve kterých bývaly sestry, se udělaly kanceláře, velká jídelna se rozdělila na další kancelářské místnosti, kaple se proměnila na zasedací místnost pro komunistickou ženskou organizaci nazvanou podle starší ženské organizace „Živena“. Tak tedy vypadalo „lepší a účelnější využití“ klášterních prostorů. Dělníci, kteří přišli dělat přestavbu kláštera, byli prvními vězni tohoto druhu, se kterými jsem se setkala. Právě takové vězně jsem potom potkávala nejčastěji a později jsem několika pomáhala utéct přes hranice. Do té doby jsem si sice uměla představit lidskou bytost trestanou za své náboženské přesvědčení, ale podobného živého člověka jsem ještě nepotkala. Byla jsem otřesená, když jsem poprvé uviděla lidi oblečené do šedých uniforem, které hlídali se samopaly jako divoká zvířata jen pro jejich náboženství. Vězni byli velmi citliví a vlídní lidé. I jeden ze strážníků se choval přátelsky, a když měl službu, stačila jsem propašovat vězňům trochu

lepší stravy. Nechávala jsem ji na verandě vedle pokojů, kde byli ubytováni. Když to zjistily moje děti, ptaly se mě, zda to také mohou dělat. Myslím si, že i ony viděly, že hlídání vězni jsou dobří lidé. Stalo se, že děti přinesly do školky několik balíčků s chlebem a salámem v papírových sáčcích a ty jsme schovaly pro vězně.

Mezi vězni byl i jeden mladý kněz. Byla jsem právě na zahradě, když přišel ke studni a požádal mě o trochu vody. Měl pouze 25 roků. Zeptala jsem se ho, za co ho uvěznili. Pokrčil rameny a usmál se: „Protože jsem kněz.“ Pomáhal zedníkům, vozil cihly a míchal maltu. Jaké je to kruté, pomyslela jsem si, když kněz musí předělávat klášter na kanceláře pro jednu komunistickou organizaci. Svým způsobem jsem byla šťastná, že jsou zde vězni. Když byli u nás, cítila jsem se jako mezi přáteli. Ale jeden den klášter přestavěli a odešli pryč. Zůstala jsem bez našich sester v klášteře a teď, když už i vězni odešli pryč, cítila jsem se velmi opuštěná, jako sirotek. Kolem mé školky se celý den motali jacísi soudruzi, vydatně pokřikovali, vydávali hlučné příkazy a stále zpívali svoji „hymnu práce“. Ta stojí za to:

Znej pieseň slávna, vznešená,
chváľ prácu, ktorá jediná
vie ľudstvo k blahu viesť.
Veď všetko, čo tu človek má,
len práca dáva statečná.
Bud' práci česť! Bud' práci česť!

Místní organizace „Živeny“, tehdy již přeměněná na komunistickou organizaci, měla za cíl podchytit ženy i děti. Aby mohly všechny ženy na Slovensku pracovat ve smyslu hymny „Znej pieseň slávna, vznešená...“, vysílala Živena svoje členky do státních jeslí a školek starat se o děti zaměstnaných matek. Když byl nějaký komunistický svátek, tato organizace měla za úkol umožnit matkám účast na oslavách, někdy jim zabezpečovala i dopravu. Kromě toho „živeniarky“ pracovaly i přímo s dětmi, vodily je i do pionýrských táborů a rozdávaly jim „pokrokové hračky“.

Jednoho dne, zanedlouho po tom, když skončili vězni stavební úpravy a odešli pryč, pocítila jsem touhu podívat se alespoň do kaple. Doufala jsem, že mě to posílí, i když tam už nejsou původní posvátné předměty, které mi zůstaly v paměti z doby před jedenadvaceti lety, když jsem skládala řeholní sliby a když jsem potom v kapli klečela při modlitbách. A tak jednou večer, když se soudruzi po svém shromáždění všichni vytratili, poprosila jsem jednu uklízečku, aby mě pustila dovnitř. Rozsvítila jsem světla a zůstala stát ve dveřích. Dívám se a to, co jsem uviděla,

mě naplnilo hrůzou. Za oltářem, kde býval velký obraz svaté Markéty modlící se před Pánem Ježíšem, visel nyní velký obraz generalissima Stalina, vedle něj obraz soudruha Lenina a vedle něho soudruh Gottwald, československý prezident. Kde bylo čtrnáct malovaných zastavení Křížové cesty, visely desítky agitačních hesel jako „Čest práci!“ nebo „Všechno pro splnění pětiletého plánu!“. Kaple byla plná cigaretového kouře, podlaha posypaná nedopalky z cigaret. Prodírala jsem se mezi židlemi střední uličkou k bývalému oltáři, před kterým jsem kdysi ležela tváří dolů, když jsem dělala svaté sliby. Podlamovaly se mi nohy, plakala jsem se zavřenýma očima, vzlykala jsem, třásla jsem se a ze srdce se mi vydral hlas. „Bože můj, proč jsi to dopustil?“

Je to boj...

Já a moje školka jsme byly jako nějaká pevnůstka obklíčená komunisty, jako maličká banda vyděděnců. Podobalo se to stavu obležení. Atmosféra doplňovaná neustálou přítomností „živieniarok“ všude kolem nás v žádném případě nepřála vyučování malých dětí. Ale já jsem pokračovala dále. Učila jsem jako již tolik roků, vyprávěla jsem svým dětem pohádky, učila jsem je hry, trhala jsem s nimi květiny, které jsem stříhala, a děti je nalepovaly na papír. Potom komunisté začali pronikat i do naší malé pevnosti. Zase to dělali velmi opatrně. Komunisti jsou geniální v tom, že vědí, kdy mají postupovat rychle a kdy pomalu. Narušit zakořeněný zvyk řeholnic učit malé děti, byla jednou z těch věcí, které bylo třeba dělat opatrně. Po celou tu dobu to dělali ještě s dalším promyšleným záměrem, který jsme poznali až později. Byl to záměr infikovat samotné sestry myšlenkou, aby se staly jejich vlastními učitelkami. Skutečně to byl jejich plán. Druhým geniálním trikem komunistů je oslabovat ponižováním ducha odporu v lidech, kteří pevně věří v jiné hodnoty než oni sami. Je pro ně mimořádně těžké uvěřit, že někdo jiný může mít stejně pevnou vůli a odhodlání jako oni sami.

V tom školním roce 1949 až 1950 probíhal zvláštní boj nervů. Trvalo to rok – dva, co se komunisté všemožně snažili. Začali jemným přemlouváním přivést sestry k pomalým změnám – metodou „politických kurzů“, na které se nás pokoušeli přivést – a tak z nás vychovat nový typ učitelů. Prvním krokem bylo nařízení, podle kterého se měli všichni učitelé základních škol účastnit učitelských shromáždění, která se konala každé dva týdny v některé státní škole. Pomalý proces začal. Tato shromáždění dostala název „Učitelské vzdělávací kurzy“ a vedl je inspektor

z odboru pro vzdělávání. Na začátku to byly jen přednášky. Jedna přednáška byla například na téma jak vychovávat děti po příchodu do školy, aby chápaly politiku strany a vlády. My, řeholní sestry, jsme jen tiše seděly, čekaly a poslouchaly. Nikdo zatím proti nám nic nepodnikal, a tak jsme se jen zúčastňovaly a čekaly na opatření, nařízení, nátlak, násilí, o kterém jsme věděly, že musí přijít, jen co skončí hra se slovy. Zanedlouho shromáždění učitelů přešla od teorie do etapy postupného konkrétního nátlaku. Pokaždé jsme se při takových tříhodinových setkáních dovídaly, co nového máme dělat s dětmi. Na druhém setkání nám už přikazovali, abychom dětem vysvětlovaly, kdo je to soudruh Jozef Visarionovič Stalin, kde žil, jak pomáhal lidem, jak byl dobrý. V prosinci nám řekli: „Mikuláš se zakazuje a jakékoli vánoční hry na škole jsou zakázané. Propaganda, která říká, že Ježíšek chodí k dětem na Vánoce a nosí dárky, se nesmí dělat.“ V prosinci nám na druhém školení ještě stačili říct, abychom nechávaly děti přes oběd ve škole a nepouštěly je domů. Záměr byl v tom, že čím méně bývají děti s rodiči, tím méně se od nich dozvedí. Mnoho století se Slováci zdravili pozdravem „Pochválen buď Ježíš Kristus“, na který se odpovídalo „Navěky, amen.“ Teď nám inspektor řekl, že máme děti tomuto odnaučit a místo toho mají zdravit „Čest práci!“ Ten, koho pozdraví, má odpovědět „Čest!“ V lednu nám řekli, že si děti budou hrát s novými hračkami. Už to nesmí být jen panenky a dřevění rytíři nebo pejsci. Inspektor zodpovědný za naši třídu nám přinesl nové hračky. Byli to malé traktory, lžícové bagry, ruční lopaty a podobné předměty. Tyto hračky měly být i základem pro nové hry, které měly nahradit staré, ideologicky neurčité hry jako „Kolo, kolo mlýnské“ nebo „Na školku“ s barevnými sklíčky. Místo těchto zastaralých her se mají čtyř až šestileté děti naučit kopat jámy do písku lopatou, hloubit základy lžícovým bagrem a vzájemným soutěžením dokazovat svůj vztah k práci. Místo poskakování na chodníku by se měly děti naučit hrát novou hru nazvanou „pracovní brigáda“, která spočívá v nesení holí představující lopaty a s pochodování kolem dvora. Toto bude příprava na dobu, když se už kolem sedmi roků budou zaučovat ve skutečných „pracovních brigádách“. Bylo to tak nesmyslné, až se nám zdálo, že si z nás soudruh inspektor dělá legraci. Všechno to však přednášel s takovým zaujetím, jako když polní maršál vykládá důstojníkům strategický plán útoku.

V únoru nám na prvním školení jasnými slovy řekli, že končíme s náboženskou výchovou. I když ve skutečnosti toto nařízení vyšlo už na podzim 1948, jeho provedení vláda ještě stále musela tvrdě prosazovat. Inspektor nám jasně řekl: „Neplette dětem hlavy věcmi, které neexis-

tuji.“ Na druhém únorovém srazu zase zdůrazňovali: „Odstraňte všechny náboženské obrazy ze tříd.“ Poté přišel nový zákaz: „Kromě státních znaků se nesmí ve třídách vyskytovat žádné symboly!“

Nahromadilo se tolik příkazů a zákazů, že je musel někdo stranicky kvalifikovaný vysvětlovat. V mé mateřské škole to byla práce soudružky referentky – naší inspektorky. Nosila modrý pracovní plášť, měla tmavohnědé kučeravé vlasy, ostrý nos a ztělesňovala vrchol dokonalé výkonnosti. Měla kolem třiceti pěti roků. Chodila mi do třídy bez varování, seděla tam a poslouchala, jak učím, dělala si poznámky do notesu, který nosívala s sebou. Slídila jako mechanik, který hledá poruchu v autě. Matku představenou nikdy nenapadlo vstoupit mi do třídy a poslouchat bez ohlášení, ale soudruzi mají mimořádnou zálibu právě v tom. Chodívala asi dvakrát za týden a vyptávala se děti na všechno možné i nemožné. Zda se jim líbí ve škole, zda mají rády sestřičku (tak mne nazývala před dětmi, protože tak mě děti znaly, zatímco když jsme byly samy, nazývala mě soudružkou učitelkou). Děti stály před ní a velmi slušně jí odpovídaly, ale přitom se skoro stále dívaly jen na mě, což ji přivádělo k zuřivosti. „Ano, máme ji rády,“ odpovídaly děti, když se soudružka na mě vyptávala, „máme ji velmi rády.“

I tato soudružka mi chodila do třídy obutá. Mezi soudružkou inspektorkou a mnou zanedlouho vypukla osobní válka nervů. Z mé strany to byla snaha zachovat způsob dosavadního vyučování, kde se jen dalo. Z její strany to byly pokusy změnit to a tamto, kde by se to jen dalo. Vždy po učitelských školeních přispěchala druhý den za mnou s kopií nejnovějšího nařízení. A tak jsem v přítomnosti soudružky inspektorky učila děti zpívat „Znej pieseň slávna vznešená“, kterou jsem již částečně znala z působivého podání „živeniarok“ v našem klášteře. Vyprávěla jsem jim krátce o soudruhu Stalinovi, pokusila jsem se vyprávět jim o Pětiletce... Učila jsem je, aby nezdravili „Pochválen buď Ježíš Kristus“ a aby nečekaly odpověď „Navěky, amen“, ale aby zakřičeli „Čest práci!“ a odpovídaly „Čest!“ Když soudružka inspektorka spokojeně odešla, vyprávěla jsem dětem o Ježíškovi v jesličkách. Když nám zakázali modlit se před vyučováním a po vyučováním Otčenáš, naučila jsem děti místo modlitby zpívat si malou říkanku: Nebeský náš Otče,...

A toto povolili. Otčenáš byl zakázaný, ale zatím se nestačili dopracovat k zakazu takových malých říkanek...

Ze všech předmětů, které jsme měli ve třídě, nejvíce soudružku inspektorku rozčilovaly obrázky s náboženskou tematikou a náboženské symboly. Těžko se jí mezi námi sedělo, avšak dříve, než přišlo nařízení, nemohla nic dělat, jen se vztekat a zuřivě škrábat perem v notesu.

Když v lednu přišel výslovný zákaz, spěchala hned druhý den s triumfálním výrazem do třídy. „A je to tu!“ řekla radostně. Podala mi kopii vládního nařízení. „Zakazují se všechny znaky a symboly...“ a zároveň mi dala seznam náboženských obrazů a předmětů, které zůstaly ve školce, jako kdybych je neznala. Seznam byl dost rozsáhlý. Nyní mělo jít všechno pryč. Pán Ježíš měl zmizet ze scény a tedy i ze stěny. Inspektorka mi přikázala podřídít se úřednímu nařízení a odstranit obrazy i kříž. „Dobře!“ řekla jsem se stisknutými rty. „V pořádku.“ Nepohnula jsem se však. Musela přijít ještě několikrát a opakovat příkaz. Pokaždé hrozivěji a hrozivěji. „Dobře!“ opakovala jsem i já, ale nespěchala jsem. Začala naléhat na kříž. „Dejte dolů ten kříž, soudružko!“ řekla. Stiskla jsem rty: „Dobře!“ Toto se opakovalo několikrát a s každou návštěvou se stupňovaly hrozby. Nakonec jsem kříž sundala. Neodstranila jsem ho však. Přenesla jsem ho – z čelní stěny na zadní. Dovolila mi ho tam nechat. A obraz, který snášela nejhůře? Obraz Pána Ježíše s dětmi, na který bylo vidět z každého místa ve třídě. Při každé další návštěvě soudružka inspektorka připomínala ten obraz. „Dobře!“ opakovala jsem pokaždé. Nakonec jednoho dne vpadla do třídy právě ve vyučování. „Už jsem vám tolikrát říkala, abyste ten obraz dala dolů,“ napomenula mě. „Dobře!“ řekla jsem. „Ale hned!“ Nepohnula jsem se. „Dejte ho dolů, soudružko!“ Ukázala na obraz Pána Ježíše obklopeného dětmi. Třásla jsem se rozhořčením, jednak kvůli tomu příkazu, jednak kvůli tomu, že mne oslovila soudružko. Děti ve třídě se na nás vystrašeně dívaly. Musel to být pro ně hrozný zážitek. „Už nemám trpělivost se s vámi hádat, dejte dolů ten obraz!“ Záleželo jí na tom, abych sundala ten obraz já a před dětmi, aby viděly řeholnici, jak dává dolů obraz Pána Ježíše na příkaz komunistů. Ne, raději bych zemřela! „Sundejte ho!“ zopakovala. „Naposledy vám říkám, sundejte ho!“ Byla jsem až do krajnosti pobouřená, že se mi tato žena v modrém plášti opovažuje něco takového přikazovat. „Tak toto vám jen tak lehce neprojde,“ řekla. „Vy si o něco koledujete!“ „Já ho nebudu sundávat,“ odpověděla jsem. „Když chcete, sundejte si ho sama!“ Zaváhala. Byla to strašná věc i pro ni, položit ruku na posvátný obraz.

K takovým věcem docházelo o něco později ve slovenských nemocnicích, když soudruzi vydali nařízení, že všechny kříže, které visí nad postelemi, musí pryč. Ředitelé nemocnic postoupili příkaz dál. Nikdo však nechtěl být tím, kdo konkrétně sundá kříž ze stěny. Lékaři říkali: „To není naše práce sundávat kříže.“ Uklízečky se vymlouvaly, že se bojí, že by jim ruce upadly, kdyby to udělaly ony. Komunisté tedy přikazovali sundávat kříže sestřičkám. Ať je sundají katolíci, to je jejich znak!

A my jsme říkali: „My budeme poslední, kdo je budeme sundávat.“ I obyčejní komunisté, kteří se pyšnili krutostí, se báli odstraňovat kříže ze stěn. Proto v některých nemocnicích zůstaly kříže viset i nadále...

Cítila jsem, že i ona má strach dotknout se toho obrazu. „Sundejte ho!“ řekla ještě jednou. Děti začaly fňukat, protože vycítily hněv v obou hlasech. „Nikdy!“ řekla jsem. „Nikdy nebudu dávat pryč tento obraz!“ Začala váhat. Potom přistoupila ke stěně, natáhla ruce a zuřivě strhla obraz dolů na zem. Byl to násilný čin a děti začaly plakat. Vyskočily z lavic a stouply si k obrazu. „Proč nám ho berete?“ ptaly se s pláčem. „Sestřičko, proč nám bere Pána Ježíše?“ Soudružka těžce dýchala a podívala se na mě s nenávistí v očích... Já jsem se třásla hněvem a dívala jsem se na ni. Chvilí jsem nedokázala říct ani slovo. „Obrazy Pána Ježíše již nesmí viset ve třídách,“ vysvětlovala jsem dětem a přitom jsem hleděla inspektorce do očí. Soudružka inspektorka stála před námi jako žhavá kypící masa. Naplněná z části nenávistí, z části strachem z činu, který právě spáchala... Stála tam, stála... A děti zdvihly obraz ze země a tiše plakaly. „To je náš Pán Ježíš,“ vzlykaly. „Dejte nám ho, vezmeme si ho domů!“ Jedno děvčátko se otočilo k soudružce inspektorce a bázlivě se zeptalo: „Můžeme si ho vzít?“ Inspektorka chvíli čekala, rozčílením celá bez sebe. Náhle se otočila a vyběhla ze třídy.

Od té chvíle vypadala naše třída jinak. Místo svatých obrazů jsme dostali obrazy a znaky, které nám soudružka přinesla jako náhradu. Po obou stranách státního znaku visely půlmetrové portréty Stalina a Gottwalda. Toho dne, kdy nám soudružka ukázala záda, jsem však ještě učila svoje děti náboženství, i když pod srpem a kladivem. Říkala jsem si: „Když mají zavřít, ať mají aspoň proč.“

Už v červnu každý cítil, že je to náš poslední školní rok. Na oslavě konce školního roku jsme udělali malou výstavu předmětů, které vytvořily naše děti. Maminky posypaly třídu přinesenými květinami a zúčastnily se slavnosti. Rozloučila jsem se s dětmi, pak přicházely jedno za druhým ke mně, dávaly mi dárečky a recitovaly malá přání. V červenci předvolali všechny řeholní sestry učitelky na shromáždění do Bratislavy. Přišel mezi nás referent ze Státní školské komise, vystoupil na pódiu a postavil se před tři sta řeholnic. Byl to malý zavalitý člověk, s čím-si očividně pichlavým v sobě. V okamžiku bylo poznat, že časy jemného přemlouvání jsou za námi. Začal řečnit. „Máte tvrdé hlavy,“ řekl na úvod. „Myslíte si, že jimi prorazíte zed’? Měli jsme s vámi velkou trpělivost. Našemu státu se nelíbí, když jeho učitelé nosí řeholní šaty. Takže bude moudřejší, když se zbavíte hábitu, který máte na sobě a oblečete si normální občanské obleky. Existují velice pěkné dámské šaty a my

vám je všem koupíme.“ Bylo to, jakoby někdo říkal dítěti: „Teď pěkně poslouchej, děvčátko, pěkně se převlékni, maminka ti koupila nové šatečky.“ Zastavil se a ze široka se usmál, že to vypadalo jako jizva přes celou tvář. „Teď,“ řekl, „všechny, které se mnou souhlasíte, zvedněte ruku,“ – jako s malými dětmi. Také zvedl ruku, abychom viděly, jak se to dělá. Nikdy nezapomenu na to, co se dělo potom, když zůstal stát na podiu, ten chlapík, soudruh, se zvednutou rukou. Žádná jiná ruka se nezvedla. Ani jedna sestra ze všech posluchaček, ani jedna ze tří set řeholnic ruku nezvedla. Jak jsem byla tenkrát hrdá! Když tam stál, malý človíček se zdviženou rukou, pomalu mu přes tvář a celé tělo přešel výraz poznání, že kdyby tam stál až do soudného dne, zůstane v té místnosti sám se zdviženou rukou! Seděla jsem v první řadě a dobře jsem viděla barvu jeho tváře a celého těla. Stáhl ruku dolů. Vtom se postavila jedna sestra. „Když jsme tolik roků dobře sloužily,“ vykřikla, „proč najednou teď nevyhovujeme? Vždyť jsme se nezměnily!“ Potom se postavila další. „Byly jsme dobré dlouhou dobu učit děti v této zemi,“ zvolala. Vstala další a obořila se na toho člověka na pódiu: „Nebudeme takové hloupé, abychom zrazovaly vlastní víru a vlastního Boha.“ Vstávaly i další sestry: „Raději půjdeme okopávat!“ Odevšad zněly mohutné litanie odporu, jasné a vítězné jako zpěv aleluja a valily se na pódium, na kterém stál malý člověk, zcela sám, jakoby chycený do pastí. Když se hluk utišil, nafoukly se mu tváře hněvem a vykřikl do ticha: „Dostanete propouštěcí dopisy poštou! Všechny do jedné!“ Otočil se a utekl. Za několik dní jsem dostala oznámení o propuštění ze školských služeb na tiskopise Krajské školské komise.

Mezitím se mi podařilo zařídit si zaměstnání na dětské klinice ve státní nemocnici, kde pracovaly sestry z naší řehole jako ošetřovatelky. Byla jsem ráda, že mám ošetřovatelský kurz. Připadalo mi těžké zůstat bez dětí, a tak jsem mohla alespoň opatrovat ty nemocné, což nám soudruzi ještě stále laskavě dovozovali. Svým způsobem mě práce v nemocnici bavila ještě víc, protože jsem byla znovu mezi sestrami (bylo jich sedmdesát čtyři), již ne opuštěná, jak jsem bývala ve školce, izolovaná mezi samými soudružkami. Ale bylo pro mě velice cenné, že jsem byla zase s dětmi – jen sem a tam jsem jim propašovala kousek výchovy během nemocničního ošetřování. Převlékla jsem se z černého hábitu do bílého ošetřovatelského šatu téže řehole – chvála Bohu, mohla jsem být stále ve svém řeholním šatě. Měla jsem na starost devět nemocných dětí do čtrnácti roků a starala jsem se u nich o všechno. Krmila jsem je, umývala, čistila jsem jim rány a dávala krevní plazmu. Léčily se se zánětem slepého střeva, zotavovaly se po operacích kýl nebo po otravě

louhem a měli jsme i jedno dítě s tuberkulózou. Jedno sedmileté dítě, o které jsem se starala, umřelo na leukémii. Pracovala jsem dlouho do noci a dvacet čtyři hodin mi někdy nestačilo. Spávala jsem čtyři až pět hodin denně. Ale i tak jsem se cítila šťastná, že jsem s dětmi.

Všude kolem sebe jsme viděli narůstající znaky komunistického vlivu na životy lidí. Jedním z hlavních znaků byly tzv. „dětské pracovní brigády“, které se pomalu stávaly jakýmsi zvláštním náboženstvím. Komunisté měli představu, že každý člověk musí pracovat, a tuto představu vtloukali stále lidem do hlav. Měla jsem podobný názor – přestože jsme na to šli různými cestami! I malé děti měly na sobě modré blůzy podobné těm, jaké nosili dospělí mládežníci. Tyto modré blůzy a košile se staly jakousi jednotnou uniformou celé země. Říkalo se, že zanedlouho se v Československu nebude nosit nic jiného, než modré košile a že celá země bude vypadat jako jedna polepšovna.

Jednu v neděli jsem se procházela po ulici. Řeholnice, které nebyly odvezené do soustředovacích táborů, nevycházely často ven, ale já jsem byla od dětství zvyklá chodit na čerstvý vzduch. V tom jsem zpozorovala na cestě pochodovat něco, co vypadalo jako dětská pracovní brigáda. Děti mířily k obytným domům, běhaly od jednoho vchodu ke druhému a vracely se s lahvemi, hadry a jinými odpadky v rukou k nákladnímu autu, které je doprovázelo na ulici. Byly to děti asi sedmileté a všechny byly v modrém. Když jsem přišla blíž, poznala jsem některé děti, které jsem ještě před nedávnem učila ve školce. Rozzlobilo mě to, zastavila jsem jednu žačku, když při zpěvu „Písň práce“ házela kusy železa na vlečku. Měla na sobě modrou košili, na hlavě rádionku. „Podívej se, jak vypadáš!“ říkala jsem jí. „Proč se v neděli pěkně neoblečeš a nejdeš do kostela?“ „My nesmíme vynechat brigádu,“ říká mi. „Soutěžíme s jinými školami, kdo nasbírá nejvíc šrotu, a když budeme rychle sbírat, dostaneme první cenu!“ Odcházela jsem se smutným srdcem. Kdesi za sebou jsem stále slyšela její hlas, jak znova a znova začíná „Znej pieseň slávna, vznešená“.

I dospělí tvořili pracovní brigády. Také v nemocnici musel ředitel na pokyn strany a vlády ustanovit skupiny, které chodily „na brigádu“. Lékařky chodily v určitou dobu drhnout podlahu, okna a záchody. I lékaři si oblékali modré brigádnické košile, běhali po budově, sbírali odpad a vyhazovali staré matrace. Smyslem této povinnosti bylo, aby každý dělal to, co vyžaduje strana a vláda, a zároveň aby se všichni dostali na jednu společenskou úroveň. Když člověk celý den jen operoval, nebyla to práce ve smyslu komunistických ideálů. Správná práce byla špinavá práce – vynález komunistů. Jeden specialista v naší nemocnici, vynika-

jící chirurg a přední vědec, vyvolal velké rozhořčení mezi straníky, protože zásadně odmítal chodit na brigády. Ředitel byl rozzlobený. „Co na to řekne kontrola?“ „Kašlu na kontrolu!“ zaslechla jsem odpověď specialisty, od kterého jsem nikdy neslyšela vyslovit hrubší slovo. „Jen proto, že přijde nějaké hloupé nařízení shora, já teď půjdu sbírat smetí a nosit na vlečku staré matrace? Já nebudu riskovat lidské životy tím, že budu mít špinavé puchýře na ruce, kterými mám operovat. Strana a vláda by si měly rozmyslet, co mám dělat – operovat nebo sbírat odpadky? Jedno z toho mohu dělat, ale ne oboje!“ „To je strašné,“ řekl ředitel. „Budu z toho mít problém.“ Nevím jak, ale řediteli se podařilo přesvědčit stranu a vládu, že je nutné udělat pro toho specialistu výjimku. Ale ostatní v nemocnici už takové štěstí neměli.

Jednoho dne nám přivezli asi osmnáctiletého mládence. Byl ochrnutý na polovinu těla. Chlapec – jmenoval se Ivan – byl v nemocnici dva měsíce a podstoupil více operací. Za tu dobu jsem ho poznala blíž a zjistila jsem příčinu jeho zranění a ochrnutí: stal se neformálním vůdcem skupiny mladíků, kteří měli jediný cíl – chránit místního faráře v případě, že ho přijde zatýkat Státní bezpečnost. Jednoho dne přišli tajní s četníky pro kněze, ale chlapci, vedení Ivanem spolu s místními lidmi, je odrazili holemi a kameny. Druhý den se však četníci vrátili se samopaly. Vzali s sebou nejen kněze, ale i toho chlapce. Kněze i chlapce odsoudili a dali do vězení. Velké rány na hlavě a paralyzovaná polovina těla byly suvenýry, které si odtud přinesl. O roce stráveném ve vyšetřování a ve vězení raději nemluvil. Jednu větu mi ale ustavičně opakoval. „Víte co, sestřičko,“ říkal, „buďte ráda, že jste se nedostala do rukou estébákům.“ Lékaři dostali Ivana do rukou pozdě, než aby ho mohli operacemi zachránit, i když se o to zoufale pokoušeli. Po jedné operaci nám zemřel.

V té době jsem byla navštívit děvčátko, které si u nás před časem léčilo zlomenou nohu a teď se již doléčovalo doma. Šla jsem za matkou do zahrady za dům, kde právě sundávala usušené prádlo. Vyprávěly jsme si o lidech, které právě zatkli. „Brzy mohou zatknout i vás, sestřičko!“ říká matka. „Časy jsou všelijaké. Každým dnem se to mění – z jednoho dne na druhý je to jinak.“ Sundala jedny šaty ze šňůry a otočila se ke mně: „Sestřičko, vezměte si je.“ Usmála jsem se. Časy mohou být všelijaké, ale pokud jde o mě, neumím si ani představit, že bych mohla chodit bez hábitu. „Ne, ne!“ říkám. „Mohou přijít zlé časy, ale ne až tak zlé.“ „Prosím vás, sestřičko,“ říká matka. „Vezměte si je – aspoň já se budu cítit klidnější.“ Tedy jsem si od ní vzala starší šaty a šátek, který mi také tak naléhavě nabízela. Vrátila jsem se do nemocnice, nacpala jsem šaty i s šátkem na dno kufříku a zapomněla jsem na ně. Bože,

ani nevíme, jakým činem nám tu a tam zachraňuješ životy. Naléhání té ženy, abych si vzala šaty, které mi nabízela, mě v pravém čase zachránilo před komunisty.

Zvláštní nové poslání

Jakými cestami jsem se dostala já, dcera chudého rolníka, k ilegální činnosti zaměřené na organizování útěku přes hranice?

Když jsem byla v klášteře, býval tam s námi i jeden kněz, který vydával katolický časopis a připravoval několik studentů na kněžské svěcení. Nazýváme ho páter Matěj. Je to tentýž člověk, kterého jsem jako ostatní nutila, aby se vyzouval, když chtěl vstoupit do třídy. Měřil víc než sto osmdesát centimetrů a byl tvrdý jako kámen, člověk s odvahou zakořeněnou až v kostech a s odhodlaným srdcem. Člověk, který mluvil pomalu a který otevřel ústa jen tehdy, když měl co říct. Když soudruzi přišli k moci, okamžitě zastavili vydávání jeho časopisu. Po roce 1949 za ním přišel nějaký mládenec a optal se ho, zda by u něj mohl bydlet. Otec Matěj řekl, že ano. Nevěděl nic o studentově podzemní činnosti, ale pokud jsem znala pátera Matěje, na tom vůbec nezáleželo. Stejně by pomohl. Zanedlouho „bezpečnost“ studenta zatkla a dostal osm roků. Když vyšetřovali všechny kolem, páter Matěj šel do vězení na šest měsíců za „poskytování úkrytu“ mladíkovi. Bylo to v srpnu roku 1949, když pro něj přišli do kláštera čtyři četníci. Jeden čekal u brány a tři přišli pro otce Matěje do jeho kanceláře. Byl právě v zahradě a jedna ze sester běžela za ním. „Utečte, otče,“ radila mu sestra. „Ne, nikam nejdu,“ řekl páter Matěj. Necítím se ničím vinen. Nic jsem neudělal. Nebudu nikam utíkat.“ A tak ho sebrali a dali mu šest měsíců. Odseděl si čtyři měsíce v místní věznici v Bratislavě a potom ještě dva měsíce v Leopoldově, kde chodil pracovat na pole.

Když se roku 1950 vrátil z vězení, měl revma. Našla jsem doktora a nemocnici, kde by se mohl léčit, a požádala jsem jiného doktora, aby vydal potvrzení, že ho nesmí vyslýchat, dokud se nevyléčí. Nevím, zda by lékař mohl v něčem pomoci, kdyby skutečně přišli, ale měla jsem v rukou aspoň nějaký doklad. A když se páter Matěj zlepšil, odešel z nemocnice a dostal velmi pěknou farnost na úpatí karpatských vrchů, patnáct kilometrů od Bratislavy. Byl tam maličký, asi dvě stě let starý cihlový kostelík na konci města, schovaný mezi stromy. Páter Matěj tam byl jen tři týdny a už za ním přišla „bezpečnost“ znovu. Sebrali ho – tentokrát celkem pro nic. Nemohl utéct, protože mu nejdřív poslali předvo-

lání na „stanici Veřejné bezpečnosti“, jak to tenkrát nazývali. Páter Matěj však už dobře věděl, že toto je cesta, jakou lidé v naší zemi mizí rychle a nenávratně. Proto nejdříve poslal na policejní stanici jednoho svého farníka, který byl katolíkem i komunistou, jak to u nás – Bože, odpusť jim – bývalo dost často.

Četníci se rozzlobili, že pan farář nepřišel sám, ale poslal za sebe někoho jiného, a řekli farníkovi, že si pro pana faráře přijdou, ale nesmí to prozradit nebo i jemu přišijí pět roků. A tak se farník vrátil k páteru Matějovi. „Pane faráři,“ říká farník, „přijdou si pro vás, ale neutíkejte, nebo mi dají pět roků! Říkám vám to jen proto, abyste se mohl připravit.“ A tak otec Matěj stačil odnést svoje cennější věci k sousedům, mezi jinými i psací stroj, rádio a promítačku. Takto se připravil na příchod soudruhů. Za dva dny přijela dvě policejní auta se čtyřmi muži a za autem malý autobus s dalšími dvaceti četníky. Komunističtí policajti vždy chodí ve velkých skupinách, vytváří celé oddíly ozbrojenců a tento dojem pomáhá dotvářet zelená barva jejich uniforem. Když se blížili, páter Matěj právě sloužil mši svatou. Přišlo pro něj mnohem více četníků, než měl na mši farníků – a mohli tedy lehce pacifikovat jakoukoli vzpouru. Trpělivě čekali, až bohoslužba skončí. Je třeba je pochválit, že postupovali opravdu v rukavičkách, když to porovná s postupem, jaký později uplatnili v mém pokoji. Mše skončila, a jak mi později vyprávěl jeden farník, pan farář vyšel z kostela. Zůstal stát a prohlížel si všechny ty oddíly, které ho přišli zatknout, a ptal se: „Až tolik?“

Týden po zatčení pátera Matěje jsem vycházela ze třídy, když tu ke mně přistoupil jeden muž v obnošených šatech a vystrašeně se mě ptá: „Prosím vás, nevíte, kde bych našel sestru Cecilii?“ „Já jsem sestra Cecilie.“ „Mohli bychom jít někam do prázdné místnosti?“ ptá se neznámý návštěvník nervózně. V místnosti bez svědků mi ukázal papír. Byl to rozsudek nad páterem Matějem – dva roky. Ulevilo se mi. Nemohla jsem se ubránit šťastnému úsměvu, protože jsem věděla, že žije a neposlali ho na Sibiř. Potom přišel duben 1951. Byla jsem v nemocnici a chystala jsem dětem oběd – rýži s kouskem masa, když za mnou přišla jedna sestra a říká, že mne dole čeká nějaký pán. Vyšla jsem na chodbu a tam stál mladý člověk. Poznala jsem v něm jednoho studenta, kterého učil páter Matěj. Dal mi do ruky dopis, ale na obálce nebylo nic. Co si mi říkalo, abych hned zašla s dopisem do sprch a četla. Otevřela jsem jej. Byl to dopis od pátera Matěje! Mnoho toho prožil. Nejdříve ho vzali do trestaneckého tábora do Novák, potom do tábora v Močenku, kde pracoval na stavbě cest. Odtud po čase utekl. Podařilo se mu ukrýt a potom se jednou v noci pokusil s dalšími dvaceti kněžími utéct přes hranici

do Rakouska. Pokoušeli se přeplavat hraniční řeku Moravu. Řeka však byla rozvodněná a vrátilo je to zpět. Když se vraceli zpět přes pole, zaútočili na ně četníci a pohraničníci a většinu z nich chytily. Páter Matěj utekl. Nyní se skrývá v malém městečku u jedné staré paní, která má odvalu ho skrývat, ale on se bojí dále u ní zůstat. Nemůžete být déle na jednom místě, ale jak jsem sama později zjistila, musíte utíkat z díry do díry. Na konci dopisu se mě páter Matěj ptal jen na jednu věc, zda bych mu nemohla najít dočasný úkryt v Bratislavě, než se pokusí znovu utéct přes hranici.

Tenkrát jsem ještě nevěděla přesně, zda je to možné, ale vyšla jsem ze sprch ven a řekla jsem: „Mohu! Přijďte za mnou za tři dny!“ Musela jsem se vrátit k dětem, aby jim nevychladl oběd. Někdy jsem s nimi sedávala, krmívala jsem je a vyprávěla jim o Pánu Bohu. Jinou možnost být s dětmi a učit je náboženství jsem neměla. Snažila jsem se potlačit vzrušení a přemýšlela jsem: „Jak propánakrále najdu úkryt pro pátera Matěje a proč se obrátil právě na mě?“

Vzápětí jsem se vzpamatovala a prosila svatého Josefa...

Navštívila jsem rodiny, kterým jsem nejvíc důvěřovala. Viděla jsem, že se bojí. Určitě měli proč. Jiní, byli to rodiče chlapce, kterého jsem učila ve školce, mi přislíbili pomoc, když to nebude trvat moc dlouho, a dali mi i klíč od jejich domu. Třetí den se student vrátil a já jsem mu dala klíč pro pátera Matěje. Ten po studentovi vzkázal, že se pokusí do Bratislavy dostat prvního května, tedy na den velkých komunistických oslav, když všude cestuje mnoho lidí – pokusí se ztratit v davu. Bylo to velmi nebezpečné rozhodnutí přijít tento den, přestože bude město plné lidí.

Na prvního máje, který jsem nesnášela a vyhýbala jsem se mu, byl náš špitál i celé město přímo zkrvavené červenými prapory. Zůstala jsem v pokoji, modlila jsem se na kolenu celou dobu, co jsem nebyla u dětí, a dívala jsem se z oken na zástupy vykřikující na ulicích hesla. Celou dobu jsem doufala, že se mu to podaří, a prosila jsem svatého Josefa, aby mu pomohl. „Svatý Josefe,“ modlila jsem se, „ty jsi byl obyčejný člověk jako my, učni, ať se mu to podaří,“ večer jsem zašla ke známým a byl tam.

Býval kdysi silný, plný zdraví a teď jsem byla v šoku, jak je slabý a unavený. „Sestřičko,“ prosil páter Matěj, „čeká vás další práce!“ Srdce mi bilo ještě rychleji. „Musím se dostat za řeku – do Rakouska, sestřičko! A vy mi musíte pomoci.“ Srdce mi silně bušilo. „Já, duchovní otče?“ ukázala jsem na sebe. „Vy, sestřičko!“ usmál se a ukázal také na mě. „Jenže já nikoho neznám...“ Podívala jsem se na něho a hned jsem

se zastyděla, co to říkám. Vypadal zničený a utrápený a jen Pán Bůh věděl, čím vším prošel. A já, která to mám relativně velmi snadné, která ještě mohu stále ještě nosit svůj řeholní šat, tu stojím a váhám před knězem sedícím v otrhaných civilních šatech... „Někoho najdu,“ řekla jsem a snažila jsem se, aby můj hlas zněl silněji, než bušilo mé srdce.

Jenže to není jen tak někoho najít. Kde začnete hledat člověka, který vám převede někoho přes hranici? Přemýšlela jsem, co se asi stalo dvěma studentům medicíny Vinckovi a Andrejovi. Jednou přišla za mnou do nemocnice matka jednoho z nich, která věděla, že je znám a ptala se: „Neviděla jste Vincka a Andreje?“ Nevěděla jsem o nich nic, a nebyla bych ani věděla, když se najednou objevila v novinách zpráva s jejich jmény. Jak jsem se později dozvěděla, přišel za nimi jeden člověk a nabídl se, že je převede přes hranice, každého za pět tisíc korun. Potom to oznámil na „bezpečnosti“ a ti celou skupinu na hranici obklíčili a jen převaděče propustili. Vincek i Andrej vyfasovali po pěti letech a „převaděč“ vyinkasoval kromě 10 tisíc korun, které vybral od chlapců, ještě sto tisíc korun navíc od bezpečnostních orgánů. Jidášovo stříbro...

Teď jsem já, řeholní sestra, bez jakékoli zkušenosti v této oblasti, měla pomoci známému, pronásledovanému knězi, dostat se přes řadu podobných ďábelských překážek. Kam se mám obrátit? Komu důvěřovat? Pán Bůh určitě poslouchal moje otázky. Neboť hned po rozhovoru s páterem Matějem jsem narazila na jednu dobrou známou, která mi řekla: „Znám jednoho takového chlapce, jmenuje se Pavel.“ Pavel měl dvacet roků, odvážný mládenec, který sám přešel přes hranici. Zdržel se v Rakousku devět měsíců a nedávno se vrátil. Pokoušel se přemluvit své rodiče, aby odešli s ním. Zнала jsem jejich rodinu, byli to dobří lidé. Jeho rodiče nechtěli odejít, ale snad tento Pavel, když už jednou přešel, bude umět poradit cestu. A tak jsme ještě toho večera poslali pro Pavla. Klidně seděl, poslouchal nás a pak řekl: „Znám jednu mladou ženu, zde v Bratislavě, jmenuje se Žofie... Studovala na obchodní akademii. Její otec byl sedlákem, sekal louky na břehu Moravy. Měl také dobrý člun a převážel na něm lidi přes Moravu.“ „Lze mu důvěřovat?“ „Už převezl nejednoho člověka,“ říká Pavel. „Jsou i takoví,“ říkala jsem a myslela při tom na falešné převaděče, „kterým estébáci podstrčí pořádnou sumu peněz...“ „Vím o tom,“ říkal Pavel. „Ale někomu musíte věřit, sestřičko. Jinak tu páter Matěj bude sedět s hodně dlouhými vousy, než se dostane ven.“

Patnáct tisíc za člověka

Potom mi jednoho dne sestra v nemocnici řekla, že mne někdo dole čeká na vrátnici. Šla jsem tedy do příjímací kanceláře. Stála tam Žofie a čekala na mě. Bylo to silnější plavovlasé děvče, mohla mít asi osmdesát kilo, nebyla starší než osmnáct roků. Milá a zároveň věcně praktická, dívala se člověku přímo do očí. Děkovala jsem Pánu Bohu za tento první dojem a modlila jsem se, aby mne opatrně vedl dále. „Vy jste sestřička Cecílie?“ zeptala se mě. „Ano,“ říkám. „Nechcete si sednout?“ Byly jsme v té místnosti, kde jsem kdysi dávno poprvé potkala sestry z mé řehole a kdy tenkrát celá místnost zvonila veselým smíchem a nadšením. Zde jsem kdysi nastoupila cestu, kterou jsem si zvolila na celý život. A teď jsem zde zas, abych nastoupila do nové práce, o které se mně ani nezdálo. „Sestřičko,“ říká Žofie, „musím vám říct jako první věc – nikde ani půl slova!“ „Rozumím,“ odpověděla jsem. „To, co dělá náš otec, je velmi nebezpečné.“ „Rozumím. Můžete mi zcela důvěřovat.“ Dívala se mi zpřímá do očí a já jí také. Viděla jsem, že jí mohu důvěřovat. Bylo to rozhodnutí instinktu a – doufala jsem v modlitbě – vnuknutí od Boha. „Můj otec to dělá za peníze,“ říká Žofie s jakousi výmluvností v hlase. Zajisté se o tom potřebovala zmínit. „Jen proto to dělá,“ dodala. Oznamovala mi cenu: „Propašování jednoho člověka stojí patnáct tisíc korun!“ Viděla jsem, že Žofie rozumí podnikání. Patnáct tisíc korun se rovnalo pětiměsíčnímu platu průměrného dělníka. „Je to velmi nebezpečná práce,“ opakovala. Chvilí počkala a potom se mne zeptala: „Dohodneme se?“ „Ano,“ říkám, „dohodneme se!“ Potom mi vysvětlila postup. „Ještě jedna důležitá věc,“ říká, „louky našeho otce jsou přesně na břehu řeky Moravy. A pokaždé, když tam jde kosit nebo hrabat, musí si vyžádat povolení od místního národního výboru. Povolení dostává jen den před tím, takže dopředu ví jen málokdy, co bude. Proto každý, kdo chce utéct, musí být připravený v našem domě a čekat, až otec dostane povolení. Někdy se stává, že na povolení pracovat na poli v blízkosti hranice, je třeba čekat i víc než týden. V takovém případě se musí člověk, který chce přejít přes hranice, vrátit do města, odkud přišel, a čekat na vhodný čas, protože zůstat déle v otcově domě je příliš nebezpečné. Když se stane něco takového, potom vám člověka vrátíme a budete za něj odpovídat vy, ne já, než se znovu připravíme. Je to všechno jasné?“ „Jasně!“ odpověděla jsem. „Chcete se ještě něco zeptat, sestřičko?“ „Ne, myslím si, že není třeba,“ řekla jsem. „Podívám se po penězích a dám vám vědět.“ Když odešla, aspoň hodinu jsem přemýšlela, kde bych mohla sehnat peníze. Patnáct tisíc korun! Celý život jsem najednou tolik pe-

něž u sebe neměla. Ještě stále jsem přemýšlela, kde je sehnat, když tu po obědě za mnou přišla jedna sestra a říkala, že by se se mnou chtěli setkat dva páni. Sešla jsem na vrátnici a viděla jsem dva neznámé muže v montérkách. Odvedla jsem je do návštěvní místnosti. „Kdo jste?“ ptám se přímo. „Klid, sestřičko,“ říká jeden. „Nejsme nepřátelé.“ Představili se mi jako kněží. Jeden byl jezuita, druhý z kongregace Těšitelů Božského Srdce. Nejdříve jsem si myslela, že to mohou být tajní. Proto jsem je poprosila o prominutí a vyšla jsem ven za matkou představenou, zda náhodou nezná některého z nich, přičemž jsem jí neprozradila, proč se na to ptám. Řekla mi, že je viděla stát na chodbě a že jednoho zná jako jezuitského kněze. Potom jsem se vrátila do návštěvní místnosti a oni mi řekli, o co jim jde. Vysvětlovali, že přicházejí od pátera Matěje a žádají mne rovněž o pomoc při přechodu přes Moravu. „Čtyřicet pět tisíc!“ Problesklo mi hlavou. Hned jsem si uvědomila, že začínám pracovat ve velkém podniku! Řekla jsem oběma kněžím, že potřebuji vědět, kde se ukrývají, že přijdu za nimi a oznámím jim, co mohu pro ně udělat. Poslala jsem je pryč, sedla jsem si na stoličku a divila jsem se, do čeho mě to Nejsvětější Spasitel přivedl. Všechno probíhalo tak rychle, všechno bylo takové náročné. Potom jsem znovu poslala pro Žofii s nadějí, že dostanu zvláštní slevu za tři objednávky. Přišla až na druhý den. „Ne“, řekla. „Bude to dělat rovných patnáct tisíc korun za každého! Sestřičko, je to velmi nebezpečné podnikání pro otce i pro mne. Není to totéž jako vydělávat si těsnopisem!“ Zde se tedy nedalo uspořít. A tak jsem ji poslala pryč s tím, že se co nejdříve ozvu, ale ať dělá přípravy pro tři osoby, ne pro jednu. Věděla jsem, že si musím pospíšet. Páter Matěj se nemohl v tomto městě cítit bezpečně, a nechávat ho tam, kde je, znamenalo ohrožovat i rodinu, která ho tak odvážně ukryla u sebe.

Posílala jsem mu potraviny a od rodiny jsem dostávala vzkazy s otázkou, kdy už odejde. Ne, že by neměli rádi pátera Matěje, ale víte... Musela jsem si tedy pospíšet.

Peníze jsem sehnala. Jak? To nesmím říct. Sehnala jsem ještě víc. Sehnala jsem i americké dolary, neboť i ty se mi hodily. Rychle jsem poslala pro Žofii a dala jsem jí patnáct tisíc korun jako zálohu za tři osoby. Potom však následovaly dny mučivého čekání, než se Žofie dostala do kontaktu s otcem a zorganizovala načasování akce.

Konečně se jednoho dne objevila, dala mi instrukce, které mám předat třem kněžím a určila nám čas – následující noc. Šla jsem navštívit pátera Matěje do jeho bytu. Sdělila jsem mu instrukce a předala deset tisíc korun, které má odevzdat otcí Žofie. Přinesla jsem si šicí potřeby, abych mu mohla zašít do vycpávky kabátu několik amerických dolarů.

Bude je potřebovat na druhé straně v Rakousku – když se tam dostane. Odešla jsem od něho a odebrala jsem se za těmi dvěma dalšími kněžími. Zopakovala jsem pokyny, každému jsem dala deset tisíc korun a zašila jsem jim dolary.

Následující noc to začalo. Žofie, která seděla na předním sedadle vedle šoféra, posbírala všechny tři kněze do nákladního auta, které vezlo na korbě vidle a lopaty. Kněží měli na sobě zašivané kalhoty a na hlavách kšiltovky – podle instrukce. Vyškrábali se na náklad'ák a posadili se mezi vidle a lopaty. Od tohoto okamžiku přestali být kněžími. Stali se zemědělskými dělníky a šli pracovat na hospodářství otce Žofie, čtyřicet kilometrů od Bratislavy. Pak jsem čekala s napjatými nervy a nehnu-la jsem se z nemocnice. Čekala jsem, že mi Žofie dá vědět, zda se do-stali na druhou stranu nebo zda se povolení, které měl dostat Žofiin otec na práce u Moravy, odložilo a všichni tři kněží budou potřebovat nové skryše v Bratislavě, které jim budu muset najít. Za týden jsem se dozvě-děla, že páter Matěj s oběma kněžími je už v americké zóně Rakouska. To bylo radosti. Děkovala jsem svatému Josefovi, který z nepatrné řeholnice udělal nástroj na vysvobození lidí.

V té době jsem také posílala balíčky s potravinami kněžím a dalším lidem ve vězeních. I v naší nemocnici jsme měli jednu lékařku, která za-žila způsob „soudružského účtování“. Kristýna měla jen dvacet šest ro-ků, ale patřila k výborným chirurgům. Operovala mnoho dětí, které jsem opatrovala. Byla to štíhlá, velmi energická a skutečně mrštná žena. By-la tolik oddána svému povolání, jak bývají dobří kněží svému povolá-ní – rozený chirurg. Zároveň byla velmi milá, veselá a opravdu přístup-ná k sestřám i dětem. Uměla si pozoruhodným způsobem získávat děti. Když někdy děti nechtěly jíst, přišla do pokoje, sedla si na postel k dí-těti, které před tím operovala, a sama si nabrala lžiči do úst, aby doká-zala dítěti, že je to dobré. Dítě se obvykle dalo strhnout, protože vidělo, že paní doktorce jídlo chutná. Měli jsme vždy nedostatek lékařů, a pro-to Kristýna pracovala velmi tvrdě, zůstávala v nemocnici dlouhé hodiny. Byla svobodná a často jsme říkali, že bude šťastný ten muž, který ji do-stane. Potom potkala jednoho inženýra, který ji často navštěvoval v ne-mocnici. Jednoho dne Kristýna sestřičkám oznámila, že se bude vdávat, a všechny sestry i děti z toho měly radost. V den, kdy se měla v blízkém kostele konat v pět hodin odpoledne svatba, přivezli do nemocnice čtyři děti s vážnými zraněními, která utrpěly od ručního granátu. Zůstal v ze-mi od války a vybuchl jim při hře v zahradě, několik kilometrů od Bra-tislavy. Byl to hrozný pohled, když děti přivezli. Jedno bylo tak zasaže-no, že se nedalo rozeznat, co je tělo a co jsou špinavé hadry. Druhé mělo

poraněnou hlavu. Třetí mělo téměř odtrženou nohu a to, které vzalo do rukou granát, bylo bez rukou. To první dítě zemřelo několik minut poté, co ho přinesli do nemocnice, nemohlo se ani operovat. Kristýna však bez váhání a chladnokrevně začala operovat ty další tři. Děti přivezli asi ve tři odpoledne. Ještě o půl páté paní doktorka operovala, když na operační sál vstoupila jedna sestra. Já jsem právě pomáhala s transfúzí. „V pět máte svatbu!“ upozornila sestra lékařku. „Pan farář vás bude čekat!“ „Pan farář musí počkat!“ odsekla Kristýna. Zůstala na sále, dokud neskončila s operacemi. Poslední dítě odvezli na pokoj. Kristýna v bílém chirurgickém plášti postříkaném krví běžela do své kanceláře a oblékla si bílé svatební šaty. Toho dne se provdala, i když ne v pět hodin.

Za rok měla s manželem dítě. Zanedlouho po narození dítěte její manžel musel odejít do zahraničí. Nikdy jsem se nedozvěděla proč, ale zdá se mi, že se nepohodl se soudruhy na pracovišti. Prostě odešel. Jednoho letního dne roku 1951, když její dítě mělo jen několik týdnů, a v době, když jsem právě pomáhala páterovi Matějovi s útekem do zahraničí, Kristýna zmizela z nemocnice, aniž by někomu řekla jen slovo. První zprávy jsme se dozvěděli, až když do nemocnice donesli Kristýnino dítě – týden poté, co zmizela. Přinesli je příslušníci bezpečnosti. Potom každých několik hodin policajti přicházeli pro dítě do nemocnice a brali ho kamsi na kojení. Ano, brali je do vězení k matce. Kristýna se pokusila utéct i s dítětem přes hranice, aniž by někomu v nemocnici řekla jediné slovo. Tak to bývalo nejčastější, beze slova. Snažila se dostat za mužem. Na hranici ji i s dítětem chytili. Po vyšetřovací vazbě dostala Kristýna dva roky. Ve svém soudružském jennocitu jí však odložili výkon trestu, dokud nebude mít dítě alespoň rok. Nesměla se však vrátit do nemocnice na chirurgii, kterou měla tak ráda a ve které vynikala. Takže šla pracovat jako uklízečka, prادلena, potom šla okopávat řepu, aby uživila sebe a svoje dítě. Když jsem uvažovala o lidech jako Kristýna, napadlo mě, co by se stalo, kdyby chytili ty „moje“. A co by se stalo se mnou? Tresty těm, kteří pomáhali lidem na útěku, bývaly horší, než tresty samotných emigrantů.

V září roku 1951 za mnou přišel do nemocnice další kněz – v montérkách. Tento přišel bez předchozího dopisu, ale jeho naléhání bylo opodstatněné: odsoudili ho v nepřítomnosti za „protistátní“ činnost k nejvyššímu trestu. Chtěl s sebou vzít i jednoho seminaristu, který se skrýval na okraji Bratislavy. Tentokrát jsem pracovala produktivněji a neztrácela jsem hlavu. Schovala jsem kněze do rentgenové komory, která byla shodou okolností mimo provoz. S tím člověkem jsem musela věci zařizovat mimořádně rychle vzhledem k hrdelnímu rozsudku. Ještě toho

večera jsem poslala pro Žofii. Jaké stopy jsem po sobě zanechala, jsem se dozvěděla až mnohem později. Nedá se zabránit, aby pro vás dříve nebo později nepřišli. Když vás políbí štěstí, dostanete zlatý dar v podobě včasného varování. Pán Bůh mne dvakrát takhle políbil na čelo, dvakrát jsem dostala varování. Poprvé jsem je odmítla. Takže Pán Bůh musel být velkorysý a políbil mě také podruhé.

Ještě 6. září 1951 jsem čekala na zprávu od Žofie, co se stalo s tím knězem a seminaristou, které jsem jí svěřila... Rozhodla jsem se, že využiji příležitosti a vyjdu si z nemocnice. Půjdu do kostela časně z rána, před tím, než by za mnou mohla přijít Žofie a rychle navštívím bratra Edu, který právě ležel v jiné bratislavské nemocnici se žloutenkou. Odešla jsem z nemocnice hned po noční službě a šla jsem do kostela. Byl to kostel, do kterého jsem nechodívala často. Velký kostel kapucínů, starý více jak dvě stě let. Nyní jsem do něho šla proto, že byl na cestě do Edovy nemocnice. Byla jsem u svatého přijímání, pomodlila jsem se za ty moje, kteří chtějí přejít přes hranici. Potom jsem navštívila Edu a vrátila jsem se.

Nebyla jsem dlouho pryč, ale když jsem se vrátila do nemocnice, měla jsem vzkaz, jenže ne od Žofie. „Sestřičko,“ říká mi jedna ze sester, „nějací lidé se chtějí s vámi setkat ve Státní nemocnici. Byl zde jeden pán s nákladním autem nebo to byla sanitka s červeným křížem – že vás vezme. Vypadal jako ošetřovatel, měl bílý plášť.“ „Do Státní nemocnice?“ Divím se. Byla to hlavní Státní nemocnice pro dospělé, kde pracovaly sestřičky Svatého Kříže jako ošetřovatelky. „Co by mohli ode mě chtít ve Státní nemocnici?“ Sestra pokrčila rameny. „Nevím, ten pán říkal, že by s vámi chtěl hovořit jejich ředitel.“ „Ředitel?“ Okamžitě se mě zmocnilo podezření. Zvláště proto, že to přišlo potom, co jsem pomáhala tomu knězi a tomu seminaristovi dostat se na hospodářství Žofiina otce a ještě stále jsem neslyšela, zda se jim podařilo přejít přes hranici. Státní nemocnice? Proč? Vždyť je to jen o jeden blok dále. Když mě k něčemu potřebovali, proč se obtěžovali a poslali pro mě člověka se sanitkou? Proč nevzali prostě telefon a nezavolali mě, abych přešla přes ulici? Zamířila jsem za sestrou Margitou, ošetřovatelkou. V nemocnici jsem měla nejlepší kamarádku právě ji – sestru Margitu. Zašly jsme k ní na pokoj a přemýšlely jsme, co to má všechno znamenat. Náhle se na mě Margita podívala. „Cecilie,“ říká pomalu. „Snad se mýlím, jsem asi přecitlivělá – ale víš, co si myslím? Myslím si, že ten „ošetřovatel“ se sanitkou byl člověk od státní bezpečnosti!“ „Od státní bezpečnosti?“ ptám se a udělalo se mi zle. „A proč by měl estébák jezdit za mnou právě sanitkou?“ „Estébáci nechtějí, aby je lidé viděli, když seberou řeholnici,“

říká Margita. „A tak si vybrali jiný způsob, jak tě sebrat. Je to krytí, nemusí brát sestřičku na policejní stanici, v policejním autě. Tito lidé mají dost rozumu na to, aby se vyhnuli veřejným incidentům namířeným proti Církvi. To je všechno jen moje domněnka, ale myslím si to.“ Pojal mě velký strach. Nemohla jsem vyslovit ani slovo. „Cecilie, nejlepší bude, když odejdeš,“ říkala Margita. „Odejdi, a když se mýlím – kéž by tomu tak bylo – můžeš se za několik dní vrátit.“ „Jenže já teď nemohu odejít, Margito!“ vybuchla jsem. Myslela jsem na toho kněze a na toho seminaristu, o kterých stále nemám zprávu, zda se jim podařilo přejít přes hranici. Něco se mohlo stát. Vždy se něco může stát. Budou mě potřebovat. Přinejmenším bude alespoň šance, že jim budu moci pomoci najít úkryt, když se vrátí. Sestra Margita se mě pokoušela přesvědčit, že bych měla utéct. „Nemohu,“ říkám. „Když se něco stane těm dvěma proto, že jsem se sama zachraňovala, vím, že by se to nedalo vydržet!“ Margita pokrčila rameny. „Jak chceš, Cecilie. Ale myslím si, že děláš chybu.“ Vrátila jsem se do svého pokoje. Chvilí jsem seděla na posteli. Potom jsem si klekla a prosila jsem svatého Josefa, aby mi pomohl, když teď potřebuji pomoc a nevím, jak dál. Sedla jsem si znovu na postel. Okamžitě na mě přišla velká únava. Nespala jsem už od noční služby. Cítila jsem se úplně vyčerpaná po úzkostech a strachu za poslední dny. Únava mne zmohla. Zdálo se mi, že padám do mdlob, svlékla jsem se a zalezla pod prošívanou deku.

Když jsem se probudila z velmi těžkého spánku, cítila jsem, že mě někdo chytá za rameno a vidím nad sebou sestru bledou a celou roztrásenou. „Ježíši, Maria, svatý Josefe!“ běduje vystrašená. „Sestro! Sestro! Dole u vrátnice tě čekají čtyři četníci a venku stojí čtyři policejní auta!“ Ale když pro mě přišli, nebyla jsem sama. Měla jsem u sebe Pána Boha a navíc jsem měla i jedny puntikované modré šaty.

Tmavomodré puntikované šaty

Už se začalo stmívat, když jsem kráčela oblečená v tmavomodrých puntikovaných šatech mezi skupinami četníků a tajných, kteří obklíčili nemocnici.

Do nového života v úkrytech jsem si nenesla nic kromě dvou obrázků. Jedním je osahaný obrázek svatého Josefa, před kterým jsem se modlívala, když jsem se jako dítě zavírala v komoře, a na druhém je Panna Maria Ustavičné pomoci, který nosím u sebe od chvíle, co jsem složila první řeholní sliby.

Když jsem kráčela v přítmí, myslela jsem na lidi, kteří po návratu z vězení vyprávějí věci, jimž by člověk nikdy nevěřil, kdyby je neprožil sám. Jak zavírají lidi do skříní ne větších než telefonní budka a svítí do očí tisíciwattovými žárovkami, ze kterých se dá zbláznit. Myslela jsem na kněze s odtrženými ušima a zuby vymlácenými olovenou tyčí, na zlámané nohy od kopanců. Vzpomínala jsem na to, že někteří kněží se vrátili z vězení celkem šediví, ještě jen třicátníci a s nervovými záchvaty. Nikdy jsem neměla představu o skutečném mučení a nevím, kolik bych vydržela, i když bude Pán Bůh se mnou. Nesmí mne chytit!

Začínám tedy žít ve skrýších a děrách. Stává se ze mě jistý druh lišky. První dírou bude byt čtyř děvčat, která znám. Jednou z nich je Veronika, asi tak stará, jako já. Zнала jsem její dobré srdce a navíc jsem jí jednou pomohla. Určitě teď ona pomůže mně, vždyť sama z vlastní zkušenosti ví, co to znamená dostat se do rukou komunistickým pochopům. Veronika strávila jeden rok ve vězení. Byla to opravdu zanedbatelná věc, za kterou si Veronika vysloužila ten rok, ale dost velká pro soudruhy, aby ji odsoudili. Bylo to veselé, ale zároveň i plaché děvče, když jsem ji poprvé potkala. Pracovala jako sekretářka. Jednoho dne roku 1949 šla do práce, když ji zastavil příslušník „národní bezpečnosti“ a vyžadoval od ní osobní doklady. Byla natolik plachá a způsobu komunistických policajtů byly natolik neznámé našim lidem, že když otvírala kabelku, doslova se jí roztrásl ruce. Kabelka jí spadla na zem a vysypalo se z ní několik předmětů. Mezi nimi i jeden protikomunistický letáček. Chuděra Veronika se nikdy neangažovala v nějaké protistátní činnosti. Jen dostala ten letáček poštou. „Příslušník“ skočil po letáčku. Tvářil se, jako kdyby chytil do rukou bombu a vítězně vlekl Veroniku za sebou na četnickou stanici. Drželi ji celý rok – rok křížových výsledků, rok ostrého vyšetřování „protistátní činnosti“. Jednou jsem jí zanesla do věznice deku, několikrát jsem jí zanesla potraviny. Po roce vyšetřování zjistili, že se od ní nic nedozví, a když ji nakonec propustili, už to nebyla ona. Zbavili ji místa sekretářky, podobně jako zbavili Kristýnu lékařského povolání. Začala šedivět a měla sklon roztrást se i při nejmenším vzrušení. Stačilo, že zpozorovala stát na ulici četníka v zeleném. Cítím se velmi zle, když jdu do jejího bytu...

Druhý den šla Veronika do práce a já jsem zase sama. Uvědomuji si svoji osamocenost, modlím se, snažím se soustředit a znovu a znovu všechno promýšlím. „Jaký život to vlastně teď začínám? Nemohu tu zůstat,“ uvažuji, „nebo všechny zemřou strachem. Nesmím je všechny dostat do těžkostí jen ve vlastním zájmu.“ Píši krátký vzkaz Veronice, aby věděla, kam jdu, a když se setmí, znovu vycházím do nejisté noci.

Myslím jen několik hodin dopředu. Kde by se dalo zůstat na jednu noc, případně na dvě, než se rozhodnu, co udělám později? Napadá mě rodina se dvěma malými dětmi, které jsem učila v klášteře. Matka Ludmila je velmi dobrá duše, milá, odvážná a spolehlivá. I oni bývají na okraji Bratislavy, dále od středu města. Jdu městem sychravou zářijovou nocí, kradu se bočními uličkami, držím se ve stínu budov, vyhýbám se světlu, které se odráží od hladkých dlažebních kamenů. Vnímám zvuk svých bot jako údery na buben. Jdu rychle, se skloněnou hlavou a celou dobu si povídám se svatým Josefem. Stále je mým nejbližším světcem a zcela nejbližší osobou, se kterou si stále vyprávím, i když mě někdy i rozzlobí a donutí mlčet i delší dobu, když mi nechce splnit, oč ho prosím. I když ve většině případů udělá to, oč ho prosím.

Za třicet minut stojím před jedním domem a zvoním. Otvírá mi Ludmilin manžel Dominik, zaměstnáním číšník. Je to vysoký šlachovitý osmačtyřicetiletý muž. Hned mě v civilních šatech nepozná. Rychle mi oznamuje, že manželka s dětmi šla navštívit staré rodiče, a ptá se, co si přeji. Vysvětluji mu, že jsem na útěku. Okamžitě se začal třást. „Mohla bych u vás zůstat přes noc?“ ptám se. „Jen jednu noc.“ „Á-á-á-no,“ vykótká ze sebe. Hned jde zatemnit okna. Zůstane u okna a dívá se mezerou mezi závěsy, co se děje venku. Stále chodí sem a tam po pokoji – není schopný se ani posadit. Až je mi to směšné. Jen co jsem se dostala do domu, pocítila jsem velký hlad, ale nemám odvalu požádat o něco k jídlu, protože vidím, jak je vystrašený. V noci ani nešel spát, tak velmi se bojí. Celou noc jen sedí v křesle v obýváku. Tedy i já si jen sednu do kouta pokoje. Dívám se na něj a je mi ho líto. Snažím se ho uklidnit. „Nebojte se, Dominiku!“ říkám. „Zůstanu tu jen jednu noc.“ Ale nemohu si pomoci a ptám se v duchu, proč se ten člověk tak bojí? Muž by měl podle mě vypadat jinak. Mezitím, co si s Dominikem vyprávíme, přemýšlím, co dál. Také se modlím, abych měla sílu něco udělat. A celou tu dobu se trápím pro toho mého kněze a seminaristu, zda se jim jen podařilo přejít přes hranici... V tom mi náhle svítne, jako kdybych dostala ránu do hlavy, že je určitě museli chytit a že jen proto policajti přišli také na mě. Je nedělní ráno a já si uvědomuji: toto bude první neděle v mém životě, kdy vynechám mši svatou!

Cítím se strašně opuštěná. O něco později toho rána je to lepší, protože přichází Veronika. Jaká je to odvaha po tom všem, co prožila! Ptám se Veroniky, zda by pro mě nemohla něco udělat, zda by nezašla do nemocnice za sestrou Margitou a nezeptala se jí, zda mohu jít k jejím rodičům. Její rodiče bydlí na vesnici 30 kilometrů odtud, byla jsem u nich několikrát. A prosím Veroniku, aby se zeptala Margity, zda mi může

něco poslat. „Řekněte jí, ať se podívá v nemocnici pod starou matraci v mansardě,“ říkám. „Najde tam můj růženec a kříž, ať mi to sem pošle.“ A Veronika jde.

Je pryč už tři hodiny a já už se o ni začínám bát, když zazvoní zvoněk. Dominik se zase začíná třást a skočí za kanape. Dívám se zpoza záclony ven a vidím, že Veronika stojí na schodech – a u ní stojí sestra Margita! Otvírám dveře a padáme si se sestrou Margitou do náručí. „Neměla jsi sem chodit, Margito,“ říkám a vedu je dovnitř. „Je to velmi nebezpečné.“ Vejdeme dovnitř. „V pořádku, Dominiku!“ říkám. Dominik vylezl zpoza kanape a ještě se stále třese. „Chci jen jedno, abys mi dovolila jít k tvým rodičům.“ „Nesmysl!“ říká ona. „Půjdeme tam pěkně společně!“

Sedneme si a ona mi začne vyprávět, co se všechno stalo od té doby, co jsem opustila nemocnici. „Když tě četníci nemohli najít,“ říká Margita, „skoro se zbláznili. Mohli puknout při pomyslení, že jim mohla utéci obyčejná řeholní sestra, když jich bylo tolik. Zvláště je mrzelo, že jsi jim zmizela, když na tebe jako hlupáci čekali dole pod schody u vratnice. Dlouho nevěřili, žeš jim utekla a poslali pro další posily. Za chvíli přišlo velmi mnoho četníků i tajných, střídali se u nás celé policejní oddíly v zelených uniformách a s lodičkami na hlavách, s černými širokými opasky, ze kterých visela pistole. Myslela by sis, že začala válka a že naše nemocnice je nějaká nepřátelská pevnost, kterou přišli dobýt útokem. Zastavili práci v celé nemocnici. Obklíčili ji zvenku a uvnitř všechno převrátili vzhůru nohama.“ Margita se pobaveně usmívá. „Umíš si představit velícího důstojníka celé akce, jak hlásí svému nadřízenému: ‚Soudruhu veliteli, dovolte mi podat hlášení o hledané řeholnici. Utekla nám!‘“ Všichni jsme se této představě museli smát. „Tolik četníků a najednou jedna sestra zmizí!“ směje se Margita. „Povytahovali nám všechny zásuvky, otvírali nám kufry, někteří se dokonce plazili po podlaze a hledali pod dětskými postelemi. Dětem to nevadilo, ty si myslely, že jde o nějaký mikulášský večírek. Prohledávali celou noc, až nakonec k ránu odešli pryč těsně před tím, než začali na odděleních operace, a než ředitel podepsal papír, že sestra Cecílie se v této chvíli nenachází nikde v budově. To byla noc!“ „Jsem ráda, že jsem při tom nebyla!“ říkám upřímně. „Já bych zase ten zážitek nevyměnila za nic na světě,“ říká Margita vesele. „Ještě i včera zůstali hlídat nemocnici. Každou řeholnici v celém městě zastavovali a legitimovali, na ulicích, v autobusech, všude. Celé město bylo v pohotovosti.“

Potom Margita uvažuje nahlas: „Pán Bůh nám daroval tento den, abys mohla odejít. Dnes cestuje velmi mnoho lidí a bude to dost bez-

pečné. Co nám Bůh nabízí, je potřeba využít. Musíš odejít ještě v noci.“ Potom mi Margita líčí plán: ona bude na železniční stanici v osm, hned po setmění. Nesmím na sobě dát znát, že ji znám. Bude ve svém řeholním hábitu a já ji musím následovat v určité vzdálenosti. To je všechno.

Cestuji tedy do vesnice, kde bydlí rodiče Magity. Stanice je doslova přeplněna lidmi vracejícími se z mariánské neděle.

Margitini rodiče by chtěli, abych zůstala, ale není to u nich až tak bezpečné. Za prvé mají souseda komunistu, za druhé děti v domě mě znají jako řeholnici a pochlubily by se druhým. Sedíme, Margita, její rodiče a já a plánujeme, co udělat. Zavolají i Margitinu mladší sestru, jmenuje se Anička. Za to, že dnes žiji, vděčím tomuto děvčeti víc než komukoli jinému. Anička je velmi pěkná, má dvacet roků, vlasy jako dozrávající žito, útloučká. Nemá ani padesát kilo, je o půl hlavy menší, než Margita, ale je nabitá odvahou. V následujících měsících je odhodlána riskovat i život, jen aby mi našla úkryt. Když se rozzlobí, modré oči jí vzplanou prchlivostí a v zornicích se jí objeví plamének. Jako teď, když ji zavolali a vysvětlili, jak je to se mnou.

Strávím den tím, že zajdu do nedalekého města, a nechám si udělat fotografie v civilních šatech, protože je budu potřebovat na falešnou legitimaci, kterou mi později přinese jeden spolehlivý člověk. „Dívejte se pěkně do zrcadla“, říká mi fotograf, „nehýbejte se, tá-á-ák!“ „Nezáleží mi na tom, jak vypadám,“ říkám. „Jen mě fotografujte.“ Abych mohla dostat fotografie ještě téhož dne, musela jsem si vymyslet pěknou pohádku. V pohádce se říká, že mám tři děti, které živím, a teď se mi naskytla příležitost pracovat v továrně, jen si potřebuji nechat udělat ještě dnes průkaz nebo mi to místo uteče. Je to dost těžké, vyprávět takové pohádky, ale během skrývání jsem se jich tolik navyprávěla... Patřilo to k tomu nejhoršímu, co jsem zažila. Fotograf má se mnou soucit a fotografie mi udělá. Když se podívám na fotografii v civilních šatech, zase jsem nešťastná. Vypadám jako někdo, koho jsem ještě vůbec neviděla. Správně – je to Terezie Hronská. Vůbec se nepodobá sestře Cecílii, o které teď nic nevím. „Jak se vám líbí?“ ptá se fotograf a celý září. „Pěkná, že ano?“ „Vypadá pěkná,“ musím souhlasit. Po fotografování se vracím do Margitina domu. K večeru se vrací i Anička. Je celá zaprášená z cesty, ale má odpověď od lidí, u kterých byla zjišťovat situaci. Odpověď zní: „Jen si pospěš!“ Loučím se...

Po setmění vyrazím znovu sama na cestu, na rameni mám zavěšenou tašku, v tašce prádlo na převlečení, které mi dala Anička, růženec, křížek a modlitební knížku. Jdu po okraji šterkové cesty, celých patnáct kilometrů. Když jsme chodívali ven, obvykle jsem šla se spolusestrami,

nikdy ne sama. Teď mi to připadalo velmi zvláštní a neskutečné kráčet takto sama. Těšila mě však představa o místě, kam odcházím. Od pátera Matěje jsem slyšela mnoho dobrého o lidech, kteří ho zde schovali, když utíkal z tábora v Močenku, a kteří mu řekli: „Když budete mít někoho, koho je potřeba ukrýt, pošlete ho sem!“ Přemýšlím, že tu zůstanu šest nebo sedm měsíců, a za tu dobu si myslím, že komunistická vláda v Československu padne. Ani se nedá říct, jak hloupým optimismem jsme se tenkrát živil! Na místo určení přicházím kolem půlnoci. Když zazvoním u brány, za plotem vyskočí obrovský pes. Velmi jsem se ho bála, ale později jsme se celkem skamarádili. Vzápětí se u domu otevírají dveře a pes odbíhá od brány. Potom uvidím nevelkou siluetu ženy s ručníkem na hlavě, která se ke mně blíží tmou. Říkám jí, kdo jsem. Brána se otevírá a já slyším jeden z nejlaskavějších hlasů, jaké jsem kdy slyšela. Hlas slabý, ale milý jako hlas skřivánka zpívajícího nad polem. „Vítejte, sestřičko,“ říká. „Vítejte ve svém novém domově.“

Dvě světice z podzemí

Dům, do kterého jsem přišla, patří tetě Růžence, která má asi 70 roků. Její sestra Julka je ještě starší. Každá váží kolem 45 kilogramů. Obě jsou vdovy, mají stříbrné vlasy a žijí z toho, co jim zanechali manželé. Navíc si přivydělávají výšivkami. Zasvětily zbytek svých životů ukrývání pronásledovaných. Ukrývaly pátera Matěje, potom další kněze, nyní mne. Růženka a Julka jsou ty nejchladnokrevnější a nejnebojácnější osoby, jaké jsem kdy poznala bez ohledu na věk. Určitě si uvědomují, že je policie brzy odhalí. Teta Růženka se jen usmívá, když jí to říkám. „Vezmou mi několik z posledních roků mého života,“ říká, „nu a co? Já však za to mohu koupit desítky roků druhým lidem.“ Těm druhým lidem nakoupila stovky roků.

Tyto staré paní vypracovaly moudrý systém ukrývání lidí. Mají v domě velkého vlčáka, který se nazývá Gaštan. Je to on, který mne přišel uvítat v noci. Gaštan je velký jako shetlandský poník a temperamentní jako tygr. Běhá volně v oploceném dvoře. Jak někdo zazvoní, Gaštan začne štěkat a vydává zvuky, jako by byl z africké džungle a velkými skoky si krátí cestu přes dvůr k návštěvníkovi, kterého vyplaší na smrt. Potom jedna ze dvou štíhlých sester vyjde před dveře a jemně uklidňuje návštěvníka: „Počkejte chvíli, prosím, dokud neodvedu Gaštana pryč.“ Potom se otevrou dveře dokořán a toto velké zvířecí monstrum jimi projde do domu, kde ho sestry zavřou v kuchyni jako v kleci. Potom pustí

dovnitř i návštěvníka. Všechno to vyžaduje alespoň pět minut a poskytuje nám dost času, abych se schovala do úkrytu. Ten úkryt je malá komůrka s vanou, která tam vyplňuje celý prostor. Když Gaštan začíná štěkat a informovat nás, že někdo stojí u brány, jdu do své komůrky a sednu si do vany, neboť je to jediné místo k sezení. Potom sestry přisunou ke dveřím velikánskou skříň, která je úplně zakryje. Je to vynikající skrýš, kterou tyto dvě malé tety vymyslely. Využívám tento úkryt vždy, když se někdo blíží, dokonce i tehdy, když přicházejí na návštěvu známí starých dam. Nikdo se nesmí dozvědět, že jsem v domě.

Jak to už bývá u starších lidí, naše tety mívají často návštěvy z okruhu svých vrstevnic, které nemají jinou práci než si trochu poklábosit. Ve vaně tedy strávím opravdu mnoho času, Jednoho dne se na mě Růženka podívá a zasměje se: „Sestřičko, to vaše čelo, něco bychom s ním měly udělat.“ „Co se stalo s mým čelem?“ „Máte čelo trošku, no máte čelo bílé jako řeholnice!“ Vykřiknu náhlým poznáním a sahám si rukou na čelo. Dvacet roků jsem měla čelo zakryté řeholním čepcem. Ostatní tvář má barvu větru a slunce. Čelo mám bílé jako z mramoru. „Každý podle čela pozná, že jste sestřička,“ říká Růženka nahlas to, co si já myslím. Vede mě na takové místo na chodbě, kam svítí dopolední slunce. Není to velká plocha, ale k našemu účelu stačí. „Posaďte se,“ káže mi si sednout. Donese mi kousky papíru, kterými si mám zakrýt zbytek tváře. Od toho dne každé ráno hodinu sedávám na přesně vyznačeném místě na chodbě, zakrývám se papíry a dovoluji slunci svítit na čelo. Až po týdnů této procedury je Růženka spokojená: „Řeholnické čelo se ztratilo.“

Další týden mi Anička přináší dopis od Margity. Sedíme v jídelně, Růženka, Julka, Anička a já. Otvírám dopis a čtu nahlas: ...pamatuješ se na Žofii? Přišla dnes do nemocnice s novinou. Vypadá to tak, že její otec jí řekl, že by převedl „sestřičku“ – tím myslela tebe – přes hranici. Zadarmo! Myslí si, že tě mají rádi. Nic jiného není potřeba, říká Žofii otec, jen si máš zabalit tašku a přijít. Kdykoli budeš chtít. Musíš se však rozhodnout rychle.

Jsem překvapená. Víím, že Žofie ani její otec nepašují lidi přes hranice z lásky. Jsem ohromena a zároveň i dojatá. Je to příliš nečekané. Pohodlně jsem se usadila u těchto dvou starých dam a rychle jsem si je oblíbila. Když už nesmím žít v klášteře, není jiné místo, kde bych chtěla zůstat než zrovna tady. Opustit svou zemi, podniknout nebezpečnou cestu přes hranice do ciziny... Zdá se mi to nemyslitelné. „Ne, Aničko,“ říkám. „Zůstanu tady. To je moje země, ne jejich, odtud mne nevyženou! Když už má někdo jít, ať jdou oni.“ Anička si vzdychne a stiskne rty. „Dobře, sestřičko. Ale je to velká chyba. Nikdo nám nezabrání dělat

velké chyby. Jenže, sestřičko, vy jste strašně tvrdohlavá.“ Potom se náhle usměje. „Ale já to s vámi vydržím, i s vaší tvrdohlavostí.“

V té době jsem se prostě nedovedla rozhodnout pro útěk přes hranice.

Už třetí týden se schovávám u Růženky a Julky. Je tichý den, když náhle uslyším štěkat Gaštana. Růženka vykoukne z okna. „Sestřičko, rychle, schovejte se!“ přikazuje mi a podle způsobu, jakým to říká, vidím, že to nebude nikdo z jejich sousedů, kdo zvoní.

Utíkám rychle do své malé skrýše a sedám si do vany. Sestry za mnou zamykají dveře a přísouvají skříň. Za chvíli uslyším Gaštana běžet zpět do domu a dveře za ním se zavírají. Potom uslyším kroky mnoha chlapů. Dupot, vrzání po celém domě, nahoru po schodech, dolů po schodech. Jak se ukázalo, bylo jich sedm. Za chvíli uslyším, jak otvírají dvířka ve skříni, která přiléhá k mým dveřím. Slyším, jak se přehrabují v šatech. Sedím ve vaně a modlím se ke svatému Josefovi. Potom uslyším rozhořčené hlasy. Pak všechno utichne.

Trvá to chvíli, než uslyším, že se skříň pomalu odsouvá. Zdá se, jako by Růženka s Julkou měly dnes dost velké těžkosti odtáhnout skříň pryč. Nakonec mohu vyjít ven a hned vidím, proč to šlo tak ztěžka. „Kde je Julka?“ ptám se Růženky a cítím ve svém nitru prázdno, protože tuším, co se asi stalo. „Vzali Julku,“ říká Růženka klidně. „Sestřičko, řekněte, proč místo ní raději nevzali mě?“ A hned začala být věčná, velmi rychle se vzpamatovala. „Sestřičko, bude to tu pro vás velmi nebezpečné. Musíme vás schovat někde jinde.“

V noci se tedy vydáváme na šestikilometrovou vycházku po polních chodničkách k Růženčině a Julčině sestře, která bydlí v jiné vesnici. Je to dlouhá procházka pro starší paní, ale Růženka trvá na tom, že musí jít se mnou. Sotva prohodíme slovo. Jen jednou se zmíní: „Říkali, že berou Julku na vyšetřování. Slíbili jí, že když řekne všechno, co ví, brzy se vrátí. Pokud ne, potom... – no, sestřičko, ona jim nikdy nic neřekne, můžete si být jistá.“ Potom stojíme u sestřina domu v té druhé dědině. „Růženko,“ říkám krátce před tím, než vejdemo dovnitř, „kdyby nebylo mne a takových lidí, jako jsem já, potom by Julku...“ Tu mne Růženka chytí za bradu, něžně mě pohladí a řekne: „Neplačte, sestřičko. Když se člověk dá najmout do Božích služeb – kde si vyslouží víc slávy?“

Později jsem se dozvěděla, že Julka se už z vězení nevrátila a že za nedlouho vzali i Růženku.

Ve šponovkách a pruhovaném svetru

Když Růženka říká své sestře, co se stalo s Julkou, zatočí se jí hlava a mně se zdá, že už už omdlí. Sedíme v pokoji, vyprávíme si, než se opět uklidní. „Sestřičko, nesmíte ani zde zůstat dlouho,“ říká Růženka. „Četníci jsou teď v pohotovosti a všude kolem nás to bude zlé. Musíte si rychle najít nové místo. Myslím si však, že bude nejlepší, když tu pár dní zůstanete, než se situace trochu uklidní a budete moci cestovat dále. Dám vědět Aničce.“ Potom odejde domů. Jdu spát na slavník na půdu a ani se odtud nehnu.

Druhý den večer přichází Anička. Vyjde za mnou nahoru a padne mi do náručí. Mluvíme o Julce: „To je hrozné!“ „Vím, sestřičko,“ říká Anička. „Ale to je cena za to, co děláme. Julka by byla jistě první, která by to takto řekla. Ale teď musíme přemýšlet, co s vámi.“ A Anička začíná znova velet. Je úplně chladnokrevná a má plno nápadů. Pán Bůh dává lidem, jako je Anička, mozek i odvalu a činí je moudrými za každých okolností – jsou pro ostatní krajně potřební. „Půjdu navštívit jednoho z mých přátel,“ říká Anička a jmenuje nedaleké město. „Je to kněz. Určitě na něco přijde. Za dva dny se vrátí a přijde za mnou na půdu. „Dobré zprávy!“ volá. „Říkala jsem o vás tomu panu faráři a on vám našel místo na tři týdny. Bude vám to vyhovovat. Je to u učitele – učitele na lidové škole. Teď je důležité, abyste byla v pohybu, abyste nikde nezůstala dlouho na jednom místě, aby tajní nemohli zachytit vaši stopu.“

Ještě té noci jedu vlakem do města. Přesouvám se vždy v noci jako štvané zvíře, ne jako lidská bytost. Modlím se: „Můj Spasiteli, děkuji Ti, že jsi mne až doposud ochraňoval. Doufám, že mě i nadále budeš chránit.“

Uběhly tři týdny v rodině učitele a jednoho pěkného dne se zase objeví Anička. „Je na čase, sestřičko, se znovu přestěhovat,“ říká mi. Našla mi nové místo, ale je to mnohem dále než všechna místa před tím. „Celý tento kraj,“ říká Anička a myslí tím západní Slovensko, „je už pro vás nebezpečný, protože je blízko hranic. Soustředili tu mnoho příslušníků národní bezpečnosti, jsou ve všech západních okresech. Tak jsme vám našli místo trochu dále.“ Necítím se nejlépe, když mám jít tak daleko, do té části země, kterou neznám. Ale trochu se mi uleví, když mi Anička řekne: „Půjdu s vámi, nebojte se – alespoň větší kus cesty.“

Potom sáhne do tašky. „Jiný kraj, jiné šaty, sestřičko!“ Musíte se obléct do kroje, který se hodí pro oblast, do které jdeme. Podívejte se!“ Na posteli rozprostře pěknou zelenou sukni, vzadu nabíranou, s bílou zástěrou vepředu a celou lemovanou pěknými krajkami. Potom vyndá

jemnou krémovou blůzku a bílý šátek. „Vyzkoušejte si to, sestřičko! Musím vás v tom vidět.“ Poslechnu a Anička chodí kolem mě. „Jaká jste pěkná!“ Tvářím se, že i mně se šaty velice líbí. Jsou opravdu hezké, jenže já po nich vůbec netoužím a sním o svém řeholním hábitu. „A toto mám pro vás, sestřičko,“ sáhne Anička ještě jednou do tašky. „Něco úplně jiného.“ Vytáhne další dva kusy ženského oděvu. Ty mě skutečně překvapí. Prvním je pár lyžařských šponovek s gumovou manžetou naspodu, bránící vniknutí sněhu. Druhý je pruhovaný černobílý svetr. „Svatý Josefe, smiluj se!“ vykřiknu. „Ve vašem novém domově,“ poučuje mě Anička, „budete trochu pracovat na poli, i to může být způsob, jak být nenápadná.“

Jsem velmi ráda, že mi to říká, protože už mám dost toho být schovaná po domech a těším se na práci na poli. „A to mám pracovat v těchto šponovkách?“ divím se. „A v tomto pruhovaném svetru? Budu vypadat jako zebra dovezená z Afriky!“ „Sestřičko, nemůžete mít na sobě pěkné šaty a pracovat na poli.“ A tak si zkouším svetr s africkými zebrovými proužky a natahuji si šponovky.

Anička stojí za mnou a prohlíží si mě. Náhle se zasměje. „Sestřičko, vy vypadáte jako pravá soudružka brigádnice!“

Vykutálený párek

Cesta do mého nového domova, víc než sto kilometrů na východ, trvala déle a vyžádala si tři druhy dopravy. Nejdříve jsme jely nějakých osmdesát kilometrů vlakem, potom jsme šly dvanáct kilometrů pěšky přes kopec a pak jsme jely asi třicet kilometrů autobusem. Bylo to nevyhnutelné, neboť jet celou cestu vlakem nebo autobusem by znamenalo, že budeme cestovat přes den. Takto jsme jely tři etapy a prakticky celou noc. Vyrážíme v podvečer. Nejdřív se cítím dost nesvá, protože cestuji do té části Slovenska, kde jsem ještě nebyla.

Ve vlaku sedíme s Aničkou pro jistotu dále od sebe, na opačných koncích vagónu. Takto máme aspoň jistotu, že když seberou policajti mě, nevezmou ji a ona bude vědět, co se mnou je.

Kdysi jsem velmi ráda cestovala vlakem, je možné v něm odpočívat a dívat se ven oknem na ubíhající pole. Když jste cestovali v noci, mohli jste pozorovat lidi, jejich tváře. Když přišel průvodčí a proštípl vám lístek, mohli jste si udělat pohodlí, opřít se o sedadlo a poslouchat klapot kol o kolejnice, což vás krásně uspávalo. Jenže teď se neodvažuji ani dýchat. Neodvažuji se dokonce ani dívat lidem do tváře ze strachu, že se

mnou budou hovořit. Jsem ráda, když se ta část výletu, kterou absolvuji vlakem, skončí...

Dál jdeme pěšky. „Nejdůležitější je nenechat se chytit na samém konci,“ říká Anička. S tím mohu jen souhlasit. „Toto je pěkný zážitek, sestřičko, jednou o tom možná napíšu knížku.“ „Doufám, že si ji ještě přečtu!“ přemýšlím nahlas. K ránu kolem páté sestupujeme z kopce. Ještě se nikde nespívá. Jdeme do města, odkud pojedou v šest autobus a ten mě zaveze do nového domova. Ve městě mě Anička nechává samotnou. „Bylo by to podezřelé, kdybychom přišli spolu, a já bych šla od vás hned pryč,“ říká. Dává mi přesnou informaci, jak se dostanu na místo, kde budu bydlet. „Vepředu mají starou rozbitou bránu – liší se od ostatních,“ říká.

Cítím se téměř, jako kdybych přišla domů. To je nádherné najít takové místo a úplně na jiném konci Slovenska. Na řepném poli to není zas tak těžké. A společnost Uršuly a Ľudy vyvažuje všechny nepříjemnosti. Mají cihlový dům, všude dřevěnou podlahu, na rozdíl od našeho domu z hlíněných cihel a s hlíněnou podlahou. I hospodářství je mnohem větší, než tátovo – o dobrých deset hektarů větší. Ale jinak je všechno jako u nás, i lidé jsou stejní.

Pravda, je to poprvé, co jsem se dostala na dědinu, od té doby, co vládnou soudruzi, a aspoň mohu pozorovat, jak hospodáři reagují na to, co komunisté dělají s rolníky. Velmi mne to zajímá, protože jsem stále ještě děvče z vesnice. Teď se všude zakládají zemědělská družstva. V tomto systému sedlák odevzdává svoje hospodářství státu řízenému družstvu, přičemž přestává být jeho vlastnictvím, a všechno se zceluje dohromady. Pole se orají společně, krávy se dojí společně, zemědělci pracují společně na společném poli. Měří se časové jednotky a družstevník dostává určité procento z výnosu podle hodin, které odpracuje. Zbytek zůstává družstvu. Komunisté rolníkům nepřikazují přímo vstupovat do družstva, ale vědí, jak vytvářet na lidi všemožný nátlak a jak je přesvědčovat. Připomíná mi to způsoby, jaké uplatňovali i proti řeholnicím. Devadesát procent rolníků je proti združstevňování. Rolníci by si chtěli ponechat půdu, kterou zdědili po předcházejících generacích a kterou pokládají za takovou součást sebe samých jako vlastní ruce a nohy. Proto ty tlaky a přesvědčování ze strany soudruhů.

Jedním ze způsobů nátlaku je znemožnit sedlákovi, který nevstoupí do družstva, aby dostal osivo a neměl tedy co zasít. Ľudo musí kupovat zrna na seti na černém trhu. Dělá to, jen aby si udržel svých třicet hektarů. „Tento rok se ještě udržím,“ říká. „Ale jak to bude vypadat dále, to nevím. Je to každým rokem těžší. Naši milí komunisti, ti vědí,

jak na to!“ Když nevstoupíte do družstva a chcete samostatně hospodařit, stát vám předepíše množství povinných dodávek, které musíte odevzdat. Nazývá se to kontingent. „Vždy v lednu,“ říká Ľudo, „dostávám velký rozpis, ve kterém mi stát nařizuje dodat tolik a tolik cukrové řepy, brambor, hroznů, masa, prasat, telat, zeleniny, vajec a mléka. Stát ví přesně, kolik mám zasazených stromů, například ořechů, a kolik mohu na každém z nich vypěstovat. Mohu si nechat jen pro svoji vlastní potřebu. Zbytek musím odevzdat státu, místo toho, abych ho vzal na trh a prodal lidem jako za starých časů.“ Kontingenty jsou nejsilnějším tlakem, jaký soudruzi vymysleli na rolníka. Když rolník nestačí dodávat to, co mu předepíší, hospodářství mu vezmou a začlení do družstva. Neberou v úvahu ani skutečnost, že bývají úrodné a neúrodné roky, že jeden rok se daří chovat dobytek, jiný rok ne – musíte splnit kontingent a basta! Když je rok neúrodný, tehdy se komunistům daří zakládat družstva nejlépe. „Stále se honíme s naším milovaným kontingentem,“ říká Ľudo, „kdo bude první a kdo poslední. Jednou je vepředu on, jednou já. Obvykle vítězí on, kontingent, ale já se držím, jak jen mohu. Na, tu máš poslední prasátko, vezmi si, ať tě dohoním!“ Ľudo koulí očima jakoby se opravdu honil s „kontingentem“, který proti němu poslali soudruzi.

„Loni bylo tak,“ říká, „že jsem neměl tolik vepřového, jak mi předepsali. Zabil jsem tedy několik hus a dal jsem jim místo vepřového husí maso. Nebylo to od nich hezké, že mi ten trik spolkli?“ Kontingent na slepice na tento rok je osmdesát vajec na jednu slepici. Když slepice nesnese tolik vajec, jak jí předepíší, jste v kaši. Ľudo mi vypráví příhodu, jak jednomu sedlákovi chcipla slepice. Pověsil ji na špagát na strom a připíchl jí špendlíkem tabulku s nápisem: Dělal jsem, co jsem mohla, ale osmdesát vajec jsem snášet nezvládala. Velké břicho se mu natřásá smíchem.

Ľudovy slepičky rovněž samy nestačí plnit kontingent za listopad. Velmi se bojí, že soudruzi přijdou i za ním, vezmou mu hospodářství a dají ho do družstva. Ve snaze splnit kontingent vajec, jde koupit vejce na černý trh po dvacetikorunách za kus a prodává je v zápětí státu jako povinnou dodávku za tři koruny za kus. Když vykoná tuto obchodní transakci, přijde domů rozzuřený. „Aby šlak trefil všechny komunisty!“ vykřikuje.

Aby sedlák přežil, musel být vynalézavý i století před tím, než přišli k moci soudruzi. Teď využívá svoji vychytralost proti svému novému nepříteli – komunistům. „Například víno,“ říká Ľudo. „Povolili mi pěstovat tolik vinné révy, abych si vyrobil 200 litrů vína pro své vysušené hrdlo a pro svoji rodinu. Všechno víno navíc musím prodat milovanému

socialistickému státu. Chvíli jsme to zvládali – já, i někteří další sedláci – velmi jednoduchým způsobem: křtili jsme vládní víno vodou.“ Ale soudruzi zanedlouho přišli i na tento podvod a našli způsob, jak doběhnout sedláka. Místo vína mu teď berou hrozny.

Ludo je velký vypravěč příběhů spojených zvláště s komunisty. Trávíme celé večery nad událostmi, které sedláci prožívají ve svém novém životě. V jednom veselém příběhu se říká, jak sedlák stojí na poli a žvýká slámu, kterou vytáhl z vymláceného stohu. Jde kolem soudruh Zápotocký, předseda vlády. „Proč koušeš slámu, soudruhu?“ ptá se překvapený předseda vlády sedláka. „Mám hrozný hlad,“ říká sedlák. „Musel jsem všechno zrno odevzdat státu, abych splnil kontingent. Nic jiného mi nezůstalo, jen tato sláma.“ „To je hanba, takový stát!“ říká předseda vlády. „Na, tu máš pět set korun. Jdi a dobře se najez, protože za chvíli tudy půjde soudruh Gottwald, prezident celého Československa, a kdyby viděl, že koušeš slámu, divil by se, jak vedeme hospodářství!“ Když předseda vlády odejde, sedlák začne uvažovat: „Když mi dal předseda vlády pět set korun, od Gottwalda dostanu jistě aspoň tisícovku,“ a kouše slámu dál. Za hodinu jde kolem něho soudruh Gottwald. „Co to děláš, sedláku?“ ptá se ho překvapený Gottwald, když vidí sedláka kousat slámu. Sedlák říká Gottwaldovi totéž, co říkal i předsedovi vlády – musel odevzdat všechno obilí státu, aby splnil kontingent, a zůstala mu jen sláma na živobytí. „Cože? To je skandál!“ říká Gottwald. „Lidi v Československu musí kousat slámu? Tu máš, vezmi si ode mě tisíc korun. Jdi se pořádně najíst, protože za chvíli tudy půjde soudruh Stalin. Když tě zde uvidí, co si pomyslí?“ Gottwald odejde a sedlák chvíli stojí a přemýšlí: „Když mi dal Gottwald tisíc korun – co mi asi dá Stalin, vůdce světového proletariátu? Od Stalina možná dostanu tisíc pět set anebo i tři tisíce korun.“ Zůstane u stohu a kouše dál slámu. Za hodinu jde kolem soudruh Stalin a vidí, jak sedlák kouše slámu. „Što ty, mužik, děláš?“ ptá se Stalin rusky a hrozně se diví. „Nemám co jíst. Všechno mi naši sebrali, abych splnil kontingent.“ Stalin se upřeně podívá na sedláka. „Poslouchej sedláku, ty jsi strašně hloupý člověk! Trochu se nad sebou zamysli a uvidíš, jak jsi hloupý! Začal jsi jíst slámu a stále je léto. Slámu si máš nechat na zimu a teď se máš pást!“ A Ludo puká smíchem, koulí očima. Takto mi ubíhá čas celkem příjemně. S Uršulou a Ludem se mi dobře bydlí, protože jsou to skutečně veselí lidé.

Už dlouho jsem nebyla v kostele, příliš dlouho. Cítím velkou touhu jít do kostela. Jednoho dne se ptám Uršuly, zda bych přece jen nemohla jít. Dlouho o tom přemýšlí a já ji snažně prosím. „Dobře tedy,“ nakonec souhlasí. Ale dejte si pozor, sestřičko, abyste nevypadala jako řeholni-

ce.“ Prikazuje mi nemít ruce přiložené dlaněmi k sobě, ale mám si zkřížit prsty obou rukou jako jiní lidé. Musím si dát pozor, abych nešla první do kostela a neodcházela poslední. A dává mi i drobné, abych měla co hodit i do zvonku, což řeholnice nedělají. Plán je to dobrý. Jenže zapomíná, že když jsem v kostele, přenáším se do jiného světa. Jednoho dne se oblékám do vyšivané skládané zelené sukně s modrou zástěrou a krémovou blůzkou, na hlavě bílý čepec od Aničky, a jdu od kostela.

Druhý den jedna sousedka přijde za Uršulou. „Ta, která u vás bydlí, je jako řeholnice,“ říká. „Dívám se na ni v kostele a ona má ruce přiložené dlaněmi k sobě a modlí se z latinské knížky!“ Na všechno, na čem jsme se dohodly, jsem prostě v kostele zapomněla! Ale Uršula je dobrá lhářka. Podívá se na sousedku. „Copak jsi hloupá?“ říká. „Jaká řeholnice? Jsi hloupá i slepá. Jak může mít ruce sepnuté a přitom držet modlitební knížku? To by nemohla být řeholnice, ale komediant! A co vlastně děláš v kostele, když si všímáš, jak se jiní modlí? Můžeš se stydět!“ Sousedka se rychle omlouvá.

Jednoho dne, když přišlo a nedalo se jít na pole osekávat řepu, sedím u okna a šiji. Vyšívám košilku pro dítě Uršuliny příbuzné, která má přijít k nim na Vánoce. Je to krásná košilka s růžovou výšivkou. Uslyším nějaké hlasy před domem. Podívám se a vidím, že k domu přijelo zelené četnické auto. Z auta vystoupí několik chlapů, jejichž uniformy až příliš dobře znám – jsou to esenbáci. SNB je zkratka Sboru národní bezpečnosti, která se bohužel více stará o bezpečnost státu než o bezpečnost lidí. Na zelených uniformách mají černé opasky a na opascích jim visí pistole. Velitel má holínky. Chvilí jsem přestala dýchat. Podívám se na ruce a vidím, že se mi úplně třesou. Pomyslím si: „Svatý Josefe!“ A duše mi málem vyskočí z těla. Popadnu šití a pobíhám po domě a hledám místo, kde bych se schovala. Vpadnu do kuchyně. Myslím si, že je to přirozené místo pro ženu. Snažím se sedět na stoličce a pracovat s jehlou, ale prsty se mi tak roztřásly, že více se píchám do rukou, než do košilky.

Potom uslyším silné hlasy, rozléhají se po celém domě.

Tři velcí esenbáci vstoupí do kuchyně a to mne už zaplavuje a dusí vlna velkého strachu. Dívají se na mě, diví se, kdo jsem, a zdá se, že se chtějí na něco zeptat. Ruce mám pod stolem, aby neviděli, jak se mi třesou. Vtom uslyším, jak za nimi Ľudo vykřikne: „Jen běžte, jen hledejte, když si myslíte, že něco najdete! Hledejte si, prosím!“ Četníci, tedy esenbáci, otvírají všechny skříně, vytahují všechny šuplíky a slídí. Shýbnou se pod kredenc, podívají se do bedničky na odpadky, otevrou i dvířka u kamen a strkají do nich hlavy.

Pak se opráší a vidím, že se zase chystají na mě. Cítím, že nebudu schopna říct ani slovo, když se mě na něco zeptají. „Dobře!“ zakřičí do toho Ludo. „Už jste se podívali? Už jste spokojeni, když vidíte, že nemám žádnou slivovici?“ Je to pravda, protože Ludo pálí a skladuje slivovici u souseda...

Už skoro uplynul celý listopad a já se zase musím stěhovat, jinak mi četníci přijdou na stopu nebo se sousedé začnou zbytečně vyptávat. Navíc se obávám, že si vesničané všimli těch sepyjatých rukou a latinské knížky. Anička mi tedy jde najít nové místo. To nové místo bude zároveň mým posledním úkrytem ve vlasti.

Ale dřív než tam odejdu, přijde mě navštívit moje starší sestra. Od té doby, co jsem odešla z nemocnice, je to poprvé, co mě přišel navštívit někdo z mé vlastní rodiny. Byla jsem s ní asi půl hodiny, ale za tu půl hodinu jí později komunisti napaří tři a půl roku vězení. Zavřeli i moji mladší sestru a to proto, že byla právě v domě rodičů, když ho prohledávali esenbáci a našli v něm několik kusů mého řeholního oděvu, i když ty tam byly odložené ještě dřív, než komunisti přišli k moci. Oni ji však obvinili, že mi pomáhala se ukrývat. Pravda je taková, že jsem ji neviděla od té doby, co jsem odešla z nemocnice... Jenže když už jednou četníci udělají razii, musí i někoho zatknout, aby neodešli s prázdnou. Otec je už starý, má přes sedmdesát roků, matka je ochrnutá, tak vzali aspoň mladší sestru, která nic neudělala. Nadělili jí tři roky. To vše jsem se dozvěděla, když jsem již byla za hranicemi.

Přichází čas rozloučení se s Uršulou a s Ludem. Objímám je oba, každého jednou rukou, přitom neobejmu pořádně ani jednoho. „Ať vám Pán Bůh žehná za to, co jste pro mě udělali,“ říkám. Snažím se usmívat. „A vy, Ludo, nezapomeňte plnit kontingent!“ „Ano, můj milovaný kontingent,“ říká Ludo. „Jsem zvědavý, kdo koho nakonec porazí,“ koulí očima.

Tak to nemůže jít dál!

Přichází poslední místo na mém útěku. Poslední a nejopuštěnější místo. Je to nevelká usedlost, dvůr na samotě při polní cestě, která je téměř neschůdná už při nejmenším dešti. Jiný dům není na dohled vidět. Bydlí zde vdova, která se jmenuje Valerie. Teď jsem dokonale skrytá, ale po dobu více jak pěti týdnů i nejméně opuštěná.

Je však někdo, kdo usnadňuje moji samotou. Pán Bůh ji vybral a poslal ji, aby mi ulevila v mojí opuštěnosti. Nemohl udělat lépe. Je to malé

děvčátko s kučeravými vlasy, které nosí většinu času červený svetr. Jmenuje se Hanka. Od té doby, co jsem odešla z nemocnice, neměla jsem blízko sebe žádné dítě. Ona je první. Má deset roků a je to Valeriina malá dcerka.

Pomáhám jí dělat domácí úkoly, zvláště z kreslení a zeměpisu. Tyto předměty vždy patřily k mým nejmilejším. Někdy se mě zmocňuje zvláštní vzrušení, že jsem znovu učitelkou.

Jednou navečer narazíme v poli na makovice a natrháme si je. Posadíme se doprostřed pole a pochutnáváme si na máku. Vyprávím jí o časech, kdy jsem byla sama děvčetem a dostala jsem se do nemilé kaše, když jsem si natrhala cizí makovice a chytil mě hlídač. „Může se ze špatného děvčete stát řeholnice?“ ptá se mě Hanka. „Z tohoto se stala,“ říkám. Hanka ví, že jsem řeholnice, protože jsme se s její mámou rozhodly, že bude nejlepší, když jí to povíme. I tak by jistě na to přišla, když jsem měla zůstat u nich tak dlouhou dobu. Varovaly jsme ji často, aby o mně ve škole ani venku neříkala jediné slovo. „Kdybys to prozradila,“ říká jí matka Valerie, „stane se sestřičce to, co se stalo naší tetě.“ Hančina teta byla řeholnicí a vracela se domů z Německa, kde studovala, když ji zatkla Státní bezpečnost, protože u sebe měla dopis s „politickou propagandou“. Zbytečně jim vysvětlovala, že je to jen soustrastný dopis pro přítelkyni, které zemřela matka. Ta část, kde se vyjadřuje soustrast – tvrdili soudruzi – není nic jiného, než zakódovaná zpráva pro protistátní živly. Důvod, aby mohli zavřít někoho v řeholním hábitu. Naučily jsme ji, aby mě nikdy neoslovovala „sestřičko“, protože by si na to mohla zvyknout a nechtě by se ve škole prořekla. Od té doby mě nazývá „tetičko“.

Toto děvčátko mě velmi zajímá také proto, že chci zjistit, jak dnešní děti ovlivňuje komunistická výchova. Pravda, Hanka je dost netypický případ. Je to moudré dítě a na svůj věk rozumově velmi vyspělé. Dobře vidí, co jsou komunisté a jaký máme stát. I uvěznění její tety ji donutilo, aby byla opatrná. Ví, že komunisté nejsou až tak dobří, jak se dělají.

Velkým svátkem před Vánocemi býval kdysi Mikuláš – 6. prosinec. Teď se však Mikuláš nedoporučuje. Tím správným Mikulášem je pro tuto dobu pokrokový Děda Mráz. Děda Mráz by měl být starý ohnutý soudruh ze sibiřské taigy, který přináší do Československa velký pytel sladkostí přímo z Ruska. „Tetičko,“ ptá se mě jednou Hanka těsně před 6. prosincem, „soudružka učitelka nám přikázala nakreslit Dědu Mráze, pomůžete mi?“ „Nemohu, moje milá.“ Je to jediná věc, kterou jsem jí odepřela. „Udělám ti Ježíška v jesličkách,“ říkám. Vzpomněla jsem si, jak jsem dělala figurky svým žákům. „Dostanu špatnou známku, když

vezmu Ježíška do školy,“ říká Hanka. Kreslím Ježíška v jesličkách a vystříhují ho nůžkami. Potom si uvědomuji, že by to opravdu mohlo dostat dítě do problémů, kdyby ho vzalo do školy, a tak jí ho nedám.

Kdysi lidé před příchodem Vánoc dělali z vosku figurku Ježíška tak, že nalili do formičky, která se dala koupit, roztavený vosk. Ježíškovu sošku si potom položili pod stromeček. Nyní se takové formičky nedají koupit. Slovo „jesle“ se však používá i nyní. V souladu se socialistickou biblí nazvanou „Čest práci“ by měly všechny matky ve státě chodit do práce, dokonce i tehdy, když mají malé děti. Přes den jim stát opatruje děti v zařízeních, která lid s trpkou ironií nazval „jesle“. V jednom vtipu se říká, co se stalo s postavami, které bývaly s Ježíškem v Betlémě: osel – ten je teď úředníkem na okrese. Kráva a vůl se dostali do družstva a Marie odnesla děťátko do jeslí a šla do fabriky. A tím jsou Vánoce vyřízené...

Potom i do Valeriina dvora přichází Štědrý večer. Bude to nejsmutnější Štědrý večer, jaký jsem zažila? Uvažuji a snažím se utěšit se vědomím, že Panna Maria měla v této době jen malý chlév. A já mám celý dům.

Na Štědrý den mě něco velmi vyleká. V poledne jde kolem domu jakýsi chlap. Náš dům je tak daleko od lidí a tak opuštěný, že se to stává jen málokdy. Ten člověk má na sobě pracovní oděv a je vidět, že si někde poranil nohu. Vidím, jak krvácí. Chce, abychom mu pomohly, a Valérie, která ví, že jsem pracovala v nemocnici jako ošetřovatelka, mě požádá, abych ho ošetřila. Pozvu ho dovnitř, umývám mu nohu, do rány mu nalévám tinkturu a přikládám na ni obvaz. Když ho ošetřuji a zavazuji mu nohu obvazem, ten člověk se na mě dívá a usmívá se. „Máte ruce jako opravdová ošetřovatelka,“ říká. „Byla by z vás dobrá sestřička.“ Poleká mě to a podívám se na něj. Ale usoudím, že jen náhodou mluví tak, jak mluví. Když však odchází, dívám se za ním a pozoruji ho, než se mi ztratí z očí.

Když se setmí, slavíme Štědrý večer, jaký bývá u nich. Hanka vychází z pokoje a Valerie se mnou rozsvěcuje všechna světla. Sedáme si za stůl a čekáme. Potom se ozve zaklepaní. „Sláva Bohu na výsostech...“ zpívá tenký hlásek za dveřmi. „...a na zemi pokoj lidem dobré vůle,“ odpovídáme s Valerií. Potom otvíráme dveře a Hanka vstoupí dovnitř. V rukou má zažehnutou svíčku. Drží ji oběma rukama a mluví k nám. „Přeji vám veselé Vánoce, ať vám dá Pán Ježíš zdraví, štěstí a Boží požehnání po celý budoucí rok a po smrti království nebeské!“ recituje, jak jí to máma naučila. „Pán Bůh zaplat’ i tobě!“ odpovídáme. Potom Hanka pokládá svíčku na stůl. Já otevírám modlitební knížku a nakláním se

dopředu, abych mohla číst při světle svíčky. Čtu z Evangelia svatého Lukáše o narození Pána Ježíše:

I porodila svého prvorozeného syna, zavinula ho do plenek a uložila ho do jeslí, protože pro ně nebylo místo v hostinci. V tom kraji byli pastýři, kteří v noci bděli a hlídali svoje stádo. Tu se jim zjevil anděl Páně a osvětila je Pánova sláva. Zmocnil se jich velký strach a anděl jim řekl: „Nebojte se, zvěstuji vám velkou radost, která bude patřit všem lidem. Dnes se vám v Davidově městě narodil Spasitel, Kristus Pán.“

Hned po Vánocích cestuje Valerie do Bratislavy na svatbu svého syna a Hanku bere s sebou. Zůstávám sama v tomto prázdném domě. Toho dne, když odchází Valerie pryč, začíná pršet. Nemyslela jsem si, že toto místo může být ještě ponuřejší než doposud, ale déšť dokazuje, že ano. Z mraků ustavičně lijí a všechno na nebi i na zemi se proměňuje v masu šedé deprimující nicoty. Jsem právě v kuchyni a zametám, když uslyším štěkat našeho černého psa na zadní verandě, kde sedává, když prší. Přistoupím k oknu. V tom dešti se k domu blíží esenbák v zelené uniformě. Skočím do kouta hned vedle okna. Celá se třesu. Cítím, že mi srdce bije jako kladivo na kovadlinu a zdá se mi, že ze mě postupně odtéká všechna krev. Teď je mi to jasné. Počkali si, až budu úplně sama, přišli mě sebrat, aby nikdo nevěděl, co se mnou je. Proletělo mi myslí, že ten chlap s tou poraněnou nohou byl jistě udavač.

Když tak stojím v tom koutě v kuchyni, snažím se přemýšlet a současně se modlit. Potom se však ozve v tom dešti zvuk, který přeruší všechno moje uvažování i modlitbu. Kdosi obchází dům ze všech stran a zkouší všechny dveře a brány, které jsem zamkla, když Valerie odešla. Hned dostávám naději: „Možná si bude myslet, že zde nikdo nezůstal a odejde.“ Potom uslyším, jak klepe na okno. Vzápětí křičí: „Otevřete dveře, nebojte se!“ Jak jsem byla hloupá, když jsem si myslela, že odejde! Vždyť je jasné, že někdo musí zůstat na hospodářství a starat se o zvířata. Klepání se stále ozývá a mně se zdá, že už už omdlím. Ale já nechci omdlít. Pak ho znova uslyším: „Otevřete mi dveře, sestřičko!“

Tedy ví, že jsem řeholnice!

Teď si již uvědomuji, že ta hodina nakonec přišla. Už mě mají. Nakonec to bylo jasné už od začátku, že mě chytí. Po tom všem mě přece jen dostanou. Po těch nocích strávených v kůlnách a na půdách, po tom obstarávání si falešných legitimací, skrývání se v tajných úkrytech, vymýšlení, vkrádání se do kostelů, po nočním běhání a uskakování do křovin jako lesní zvěř – po tom všem. Po tom všem mě mají. Celý můj útěk, všechno mé schovávání, všechno moje převlékání do civilních šatů přichází nazmar.

Teď, když se tlačím do tohoto kuchyňského koutu, si přeji, abych měla na sobě řeholní šat, abych mohla kráčet před nimi taková, jaká jsem – hrdě. Ale budu muset jít jen ve starých šponovkách. Zavírám oči a prosím Pána Boha, aby mě v této chvíli obdařil odvahou a statečností: „Když se přiblížila poslední hodina, když přišla ta nejtěžší chvíle, pomoz mi, Bože!“ Pokřičovala jsem se. „Ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého. Amen.“ Přistoupila jsem ke dveřím, otevřela je a vzdala jsem se s pozdravem: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“

„Na věky! Amen.“ odpověděl mi četník. Bere moji třesoucí ruku do své a říká: „Sestřičko, nebojte se, já jsem kněz.“ „Kněz?“ Je to don Ján, jeden z nejpozoruhodnějších kněží v Československu, kněz – legenda. Je odsouzený k vysokému trestu. Je salesiánským řeholníkem – to jsou ti, kteří hlásají evangelium po celém světě a pracují především s mládeží. Před rokem utekl z koncentračního tábora a teď chodí po celé zemi, často převlečený do uniformy a s falešnými doklady. Jeho jméno znají kněží i řeholnice, znám ho i já a vyslovuji jej s úctou. Když mne drží za ruku, propuknu v pláč.

Setřese ze sebe děšť, vejde dovnitř. Sedáme si na židle v kuchyni a vypráví mi, že ho poslala sestra Margita, aby mne přišel povzbudit. Zlatá Margita! Trvá mi dost dlouho, než mi přestane bušit rozbourané srdce, než se přestanu celá třást. Jemu trvá ještě déle, než mne přesvědčí, že není četníkem, který mě přišel chytit, ale skutečným donem Jánem. Jmenuje mnohé sestry z nemocnice, aby mi dokázal, že je zná a že mu mohu důvěřovat. „Uklidněte se, sestřičko,“ říká a drží mě za ruku, „nebojte se, nejsem esenbák, nejsem ani tajný, jsem opravdu kněz.“

Vyprávím mu o tom člověku s poraněnou nohou a o mém podezření, že to byl udavač. Don Ján se usměje: „Myslíte si, že by šli až tak daleko, aby navedli někoho, kdo by si pořezal nohu?“ Chvilí přemýšlí: „Vlastně ano, udělali by i to.“ Nakonec se uklidním a tělo se mi přestane třást. Pak mu dlouho vyprávím o sobě a uvolňuji dlouho zadržované pocity ponížení a bídy. Don Ján tu zůstává tři dny. Valerie přijde druhý den domů a já jí řeknu pouze tolik, že je to kněz, neprozradím však, že je to slavný „don Ján“.

Dříve byl don Ján v klášteře, odtud se dostal do koncentračního tábora a musel pracovat na nucených pracích spolu s ostatními klášterními kněžími. Světští kněží byli většinou ponecháni ve svých farnostech, aspoň na začátku, avšak řeholní kněze soustředili a vyvezli do táborů, podobně jako řeholní sestry, přičemž soudruzi tvrdili, že v klášterech se nepracuje a nežije podle hesla „Čest práci“. Ve skutečnosti to byla jen záminka, záměrný klín, kterým potřebovali rozdělit Církev. Nejdří-

ve vzali řeholníky, kteří žili v kláštorech, potom řeholnice. Později brali i světské kněze. Potom don Ján jednou v noci přeskočil plot a utekl z koncentračního tábora. To se stalo před rokem. Od té doby se ukrýval. Je to malý chlapík s vystouplými lícními kostmi, má okolo 45 roků, ale vypadá mnohem starší a strašně, strašně unavený, opotřebovaný, velmi hubený. Je vidět, že by se potřeboval pořádně vyspat, odpočinout si.

Don Ján patří k nejchytřejším lidem, s jakými jsem se setkala. Myslím si, že by doběhl i samého Stalina. Jednoho dne přišla navštívit Valérii jakási žena z města. Sedí v jídelně a žena si stěžuje, že ji soudruzi nedovolí kupovat mléko přímo od sedláků jako kdysi. „Proč si stěžujete?“ říká jí don Ján. „Máme dobrou vládu. Za chvíli budeme mít všechno, co potřebujeme. Jen je potřeba víc pracovat, než doposud pracujeme.“ Don Ján se dívá ženě do očí chladně jako kapr. „Radím vám,“ říká, „méně mluvit a víc pracovat. Je potřeba statečně pracovat, jak nám prikazuje strana a vláda.“ Za chvíli žena odchází a Valerie ji doprovází k bráně. Tam se ta žena do ní pustí. „Jak můžeš mít u sebe takového komunistu? Taková červená ploštica a ty mu dáváš práci! Já bych ho hned vyhodila.“

Jednoho dne mne don Ján zpovídá v jídelně. Sedí na stoličce a já před ním klečím. Pak se ho zeptám, zda by nemohl u nás sloužit mši svatou. Zatemňujeme okna a na velkém stole děláme oltář. Bílý ubrus, uprostřed stolu kříž a dvě svíčky. Máme i víno a hostie, ještě ze zásoby, kterou mi připravila Margita a kterou od té doby nosím s sebou, kdyby se naskytla příležitost. Don Ján má na sobě uniformu a já šponovky. Valerie a Hanka, která všechno sleduje se široce otevřenýma očima, klečí před stolem – oltářem. Já přisluhuji, odpovídám latinské repliky, a protože máme jen jednu knihu, moji modlitební knížku, podáváme si ji s donem Jánem z ruky do ruky. Takto slavíme mši svatou. Po mši je mi zase lépe.

Když don Ján odchází, odvede mě stranou. „Sestřičko,“ říká, „dále už takto nemůžete.“ „Co tím myslíte, otče?“ ptám se. „Takový život, sestřičko,“ říká. „Takové ukrývání se v dírách. Ten strach, když se někdo blíží k domu. Toto zatemňování oken při mši svaté.“ Dlouho se na mě dívá. „Sestřičko, budete muset odejít ze země.“ Odejít ze země? Ta slova mě zasáhla. Teď se mu dívám zblízka do očí: „Tak proto jste sem vlastně přišel, otče? Přinutit mě odejít?“ „Ano,“ odpovídá klidně. „Bojím se utíkat,“ říkám. „Pán Bůh vás zbaví strachu. Nebo vám ho alespoň pomůže překonávat. Vždyť všechna odvaha pochází od Boha. Nadělí vám ze své velké zásoby.“ Mírně se usměje a já vytáhnou starý argument: „Má to nějaký smysl utíkat na tak krátkou dobu? Za dva nebo tři měsíce i tak bude po všem. Komunisti padnou a budeme mít jinou vládu.“ Teď

už se pořádně zasměje: „A to jste slyšela kde, sestřičko?“ „Škoda couvnout na tak krátký čas,“ pokračuji, jako bych neslyšela, co říkal. „Riskovat zbytečně život, když je možné počkat, až se to změní?“ Don Ján jen povzdechne. „Sestřičko, zvrtně se to, ale kdy? To budou roky!“ „Roky?“ divím se. Nechci tomu uvěřit. „Je to tak, sestřičko. To budou dlouhé roky a vás zatím mohou chytit už příští týden. Co potom?“ Nic neříkám, raději ani nemyslím, co potom.

Don Ján se ke mně nakloní: „Když se dostanete ven, budete v jiném klášteře své kongregace a oblečete si zase svůj hábit.“ On umí opravdu přesvědčovat, on je opravdu chytrý člověk. Ví přesně, co má říct. A co řekne, to obsahuje i prorockou vizi. Přestanu se svými argumenty, přestanu dokonce úplně uvažovat. Náhle vím, jsem dokonale přesvědčená, že musím odejít. „Sestřičko, já to všechno zařídím,“ říká don Ján, jako by to už bylo rozhodnuté – vždyť dobře vidí na mé tváři, že to rozhodnuté už je. „Obstarám peníze i všechno ostatní.“ Nakloní se znovu ke mně a načrtne mi svůj plán: „Za několik dní pošlu jednoho člověka...“ Radí, co je potřeba nachystat. Mám si vzít dobré boty, protože půjdeme dlouho pěšky, věci na první pomoc, ze všeho co nejméně, abych nic nemusela cestou odhazovat. „Sestřičko, nejdůležitější však je, abyste si nebrala nic řeholního, žádný růženec, žádný křížek. Protože by vás to brzy prozradilo.“ Říkal, abych se připravila na zítřek, že mne přijde navštívit jiný člověk a bude oblečený, podobně jako on, v uniformě, ale ve skutečnosti to bude páter Filip. A mám být připravena, že pozítří, v neděli, opustím navždy zemi. Potom odchází.

Přede mnou je nejtěžší úkol v životě a nejtěžší noc, ve které musím ještě něco splnit, protože je to moje poslední příležitost.

Té noci jdu navštívit rodiče. Je to pro mě a pro ně velmi nebezpečné, ale myslím si, že musím být s nimi alespoň několik minut, dřív než odejdu. Vždyť jsem s nimi nebyla od té doby, co jsem utekla z nemocnice. Vědí o mně jen to, že jsem na útěku za něco, co se znelíbilo komunistické straně a vládě.

Poslední sbohem

Naplánovala jsem si návštěvu tak, abych tam přišla okolo půlnoci, ale i přesto zůstávám stát chvíli na zadním dvoře, obklopena stromy a chladnou nocí a váhám, zda vejít dovnitř. Můj rodný dům. Zde jsem se narodila a vyrostla. Odtud jsem vyšla, abych se stala řeholní sestrou. Z tohoto místa nyní odejdu a nikdy se už nevrátím.

Potom vycházím a klepu na kuchyňské okno. Otec jde ke dveřím, má na sobě hrubou noční košili z konopného plátna a v ruce petrolejovou lampu. Hledí na mě, dlouho si na mě svítí lampou, dívá se jako bych přicházela ze záhrobí: „Cilko!“ poznává mě a osloví mě mým dětským jménem. Položí lampu na zem a obejmeme mě kolem krku, oba pláče. „Pojď dovnitř,“ volá mě. „Konečně jsi přišla... Konečně tě máme doma!“ Ale mně puká srdce z toho, co mu musím říci. Sedáme si za kuchyňský stůl a přes lampu se díváme jeden na druhého. Uplynulo už sedm měsíců od chvíle, kdy jsem ho viděla naposledy při návštěvě z nemocnice. „Co to máš, Cilko, oblečené?“ ptá se. „Vždyť ty nemáš řeholní oděv!“ „Nemám, táto,“ odpovídám.

Určitě pochopil, protože víc už o tom nemluví. Rozmlouváme o dalších věcech. O rodině, o sestrách, které se už povdávaly a bydlí samy, o Edovi, který je ještě stále se žlutenkou v nemocnici v Bratislavě, ale podle táty se už má lépe. Trochu se usmívám. „Táto, ještě vám chutná víno?“ I on se pousměje. „Pravdaže, Cilko. Už nemám sice tolik kamarádů, ale stále je co pít. Budu je pít, dokud neumřu.“

Vím, že se nesmím zdržet dlouho. Nemohu zde zůstat déle a dívat se na něj, jak je zlomený z toho, co se děje kolem nás. Je tu i nebezpečí pro každého, kdo je se mnou. Zůstávám jen čtvrt hodiny, ne déle, a už nyní je větší část z této chvíle za námi a tak sbírám odvalu a říkám mu, že odcházím. „Co jsi to řekla?“ ptá se. „Musím jít, táto, a to hned!“ „Odejít?“ ptá se táta. „Vždyť jsi sotva přišla. A už je půlnoc pryč.“ „Táto,“ říkám náhle, „táto můj, já musím zmizet z této země.“ Táta na mě hledí, dívá se na mě, jakoby nerozuměl, co mu chci říci. Je zmatený.

A tak mu znovu opakuji, že musím utéci, protože doma už nejsem v bezpečí. A v tu chvíli mu všechno dochází. Přes tvář mu prolétne vlna pochopení a vidím, že mu na košili začínají kapat slzy. Přes kuchyňský stůl ke mně natáhne ruce, ty staré drsné ruce ztvrdlé robotou na polích a rozpukané jako dubová kůra. Ruce se zastaví na půl cesty... a klesnou na stůl. „Dcerko moje,“ řekne, vlastně jen vzdechne. „Dcerko moje, Cilko, ty moje dobré dítě!“ Potom se ptá: „Kdy se vrátíš?“ „Nikdy táto. Už se nevrátím.“ Táta pláče. Zdá se mi, že slyším, jak jeho slzy kapou na noční košili. A stále opakuje: „Dcerko moje, dcerko moje.“ Potom říká: „Chceš si promluvit s maminkou? Ta spí.“ „Ne,“ říkám. „Ráno jí to řeknete, ale jdu se na ni alespoň podívat.“

A tak si беру lampu a dívám se na maminku. Je už dlouho ochrnutá a je z ní takové ubožátko, když spí. Sedám si na konec postele a líbám ji, aby se vzbudila. Rukama mi šmátrá po tváři a z úst jí vycházejí jakási slova podobná vzdychání, ale jsou to slova štěstí. Dívám se na ni ještě

jednou, naposledy, protože zemřela 16. dubna 1954. To už jsem byla mimo nebezpečí ve Spojených státech.

Vracím se do kuchyně. „Sbohem, táto, modlete se za mě!“ „Bůh s tebou, Cilko. Ať tě Pán Bůh opatruje.“ „I vás, ať provází Pán Bůh, táto,“ opakuji, odvracím se od něj a rychle spěchám pryč. Když se na konci dvora ohlížím, vidím, že stojí stále ještě s lampou ve dveřích. Ať Bůh odpustí všem, kteří nevědí, co činí, a odlučují děti od jejich rodičů!

Flirt ve vlaku

Na druhý den mě na statku navštíví člověk v zelené uniformě. Je to páter Filip. Snažím se zapamatovat si jeho tvář. „Teď mě už poznáte,“ říká. „Zítra půjdete do Trnavy, bude neděle, tam nastoupíte na vlak, který jede v pět večer do Kút.“ Dává mi instrukce, jak se potkáme, a potom praví. „Neproměškejte ten vlak, protože podruhé už pro vás nikdo nepřijde.“ Chystá se odejít, ale najednou se otočí a říká: „Vezměte s sebou kus chleba a nějakou dobrou klobásu.“

Tu poslední noc trávím tím, že si zašívám obrázek svatého Josefa do kabátu blízko obruby. A balím si tašku: spodní prádlo, pár bot, dva kapsníky, flanelovou noční košili, co mi přinesla Anička z nemocnice, šponovky, aspirin, jodovou tinkturu, vatu, obvazy, kus gumy na tlakový obvaz – to vše pro případ, že by se někdo při takovém výletě zranil. Kromě toho citrón, maso a chléb, jak přikázal páter Filip. Na vteřinu váhám, ale pak si беру i růženec, křížek a modlitební knížku. Nemohu je tu nechat, jsou mou součástí a kromě toho si myslím, že křížek a velký růženec budou v každém klášteře důkazem, že jsem opravdu řeholní sestrou.

Nechala jsem vzkaz pro Aničku, že odcházím.

V neděli ráno mě přichází naposledy navštívit. Říkám jí: „Doufám, Aničko, že se ti budu moci jednou oplatit za všechno, co jsi pro mě udělala.“ Náhle si klekám před tímto mladým děvčetem, objímám jí kolena a vzlykám do jejího klína. „Vždyť bych byla už v žaláři nebo mrtvá, nebýt tebe. Ty jsi mi umožnila skrývat se. Nikdy ti to nezapomenu, do konce života. Aničko, řekni, proč... proč jsi riskovala pro mě tolikrát svůj život?“ Cítím, jak mě hladí po vlasech, ruku má měkkou jako maminka. Je mnohem mladší, než já, ale teď cítím, že tou mladší jsem já. Chytí mě za tvář a usměje se. „Sestřičko, já jsem se k tomu dostala jen náhodou,“ praví a zvedá mě na nohy.

Jdu ke dveřím. Naposledy se objímáme. „Jen abyste šťastně přešli,“ říká, „budu se za vás modlit.“ A už je na cestě, jde po prvním poprašku

sněhu. Plavé vlasy jí zvedá a rozvlnuje vítr. „To je celá Anička,“ říkám si, „nikdy nemá nic na hlavě!“

Když se chci dostat k vlaku do Kútů, musím nejprve 50 kilometrů do Trnavy, tedy do města, kde jsem chodila do školy u sestřiček a kde jsem se rozhodla, že budu jednou z nich. Teď tam jedu s velkou černou taškou na zádech, přepásanou motouzem, ve které mám všechno, co mi na tomto světě zbylo. V Trnavě mám velký strach, aby mě někdo nepoznal, protože tu znám spoustu lidí. Kolem 16.40 hodin jdu na nádraží, nechci tam přijít příliš brzy z obavy, že bych potkala někoho známého, ale ani ne pozdě, abych se neminula s páterem Filipem. Nikde ho však nevidím. V 16.50 hodin se začínám zneklidňovat, ještě jednou procházím celé nádraží. Všude stovky lidí – u nás se v neděli vždy velmi cestuje. To je okolnost, kterou využívá každý, kdo utíká nebo se potřebuje někam nepozorovaně dostat. Pak volí pro cestování právě neděli.

Prodirám se mezi lidmi a vcházím do velké prosklené kavárny na konci stanice. Ani tam páter Filip není. Hledím na velké nádražní hodiny. Za pět minut pět. Zmocňuje se mě hrůza. Vybavují se mi slova pátera Filipa: „Jestli zmeškáte vlak, druhý už pro vás nepřijede.“ Všechno se ve mně třese, zdá se mi, že se zblázním a začínám se modlit. „Svatý Josefe, jsem připravena, chci odejít. Doposud jsi mi ve všem pomáhal. Doufám jen, že mě neopustíš teď, na samém konci. Svatý Josefe, musíš mi pomoci, musíš mi pomoci právě v této chvíli a už tě víc nebudu otravovat. Chci utéct, ale nevím, co mám nyní udělat!“ Vtom si uvědomuji, že se lidé na mě dívají. Procitám a uvědomuji si, že poslední slova modlitby mi z úst vyšla nahlas. Asi jsem si myslela, že když budu jen šeptat, svatý Josef mě neuslyší, a moje podvědomí začalo na něj samovolně křičet. Prožívám jeden z nejhorších záchvatů hrůzy, strachem téměř odpadám. Vždyť jsem se prozradila před lidmi a zároveň se cítím opuštěná, protože páter Filip nikde. Chaoticky si domýšlím, že ho chytili, nebo že i on se svými mnoha předměty i instrukcemi je jen součástí pasti, kterou na mě bolševici nachystali.

Zatočila se mi hlava a zdálo se mi, že padnu přímo na nádražní dlažbu. V tom jakoby pronikl skrz vysokou střechu sluneční paprsek. Cosi mě oslovuje: „Nastup do vlaku. Projídi ho...“ Vybíhám na perón k železničnímu zábradlí a ptám se průvodčího, kdy odjíždí vlak do Kútů. „Právě odjíždí,“ říká průvodčí. Stačím naskočit. Procházím přes první vagon, nevidím nikoho, vejdu do druhého a páter Filip je tam. Má na sobě zelenou policejní uniformu, vypadá jako pravý komunista a je velmi nazlobený: „Kde jste byla, babo jedna?“ zasyčí mezi zuby. „Myslela jsem si, že se potkáme na nádraží,“ říkám. „Ve vlaku, řekl jsem ve vla-

ku!“ říká. „Teď už dávejte lepší pozor. Kupte si lístek do Kuklova,“ říká mi tiše. Jsem tak šťastná, že sedím ve vlaku, že mě ani v nejmenším netrápí jeho rozčilení.

Sedím na té straně, kde jsou dvě dřevěné lavice, a když přijde průvodčí, koupím si lístek do Kuklova. Potom ke mně přijde páter Filip s dalším člověkem. Je to don Ján! Hned mi je jasné, že i on jde přes hranice. Mám radost, že bude se mnou alespoň jeden člověk, kterého znám. Má teď na sobě obyčejné dělnické šaty, čepici zaraženou až k očím a nikdo na světě by nehádal, že tito dva jsou kněží.

Páter Filip se pouští do představování, jako bychom se neznali, pravda podle našich falešných průkazů. „Toto je Terezie Hronská, právě jsme se seznámili,“ představí mě páter Filip jménem, které užívám od útěku z nemocnice. Oba se posadí přede mě a sklopí stolek pod oknem. Páter Filip vytáhne láhev domácího bílého vína a nahlas, téměř na celý vagon se ptá: „Nebyl by kousek chleba a něco mastného k tomu vínu?“ A tak vytahuji chléb a odlamuji kus klobásy. Když přijde průvodčí, oba moji společníci si kupují lístky do Borského Mikuláše – tedy tři stanice před zastávkou Kuklov, kam mám lístek já. Páter Filip zve průvodčího, aby se připojil. Otvírá láhev vína... Oba kněží se po celou dobu chovají tak, jako kdyby mě zrovna sbalili, a začínají se mi dvořit. „Poslouchejte, jste vdaná?“ ptá se don Ján. „Jsem, a proč bych nebyla?“ pravím. „A děti máte?“ „Tři,“ říkám. „Napijme se na ně,“ páter Filip mi přistrkává láhev. „Já nepiju,“ ohrazuji se ostře. „Stačí mi, že mi pije můj muž. Budete mi snad vy chodit krmit děti, když začneme pít oba?“ „Vypadá jako spořádaná žena,“ říká páter Filip. „Co na to povíte, pane průvodčí? Je to spořádaná žena?“ „A kampak cestujete?“ ptá se otec Ján. „Do Kuklova,“ říkám. „Škoda, my se vezeme jen do Borského Mikuláše,“ říká páter Filip. „Jedeme, ehm – na zábavu,“ říká otec Ján a upíjí si z fláše. Přitom se naklání dopředu, jakoby už byl dobře načatý. „Poslouchejte, měla byste jet s námi!“ „Šikovní! A co by na to řekl můj muž?“ říkám pohrdavě. „Řeknete mu, že jste zmeškala vlak a bude!“ říká páter Filip. Průvodčí se rozřehtá a čeká, co řeknu. I ostatní cestující se řehtají. „Nebojte se, jede ještě jeden vlak, o půl dvanácté jste doma,“ říká páter Filip. „Mám pravdu, soudruhu vlakvedoucí? Muži řeknete, že jste zmeškala a děti už budou spát!“ Blíží se zastávka Borský Mikuláš a oba moji společníci si berou věci, že vystupují. „Pojďte, jen pojdte s námi! Budou tam i srdce z marcipánu. Koupíte na památku srdíčko pro muže!“ Čekám a nehýbu se, vlak zpomaluje. Chlapi jdou ven. Už jsou skoro ve dveřích. Najednou vyskočím a jdu za nimi. Průvodčí i cestující se na nás dívají a smějí se.

Páter Filip mě poplácá po ramenou a zhodnotí moje vystoupení: „Dobře jste to zvládla. A teď už se jen modleme!“ Všichni tři se přezhíváme.

V zamčené kuchyni

Ze zastávky nás otec Filip vede do malého hustého křoví a poroučí, abychom čekali mezi stromy. Musí počkat ještě na lidi ze dvou dalších vlaků, kteří mají jít s námi. Je velmi chladná lednová noc, zem je zmrzlá. Čekáme dvě dlouhé hodiny, dokud páter Filip nepřivede dva mladíky a o něco později další dva, všechno jsou to studenti bohoslovci, salesiáni jako don Ján. Potom otec Filip ještě jednou odchází a vrací se s vysokým mužem s dalekohledem, který nás má vést. Je to asi padesátiletý chlap, nemluvný, takový, jakého jsem snad ještě ani nepotkala. Později se dozvídám, že mu páter Filip zaplatil po dvaceti tisících korunách za každého za převedení přes řeku. Z toho je tedy vidět, že cena se za ten čas, co jsem já domlouvala platby v nemocnici, trochu zvedla.

Dřív než vyjdeme na cestu, poklekáme – všech šest v tmavém lese na zamrzlou zem. Páter Filip nám dává kněžské požehnání a loučíme se. „Ať vás Pán Bůh požehná a ať zůstane s vámi na všech křižovatkách a provází vás po všech cestách.“ Vstaneme a vykročíme do temného lesa. Poslouchám, jak hrozně vrže sníh pod nohama. Vůdce neřekne ani slovo a já, jak mi nakázali, se na nic neptám. Jdeme v jedné řadě za sebou. „Ó můj Spasiteli, dej, aby se nám podařilo přejít!“

Občas se zastavujeme a ten, co nás vede, se dalekohledem dívá do tmy. Nevíme, kde je sever, západ, východ, jih. A tak za ním jdeme možná tři hodiny asi dvanáct kilometrů přes lesy, po polích, tmavou a chladnou nocí a blížíme se k jakémusi hájku. V určité vzdálenosti před námi se objevují světlá nějakého městečka, jehož jméno neznáme. Vůdce nám dává znamení, abychom zůstali mezi stromy. Jde dopředu sám. Zdá se mi, že jsme už na hranici. Domnívám se, že náš vůdce s dalekohledem šel dopředu podplatit hraniční stráž a my už jen pěkně přejdeme na druhou stranu. Myslím si: „Není to až tak těžké dostat se za hranice. Je to lehčí, než jsem si myslela!“ Bláznivé představy dokazují, jak málo jsem věděla o celé této věci. Vůdce s dalekohledem nám však neříká nic. Nic, nic, nic.

Asi za patnáct minut se vynořuje ze tmy. Krátkým zapískáním nám dává najevo, abychom šli za ním. Jdeme za ním na dvůr jedné chalupy v nějaké vesnici. Jedna žena drží za obojek chlupatého psa a nás pouští

přes zadní dveře. Uvnitř je hustá tma. Potom žena zapálí zápalku a rozsvítí petrolejovou lampu. Poznáváme, že jsme v kuchyni.

Vůdce s dalekohledem nás nechává samotné a zamčené. Je zde zima, tma a od kamenné podlahy jde chlad. Ve stěně je jen malé okýnko do dvora a i to je zatemněno. Jdu do komůrky vedle kuchyně a převlékám se. Když se vrátím, seminaristům se zdají šponovky směšné, ale později v Rakousku, když čekáme v táboře na vybavení papírů, jsou rádi, že jim je půjčím, než jim někdo zašije kalhoty. Moje šponovky později dostanou mezi seminaristy přiléhavý název „komunitní kalhoty“. V tom domě zůstáváme celý den stále zamčeni v kuchyni, okénko zatemněné. Je to nejdělnější den, který jsem kdy prožila. Modlím se k svatému Josefovi a také všichni ostatní se utíkají v této hodině velké temnoty k Bohu a ke svým patronům.

Hledím na své spolupoutníky na této křížové cestě. Bohoslovci jsou chlapi různého věku mezi 18 až 22 lety, tak to odhaduji. Jeden z nich má horečku a lomcuje s ním zimnice. Přikazuji ho nechat celý den v posteli a trvám na tom, protože horečka nebude na prospěch v tom, co ho čeká. Dávám mu aspirin. Potom vytahuji svou flanelovou noční košili se širokými zelenými pruhy a donutím ho, aby si ji vzal na sebe, přestože to není lehké. „Sestřičko,“ protestuje, „já nebudu spát v noční košili, ve které spávají řeholnice!“ Domlouvám mu, aby se uklidnil a poslechl mě. Chlapec se zdráhá, ale pak jde do komory. Když se vrací, ostatní se mu trochu smějí, ale on rychle skočí do postele a otočí se k nám zády. Seminaristovi se té noci opravdu ulevilo. Přesvědčil se, že není lepšího léku na horečku než dobrá flanelová košile.

Další ze seminaristů se pokouší překročit hranici už podruhé. Je to ten, který spolu s otcem Matějem a s dalšími dvanácti kněžími chtěl přeplavat řeku Moravu s plavacími koly, ale museli se vrátit kvůli vysoké vodě. „Doufám, že tentokrát to nebudeme mít až tak drsné,“ říkám. Je to natolik nebezpečné, že na to nechci ani pomyslet.

Seminarista však pokračuje a vypráví, co se stalo té skupině pátera Matěje. Většinu kněží pochytili, když se vraceli po polích nazpět. Poprvé slyším, jak se to stalo. „Když jsme se po neúspěšném pokusu vraceli nazpět,“ říká bohoslovec, „spatřili nás lidé z dědiny. Mysleli si, že jsme parašutisté, jak nám později řekli, a zavolali na nás četníky. Šli jsme za sebou po polní cestě, když jsme narazili na pohraničníky. Já s otcem Matějem jsme byli na konci zástupu a podařilo se nám skočit na hřbitov. Celou noc jsme se skrývali mezi hroby. Myslel jsem si, že na smrt promrzeme, protože jsme byli po plavání úplně promočení. Až na druhý den jsme se ze hřbitova vytratili.“ Bohoslovec se na nás dívá a my

ho mlčky posloucháme. Všem nám to připadá, jako bychom se chystali na smrt.

V tu chvíli slyšíme dorážet psa. Vyskakujeme ze židlí. Potom slyšíme klíč ve dveřích. Dveře se otvírají, stojí v nich vůdce s dalekohledem. Vchází dovnitř a za ním jeden po druhém, až se mi zdá, že to nebude mít konce, vchází celý zástup – jedenáct lidí, také utečenců. Zdá se mi, že jednosměrný provoz začíná být povážlivě hustý. Šest z nich jsou seminaristé, další pět tvoří jednu rodinu – otec, matka, matčin bratr a dvě děti, jsou to krásné děti. Děvčátko Katka, asi čtyřletá, má na sobě kožšinou podšitý kabátek a krátké kalhoty pod šaty – malý andílek. A chlapec Miško, asi sedmiletý, má oblečený těžký tříčtvrteční kabát a na hlavě tlustou vlněnou čapku staženou až na uši. „Pomohu vám s dětmi, maminko,“ říkám, „neztrácejte víru.“ „A kdo jste vy?“ ptá se. „Jsem řeholnice.“ Dívá se na moje oblečení a konečně se trochu usměje. „Víte co, sestřičko? To je dobré znamení, když člověk potká řeholnici!“ Jsou tu teď děti, nemusím myslet na sebe a trochu jim budu pomáhat. Tu noc má matka se svými dětmi a se mnou k dispozici postel v kuchyni, zatímco ostatní se střídají ve vedlejší místnosti, kterou nám otevřeli, protože je nás mnoho.

Převaděč Velký Jojo

Nikdo se necítí dobře zavřený v tak divném příbytku. Nevíme, kde jsme, u jakého města, v jaké dědině. Trochu se nám uleví, až když druhý den někdo vchází dovnitř. Je to „Velký Jojo“. Velký Jojo má být naším vůdcem, převede nás přes hranici. Dáváme mu toto jméno, abychom jej odlišili od vůdce s velkým dalekohledem, který se také jmenuje Josef, ale je vůdcem až na druhém místě. Tomu teď říkáme „Malý Jojo“, i když ve skutečnosti je vyšší, ale přitom štíhlejší než Velký Jojo. Je to dobré znamení, že máme hned dva vůdce, kteří nesou jméno po svatém Josefovi.

Jen co vejde Velký Jojo do domu, už víte, že je to hlavní vůdce. Důvěřuji mu víc než komukoliv jinému, i když na první pohled vypadá jako zbojník. Usmívá se a je vidět, že se ničeho nebojí a že je mu všechno jedno. I tuto riskantní úlohu bere tak, jako bychom se šli povozit tramvají po Bratislavě. Má kolem čtyřiceti pěti roků. Chybí mu jeden prst, prsteníček na pravé ruce. Na hlavě má čepku, nikdy si ji nesundává. Na nohou má lovecké boty na šněrování, v nich jsou zastrčené zelené kalhoty, oblečený má kožený kabát, zpod něj mu trčí revolver. Vejde do

místnosti, rozkročí se, postojí a prohlíží si nás. Potom vybere z kapsy koženého kabátu hrst nábojů a pohrává si s nimi jako s kostkami. První slova, která vysloví, zahřmí hluboko z hrdla: „Dá se tu něčeho napít?“ „Nemáme nic,“ odpovídá kdosi. Dá si ruce v bok a prohlíží si studenty teologie. „Jak to, že nic!“ zahřmí. „Co je to za chlapy?“ Když zjistí, kdo jsem já, zadívá se na mě: „Ještě jsem neviděl řeholnici ve šponovkách.“

Celý den jsme zase schovaní a zamčení v domě. Den trávíme kontrolováním věcí, se kterými se v noci pokusíme přejít přes hranici. Rozbalujeme si je v kuchyni na stole. Malý Jojo vytahuje z velkého vaku gumový člun a pumpou ho nafukuje. V kuchyni to vypadá jako ve velkém člunu, ale já už myslím na rozvodněnou Moravu, na to, jak to bude vypadat, až se odrazíme od břehu. Velký Jojo prsty ohmatává celý nafukovací člun, kontroluje ho. Potom vytahuje dva velké kotouče s lanovou šňůrou, dlouhé skoro dvě stě metrů a silné jako malíček, které bereme s sebou. Potom Velký Jojo rozebírá revolver a čistí si ho.

Seminaristé se jen dívají a vyvalují oči. Kdosi se odvážil zeptat, odkud pochází. Velký Jojo přestává čistit revolver, otočí se a dlouho, dlouho se zvědavci dívá do očí. Potom pomalu odpovídá: „Pocházím z Očistce, kam i vy můžete přijít velmi rychle, když mi budete klást takovéto otázky.“ Jeho rozmrzelost není až tak krutá, když vezmeme v úvahu, že dělá něco, co je vrcholně nebezpečné, když převádí lidi přes hranice. Takoví lidé neradi rozmlouvají o svém životě.

Během dne s námi Velký Jojo sem tam rozpráví, krmí nás informacemi, které pokládá za užitečné, a které se nám mohou hodit během naší vycházky i po ní: „Možná budete dostávat dopisy od přátel a rodiny ze Slovenska, ve kterých se vás budou ptát na jména. Možná budou chtít jména převaděčů, jako jsem já. V Rakousku budete slyšet o mnohých převaděcích. Dostanete se tak do pozice ročního dítěte, které si hraje se samopalem. Říkám vám, buďte opatrní a dobře si rozmyslete, koho budete „doporučovat“ svým příbuzným a přátelům, protože je můžete přímo doporučit do dvoumetrové jámy. Říkám vám rovnou, že jsou falešní převaděči. Před jedním vás chci obzvláště varovat, až na něj v Rakousku narazíte, protože právě teď se tam pohybuje. Jmenuje se Bartalský.“ Velký Jojo chřastí v kapse municí. „Tento Bartalský pracuje velmi šikovně. Vádí přes hranice jen malé skupinky. Převádí je rovnou do rukou Američanů, takže se velmi rychle cítí svobodní. Tímto způsobem si získává dobré jméno a stává se známý jako převaděč, kterému je možno důvěřovat. Říkám, bere jen malé skupiny, tři nebo čtyři lidi.“ Jojo pustí opět náboje do kapsy a pokračuje. „A tak náš přítelíček Bartalský je bezpečně převádí přes hranice, vyptává se šťastně převedených

poutníků na různé věci a ti jsou, samozřejmě, celí bez sebe a vděční svému zachránci. Bartalskému rádí porozprávějí, koho ještě takového znají, koho by bylo třeba převést přes hranice. Svě šťastně převedené lidi ještě nezapomene povzbudit, aby psali pozůstalým domů, že existuje milovaný a bezpečný převaděč jménem Bartalský, který každého člověka bezpečně dopraví na západ. Takto získává adresy a jména dalších a dalších a chodí je navštěvovat. Potom si shromáždí velkou skupinu, možná dvacetí pěti nebo třiceti lidí, o které má zájem Státní bezpečnost a tato velká skupina se jednou v noci vydá na cestu v čele s odvážným Bartalským... Ale co udělá Bartalský tentokrát? Zavede skupinu k Američanům? Lidé moji dobří, to opravdu ne! Celou skupinu zavede přímo do rukou bezpečnosti!“

Mráz běhá po zádech každému při tomto vyprávění. Neexistuje žádný seznam registrovaných převaděčů... Vždy se dozvíte jen o těch nebo oněch lidech, kteří vás prý převedou... Začínáme se dokonce ohlížet a pokukujeme jeden po druhém. Mohu mu věřit? A co ten? A co tamten? Jednou z nejhorších vlastností komunistů je jejich proradnost, jejich schopnost nastrčit své udavače kamkoli, takže brzy začínáme podezřívát každého. I v této naší skupině se můžeme najít Jidáš, někdo, kdo vyrazil všechny podrobnosti o našem útěku. Takže je možné, že jim kráčíme přímo do rukou.

Toho večera máme poslední pořádné jídlo – guláš. Pak už jsme připraveni vyrazit, má to být kolem sedmé, až se setmí. Paní domácí se dívá oknem ven a zkoumá okolí. Přichází zpět do naší kuchyně, kde svítí jen malá lampička. Dívá se na Velkého Joja a říká: „Na cestě stojí dva četníci.“ Nikdo nic neříká, ale zdá se mi, že všichni cítí to, co já. Díváme se jeden na druhého, v očích stín podezření, že snad někdo z nás... Velký Jojo si povzdychne.

Po hodině čekání jedné z nejdělsích, jakou jsme kdy museli přečkat, se vrátí od okna a já na něm vidím, že začíná být netrpělivý. Později, když poznám, jak je všechno načasované, pochopím proč. „Děle už nemůžeme čekat,“ říká a vytahuje revolver. „Připravte se.“ Vtom přijde domácí, která byla téměř stále u okna, a říká: „Už jsou pryč.“ Velký Jojo se na ni chvíli dívá. Potom zastrčí revolver. „Tak i my půjdeme!“

Velký Jojo stojí teď před námi v kuchyni. Čepici má trochu posunutou dozadu a revolver se mu vydouvá na koženém kabátě. „Dřív než půjdeme,“ říká, „chci, abyste všichni pochopili, že já jsem vůdce. Budete dělat to, co řeknu. Rozuměli jste tomu všichni?“ Je to věc, kterou každý chápe, proto nikdo nic neříká. Velký Jojo vytahuje několik nábojů z kapsy a zase si s nimi hraje jako s kostkami. „Jsem rád, že jste to tak

rychle pochopili. Ale je třeba pochopit ještě další věc. Tento výlet nebude nějaká procházka. Jeden okamžik bude nejnebezpečnější – přechod přes hráz. Budeme tam, když všechno dobře půjde, za čtyři hodiny.“ Pak nám vysvětluje, co je na té hrázi. Hranice, kterou se pokusíme přejít, je ve skutečnosti řeka Morava a ta teče téměř dva kilometry za hrází. Hráz je však vyvýšená nad terénem, tvoří dlouhou bariéru proti vysokým hladinám vody a procházejí se po ní hlídky ozbrojených pohraničnicků s vlčáky. Dvě dvojice vojáků se psy mají na starosti určitý úsek hráze. Obě dvojice se setkávají uprostřed svého úseku, pokračují na konec úseku a vrací se zpět, znova se setkají a opakují hlídku. Důležité bude vyčkat, než se hlídky dostanou na oba konce své pochůzky, a pak se přepížit přes hráz. Při našem pokusu ostatní dráty kolem hranice naštěstí ještě nebyly... „Naši největší překážkou je hráz,“ říká. „Ale nebezpečí potrvá i potom, když budeme v rudé okupační zóně v Rakousku. Některé skupiny uprchlíků byly napadeny až tam. Když se to stane nám, pamatujte si, že se musíme okamžitě rozdělit. V takovém případě mají naději alespoň někteří. Minulý týden jsem měl skupinu dvaceti dvou lidí a přepadli nás v rakouských lesích. Byla to velmi dobrá skupina – okamžitě se rozprchla. Z těch dvaceti dvou se deset zachránilo a nakonec se dostali až do Vídně. Jak se dostat do Vídně, to vám řeknu později...“

A tak se chystáme jít. Náhle však Velký Jojo sundává čepici z hlavy, dělá to zcela poprvé a odkrývá nahoru vyčesané husté rezavé vlasy a já jsem velmi dojatá, když říká: „Pomodlíme se, dříve než vyrazíme.“ Pak, jako by byl knězem, se žehná a začíná modlitbu Páně: „Otče náš, jenž jsi na nebesích...“ Nejdříve se modlíme tiše, pak se začínáme modlit nahlas jako v kostele: „... ale zbav nás od zlého.“ Úplně nakonec Velký Jojo přidává: „Otče náš nebeský, ochraňuj nás na cestě, kterou začínáme. Amen. – Jde se!“ Narazí si čepici a otvírá zadní vrata. V okamžiku, kdy vycházíme a ostatní si berou batohy na záda, otočí se ke mně: „Sestřičko, bojíte se?“ „Jojo,“ poprvé ho oslovuji tímto jménem, „velmi se bojím“. Koutky úst se trochu usměje, nabere do dlaně pár nábojů a zahrká s nimi. „Sestřičko, víte,“ říká, „v nebi má každý svoji svíčku, někdo delší, někdo trochu kratší. Když vám svíčka vyhoří, pak je čas odejít.“ A vykročíme do noci.

Nejdříve se prodíráme houštinou. Sotva jsme do ní vstoupili, slyšíme štekat velkého psa v chalupě za sebou. Otáčíme se dozadu a vidíme jakási světla a ve světlech ženu, kterou jsme právě zanechali v domě...

Později se z dopisu dovídáme, že po nás přišla do chalupy četa pohraničnicků a prohledávala ji. Svatý Josef byl zase s námi...

Překročení hráze

Nad krajinou se rozprostřela jasná noc, na obloze blikají hvězdičky, měsíc zatím nevyšel. Taková tichá a klidná noc – i pro pohraničníky a jejich psy, kteří na nás čekají na hrázi čtyři hodiny odtud. Bylo nás devatenáct: deset seminaristů, jeden kněz, jedna řeholnice, jedna pětičlenná rodina a dva převaděči. Dvě ženy, dvě malé děti a patnáct mužů. Nevypadáme jako banda zločinců. Kráčíme v zástupu za sebou lesem. Já jdu hned za Velkým Jojem, protože tam se cítím nejbezpečněji, a kromě okamžiků, kdy pomáhám dětem, držím se co nejbližší u něj. Za mnou jde dalších šestnáct. Úplně na konci „Malý Jojo“, ten vysoký chlap. Lednové cesty zaprášené sněhem začaly trochu měknout, a když jdeme po nějakém močálu, začínám cítit, jak mi prosakuje voda do bot. Pak močál skončí a dostáváme se na oranici. Zdá se mi, že se vyhýbáme oblouky obydílím. Jen občas zdaleka zpozorujeme svítit pár domů. Po zoraném poli se jde těžko.

Největší starost má Velký Jojo o děti, co udělají, když se přiblížíme k hrázi. Stačí jedno zavzlykání a všech devatenáct lidí padne do rukou hlídky. Nebo, pokud jde o něho osobně, jeden výkřik a bude viset na provaze. Občas se zastavíme a Velký Jojo se vrací kolem celého zástupu k dětem, cosi jim říká a dává jim bonbóny. Teď odpočíváme v poli, tři hodiny od hráze, a já mluvím s dětmi a prosím je, aby neplakaly.

Vtom vychází měsíc, je v úplňku. Osvěcuje pole a leskne se na hroudách poprášených sněhem, čímž zkrášluje zemi, kterou s lítostí zanecháváme za sebou. Opouštíme svoji zem a ještě takovým způsobem...

Chvilí jdeme podél železniční trati, jsme asi dvě hodiny od hráze. Vtom uslyšíme, že přijíždí vlak. Velký Jojo nám přikazuje lehnout si na zem. Ležíme na břiše, dokud vlak nepřejede. Když vzhledneme, vidíme z vlaku už jen osvětlená okna. Potom se plazíme na násyp a chvíli hledíme za vlakem, který uhání k našim domovům. Někdo vzlyká, myslím, že to byla matka. „Teď jdeme,“ zavelí Velký Jojo rázně. „Tak už pojďte!“ Přidáváme do kroku. Blíží se půlnoc, jdeme už téměř tři hodiny, když v dálce zpozorujeme, že se z pole zalitého měsíčním světlem zvedá něco černého. Hráz!

Velký Jojo nám přikazuje zastavit se a lehnout si hluboko do brázdy, zatímco si bere od Malého Joja dalekohled a jde dopředu na průzkum. Ležíme a díváme se na hráz, na její dlouhou a mohutnou siluetu, která se tiše táhne po polích. Představujeme si, že za ní je svoboda, a uvažujeme, zda nás na ní nečeká smrt. Díváme se na ni a myslíme na pohraničníky se psy, kteří po ní chodí.

Velký Jojo se vrací zpět. Dobrou minutu se dívá dalekohledem na hráz a pročesává ji očima. Potom vrací dalekohled Malému Jojovi, který dělá totéž. Opět se pohneme dopředu, avšak mnohem pomaleji než předtím. Měsíc se na nás dívá shora tak intenzivně, že téměř rozeznáváme barvu očí druhých.

Stále víc se nám zdá, že si nás měsíc prohlíží a sleduje nás. Cítíme, že za takového měsíce by bylo těžké přejít jen jednomu, natož všem devatenácti, aniž by nás zpozorovali. „Je příliš jasno,“ slyším zamumlat Velkého Joja napravo ode mne. Přemýšlím: „Co s tím mohu udělat? Jsem na vině já, že vyšel takový měsíc?“ „Ten měsíc nám dělá problém,“ říká Velký Jojo. „Copak já řídím měsíc?“ říkám si. „Vůbec se mi to nelíbí,“ říká Velký Jojo. „Poprosím zrzavého Josefa, aby nám pomohl,“ uvažuji. „Hlídky nás zpozorují i z velké dálky,“ říká Velký Jojo.

Tehdy si vzpomenu, že i svatý Josef byl kdysi v podobné situaci jako my. Pokusím se tedy pohovořit s ním, jen tak potichu, ale zpřímá. „Velký Jojo říká, že měsíc svítí příliš jasně. Nemohl bys, svatý Josefe, zařídit, aby byl trochu temnější? Vzpomínáš si, když ti anděl řekl, abys vzal malého Ježíška a jeho matku a utekl v noci do Egypta před Herodem? Vzpomínáš si, jak jsi utíkal přes hranice, přesně tak jako my? A jak tě Herodes nechtyl? I ty bys nám mohl pomoci tak, jak tobě bylo pomozeno, když jste byli na útěku! Nechceme víc, jen tolik, kolik jsi dostal sám. Není to tak správné? Byl jsi jistě velmi šťastný, když se ti podařilo uprchnout. I já bych chtěla být stejně šťastná.“ A pohládila jsem obrázek svatého Josefa pod podšívku svého kabátu, kam jsem si ho zašila.

Stále pomalu postupujeme kupředu, ale ještě nejsme na hrázi. Pak se náhle musíme zastavit a lehnout na zem. I ve svitu měsíce vidím neklidnou tvář Velkého Joja. Ještě jednou na něho pohlédnu a nevidím téměř nic. A když se podívám na postavy ostatních uprchlíků, taktéž vidím málo. Všichni se díváme na nebe a jsme překvapeni. Jakýsi zvláštní mlhavý mrak pluje po obloze přes velký měsíc. „Tak,“ říká Velký Jojo, „už je to mnohem lepší“. Za chvíli je mrak ještě hustší, takže se nám měsíc zcela ztrácí a noc je temnější, téměř černá. Ani hráz už nevidíme. Víím, že mlhy často přicházejí nečekaně na pole kolem řek a hrází a zvláště v tomto období. Přesto cítím, že Pán Bůh řídí životy lidí... Možná je to obyčejná mlha, která se z ničeho nic zvedla. Ať je to, jak chce, nahmatám obrázek pod kabátem a hledím, stále hledím svatého Josefa.

Ted' jsme připraveni udělat pokus o překročení hráze. Velký Jojo nám šeptem říká: „Seřad'te se do jednoho zástupu,“ a my se řadíme za něho podél hráze. Takto můžeme překročit hráz všichni najednou. Velký Jojo prochází příkrčený vedle nás a dává nám poslední pokyny. „Ted'

se budeme plazit po břiše,“ říká. „Držte se u země a ani muk. Když vydržíte bez dýchání, ani nedýchejte. Plazte se, dokud se nedostanete na vrchol hráze. Potom se rychle skutálejte na druhou stranu“. Zastaví se u dětí a něco jim říká. Otec vezme malého Mišku. Matčin bratr vezme malou Katku. Je strašné si představit, co by se stalo, kdyby ti malí jen zapištěli. Velký Jojo je hladí po hlavičkách. „Dobře, děti,“ říká slavnostně. „Teď buďte hodné.“ Pak se obrátí ke všem: „Jdeme!“ Velký Jojo je už asi metr před námi, a když se on pohne kupředu, my stojíme, když se zastaví, jdeme za ním. Plazíme se. Pohybujeme se jako hadi. Plazíme se, zastavíme se, plazíme se – podle Jojových pokynů.

Mlha je už opravdu hustá. Přímo před námi se tyčí hráz. Zdá se, že stačí napřáhnout ruku a dotknout se jí. Vtom Jojo dává signál oběma rukama, v jedné vidím revolver. Dva nebo tři metry se rychle plazíme šikmo vzhůru. Ve tváři mám hlínu a písek. Těch pár metrů se zdá jako deset kilometrů. Dva tři metry se kutálíme a posouváme dolů na druhou stranu. Ty malé děti, zaplať Pán Bůh, ani nemukly. Už jsme na druhé straně. Jojo se plazí rychle dál a my spěcháme za ním. Dostáváme se mezi stromy za hrází.

Chvilí odpočíváme a díváme se zpět na hráz, ale vidíme ji skrz mlhu jen nejasně. Velký Jojo zasouvá revolver zpět do kapsy a hladí děti po hlavičkách jako hodné panenky. Pak mi zašeptá: „Tak co, sestřičko?“ Srdce mi bije, myslím, že i on je musí slyšet. „S Boží pomocí dobře, Jojo.“ „S Boží pomocí,“ opakuje Velký Jojo. „Poděkujeme mu, to nejhodnější máme za sebou.“ Pak rychle postupujeme dále. Jdeme mezi stromy, už ne po otevřeném poli. Malý Jojo se stále dívá dalekohledem na koruny stromů. Jsem zvědavá, proč to dělá. „Proč se stále dívá na ty stromy?“ ptám se šepetem Velkého Joja. „Někdy sedávají pohraničníci na stromech,“ říká Velký Jojo netrpělivě. Pak se už i já dívám po stromech. Je zde tolik stromů. Malý Jojo prohlíží i všechny keře. Vícekrát se mi zdá, že za nimi někoho vidím. „Tam kdosi sedí!“ šeptám Velkému Jojovi a on nás prudce zastaví. Nikdo tam není.

Velkého Joja už začínám otravovat svojí snahou o dobrovolnický průzkum. „Sestřičko,“ radí mi, „co kdybyste to nechala na nás?“ Ale i tak jsem ráda, když jsme za těmito stromy a keři. Asi po kilometru chůze se před námi vynoří z mlhy řeka Morava. Hranice! Je před námi, mohutná, široká a kolem ní travnatá pole.

Malý Jojo spěchá, aby napumpoval gumový člun. Velký Jojo pomáhá matce, otci a oběma dětem nastoupit do člunu. Katka spí v matčině náručí. Za nimi nastoupí i sám Velký Jojo. Malý Jojo je odráží od břehu a za pár sekund člun s pěti lidmi pohltí mlha. Nevidíme, ale poslou-

cháme ještě chvíli čvachtání vesel, kterými zabírá do vody Velký Jojo. Ze člunu, který si razí cestu vpřed, se odvíjí provaz. Trvá to věčnost, než Malý Jojo začne tahat člun provazem zpět na naši stranu, a ještě další věčnost, než se malé plavidlo, prázdné a podobné mořskému strašidlu, vynoří z mlh. Naše skupina se převáží po čtyřech lidech – dva na jednom konci člunu, dva na druhém – a člun se nepohybuje veslováním, ale taháním provazů, protože je to tišší. Nakonec zůstává na břehu jen Malý Jojo, dva seminaristi a já s nimi. Sama jsem požádala, abych byla s posledními. Nevím proč, ale teď si myslím, že jsem chtěla být až do poslední chvíle ve své vlasti, protože ji skutečně nemohu jen tak snadno opustit. Nastupuje Malý Jojo. I v klidné vodě se člun trochu kolébá. Potom nastupují seminaristi a nakonec já. Plavíme se křížem na druhou stranu. Pohltí nás mlha, takže vidíme kolem sebe jen na pár metrů. Cítím, jak voda jemně naráží na člun. Kromě tohoto zvuku je vše klidné jako sama smrt. Všechno se zdá tajemné a ta plavba v mlze mi připadá jako přechod na druhý svět. Náhle jako by se zvedla opona, několik metrů před sebou zpozorujeme druhý břeh a na něm stojí naši – malý hlouček poutníků. Vystupuji z gumového člunu a poprvé v životě stojím na cizí zemi. Dívám se zpět, kde je moje země, a pláču. Nemohu ji vidět pro hustou mlhu, ale vím, že tam je.

Vídeňská tramvaj

Od říčního břehu nás Velký Jojo vede do blízkého háje. Tam nás zastavuje, protože nám chce ještě něco říct. „Teď jsme kriminálníci,“ říká. „Každý z nás je kriminálník. Já a vy všichni ostatní. I kdybychom doposud nic neudělali, od teďka jsme kriminálníci.“ Počká, dokud to nestrávíme, což se stane velmi rychle. „Na Slovensku jsme byli ještě před pár minutami ve vlastní zemi, kde máme právo žít. Kdyby vás tam chytil četník, mohli byste – aspoň teoreticky – říct, že jste zabloudili, nebo že jste právě šli na dříví. Zde nemáte žádnou výmluvu, nepatříte sem. Jste za hranicemi, jste na rakouské půdě. Vlastně, lépe řečeno, přátelé uprchlíci – jste na Sověty okupované rakouské půdě.“ Čeká, až strávíme i toto. „Teď, jak jsem vám už vysvětloval v té chalupě, když nás přepadne policie, ať už rakouská nebo ruská nebo jakákoli jiná, rozběhněte se každý na vlastní pěst. Nebyl bych rád, kdybyste jen dva zůstali spolu, když nás přepadnou. Rozumíte? A když někoho chytí, nikdo nikoho nepozná, nikdo nikoho nikdy neviděl a nikdo neví, odkud ten druhý pochází.“ Znovu čeká a v jeho slovech se odráží smrtelný klid. „Zůstanu

s každým až do poslední chvíle,“ říká a myslí to vážně. „Je to moje práce. Chci každého zavést do bezpečí. Ale když nás přepadnou, každý musí jednat tak, aby si zachránil život, a od toho okamžiku nezodpovídám za nikoho. To je jediný způsob, jak zachránit aspoň někoho.“

Ted' už chápeme, co říká, i když jeho slova znějí tvrdě. Chápeme, že je to jediná možná cesta. „Ted' mne velice pozorně poslouvejte. Když nás přepadnou a my se rozprchneme, a vy zůstanete sami, je třeba dělat toto: Nejdříve je třeba dostat se do nějakého města a vstoupit do kostela. Pokuste se dostat ke knězi. Když se nedostanete ke knězi, snažte se dostat k nějakým starým lidem a požádejte je o pomoc – je zde velká naděje, že vám budou chtít pomoci. Ať budete dělat cokoli, nechoďte k mladým lidem. Rozumíte? Ať se stane cokoli, nechoďte k mladým lidem! Hledejte vždy kněze nebo staršího člověka. Požádejte ho, aby vám pomohl dostat se do Vídně. Požádejte toho kněze, aby vás vzal do americké zóny a do úřadovny C. I. C.“

Potom nám Velký Jojo nařizuje prohledat kapsy a vyhodit všechny písemnosti a cigarety, které by mohly obsahovat slovenský text. „Ted' musíme jít co nejrychleji, protože máme zpoždění,“ říká. „Jsme stále ve velkém ohrožení, i když to už není tak zlé jako na hrázi. Na rakouské straně nejsou přísní pohraničníci, protože určitě nikdo nebude utíkat do rudého Československa. A kromě toho, na rozdíl od komunisty ovládaného Československa, je Rakousko jen Sověty okupovaná země, a to jen zčásti...“

Asi po hodině chůze nám Velký Jojo nařizuje zastavit. Myslím si, že budeme odpočívat, ale mýlím se. Je to proto, že před sebou zpozoruje malou budovu, něco jako lesní chatu mezi stromy. „Lehněte si na zem,“ říká šeptem. Zatímco ležíme, jde napřed na průzkum. Pak se vrací. „Uvnitř je tma,“ říká, „nevím, co to je. Jisté však je, že minule, když jsme tudy šli, budova zde nestála. Obejdeme ji.“ Budovu velkým obloukem obcházíme, abychom se jí vyhnuli. Rakouskými lesy jdeme asi dvě hodiny, snad déle. Jsme už dost vyčerpaní.

Vtom najednou vidíme před sebou nějaké město. Velký Jojo nám prikazuje schovat se za stohem slámy. Pak nás přivádí po třech, po čtyřech do města do jednoho domu, kde bydlí jedna Rakušanka se synem, asi patnáctiletým. „Ted' se každý umyje! Je třeba se zbavit špiny, jsme ve městě. Nesmíme vypadat jako sedláci!“

Uslyší, že s domácí paní mluvím německy. „Vy umíte německy?“ ptá se mne a dává mi rakouské peníze, abych koupila čtyři lístky na vlak. Chlapec Rakušan koupí ostatní. Přicházíme na stanici v malých skupinkách bočními uličkami. Záměrem je, abychom na stanici přišli jen těs-

ně před tím, než přijede vlak. Teď chápu, proč se Velký Jojo tak strachoval o čas. Ve vlaku se s Velkým Jojem setkávají dva mladíci. Ostatní cestující ve vlaku jsou většinou dělníci. Sedíme na lavicích a děláme, že dřímeme. Jsme tolik unaveni, že nám nedělá potíže to předstírat. Za hodinu a půl přijíždíme do Vídně, začíná svítat do zamračeného dne. Opět se dělíme na malé skupinky, ale stále dáváme pozor jeden na druhého. Z nádraží jdeme do podzemní dráhy. Pak vystupujeme a čekáme na tramvaj. Dostáváme se ze sovětské okupační zóny Vídně do americké zóny, kde budeme jen dočasně, protože se zase vrátíme do sovětské zóny, která je kolem Vídně.

Tramvaj nás přiveze k nějakému klášteru. Tam nás Velký Jojo svěřuje jednomu rakouskému knězi a loučí se s námi. „Teď je už to nejhorší za námi,“ říká a každému podává ruku. Mně jako poslední. „Velmi dobře jste si počínala, sestřičko,“ říká mi. „Cítila jsem se s vámi bezpečně, Jojo,“ říkám mu. „Nechť vás Bůh odmění,“ dodávám a cítím, že se rozpláču. On se lehce ukloní a usměje se koutkem úst. „Hodně štěstí, sestřičko,“ říká. Pak odešel. Cítím, že sám Pán Bůh nám poslal do cesty tohoto drsného muže. Byl drsný, ale dodával nám odvahu, protože jí měl přespříliš. Víím, že převáděl lidi za peníze, ale myslím si, že nejen pro ně. Ať mu Bůh žehná v jeho domovském městě Očistci.

Když jsem již byla ve Spojených státech, dostala jsem dopis, že Velkého Joja zabili několik dní před Vánoce 1953 při dalším přechodu hranice. Teď však ve vídeňském klášteře říkám donu Jánovi: „Jak se jen pěkně modlil ten Velký Jojo, než jsme vystartovali.“ „Ano,“ říká don Ján, „i zbojníci se modlívali...“

Poslední kopec

Odpočíváme v klášteře a sbíráme síly na poslední zkoušku – útek přes Sověty okupovanou část Rakouska a překročení hranice do americké zóny. Svoboda se nám jeví teď mnohem bližší. Ale ještě ji nemáme. Jdeme se pomodlit do kaple, poděkovat a poprosit o pomoc na posledním úseku naší cesty. Kaple je velká jako středně velký kostel, mnohem větší než klášterní kapličky u nás na Slovensku. Vstupujeme do kapličky s Katkou, Miškem a jejich matkou. Všichni si klekáme do posledních lavic. Děkuji svatému Josefovi za to, že nás doposud chránil, ale největší díky si šetřím pro chvíli, až dokončí svoji úlohu. Je to salesiánský klášter a seminaristi spolu s donem Jánem, rovněž salesiánem se tu cítí jako doma. Zcela poprvé vidím dona Jána opravdu šťastného.

Kolem druhé odpoledne opouštíme klášter a pokračujeme v cestě. Opět jdeme v malých skupinkách, přičemž ostatní nespouštíme z očí. Vede nás stále se usmívající a dobře naladěný asi padesátiletý rakouský kněz, jdeme na železniční stanici, což znamená, že jsme zase v sovětské zóně. Pak se dvě hodiny vezeme v rychlíku. Venku je čistá, krásná a zasněžená krajina. Náhle zahlédnu v dálce něco, co vypadá jako velký krásný klášter a zatoužím být v něm. Ve vlaku sedím vedle dona Jána a oba se tváříme, že spíme nebo si čteme rakouské noviny. Rakouský kněz nám dává všem jakési čokoládové bonbony, jsou velmi dobré. Do vagonu vejdou tři sovětsí vojáci, ale nikomu nic nedělají. Jedou s námi jen půl hodiny a vystupují. Nakonec přijíždíme do města, které se jmenuje Amstetten, kde nás už čeká osobní autobus.

Na této opuštěné trase nepotkáváme žádná vozidla. Potom už je tma a autobus zpomalí. Kněz vstává a říká nám, že jsme už v okrese Steyr a že americká zóna je blízko. Potom autobus zastavuje a kněz nám přikazuje vystoupit. „Pospěšte si za mnou,“ říká. V tmavé noci, pod zamračenou oblohou, přecházíme přes pole. „Nemohu,“ říkám. „Už nemohu dál, otče!“ A začínám být hysterická, v jakémsi transu. Zdá se mi, že ztrácím vědomí. „Hranice je hned za kopcem“, slyším ho jakoby z dálky. „Doposud jste to zvládla. Už jen kousek. Jen přes tento kopec...“ „Vím, otče, ale nemohu jít. Je mi líto... už mi to nejde...“ Napůl omdlelá cítím, jak mne jednou rukou podpírá a druhou se sám přitahuje ke stromu, pak ho slyším dýchat, potom se přitahuje k dalšímu stromu, potom čekám, až se vydýchá a takto mne vytahuje až na kopec, strom za stromem. Konečně dosahujeme vrcholu.

V mdlobách slyším rakouského kněze: „Toto je hranice!“ Popadám dech. Ale za každým nadechnutím, jako by ve mně něco puklo. Klesnu na kolena, nemocná, s těžkým žaludkem. Chce se mi zvracet, i když mám prázdný žaludek. Nevím, co mi tenkrát bylo, ale zpětně se mi zdá, že jsem chtěla ze sebe vyzvrátit všechno zlo, které jsem za ty čtyři měsíce skrývání dostala do sebe, a chtěla jsem je vyzvrátit na okupovanou zem, dřív než se dostanu na svobodu.

Potom jsem se potmě blížila spolu s donem Jánem, který mne podpírá a napůl nese, několik stovek metrů do vesničky v americké zóně. Tam nás čekal jiný autobus. Don Ján mi pomáhá nastoupit. Za půl hodiny jsme v rakouském městě Linz. Téměř ztrácím vědomí. Pak zjišťuji, že jdeme do jednoho kláštera. Otvírá se brána a v ní stojí kněz, kterému náš rakouský kněz říká: „Přivádím vám další hosty ze Slovenska.“ Kněz v bráně rozhodí doširoka rukama a osloví nás slovensky: „Jaj, Bože, vítejte! Teď už jste zcela svobodní.“

Nebeské nivy

Kněz, který nás vítá, je sám utečencem ze Slovenska. Je to dobrácký veselý člověk a teď se raduje, jako by se k němu vracely jeho vlastní ztracené děti. Běhá od jednoho k druhému, objímá nás a plácá nás po zádech. Překypuje štěstím. Nato se vyptává na poměry na Slovensku. Rakouský kněz ukáže na mne: „Toto je řeholnice.“ Slovenský kněz se dívá na moje šponovky a začne se natřásat smíchem. „Toto snad nosí dnešní sestřičky na Slovensku? Vypadá to nádherně!“ Vede nás do sálu pro hosty, ve kterém je uprostřed velký stůl. Zakrátko začínají vcházet do sálu mniši s nakrájeným salámem, uzenou šunkou a pečeným masem. K tomu chléb, sýr a máslo, marmelády a zákusky, jablka a hrušky a velké čajníky naplněné horkým čajem. Přetížený stůl se může rozpadnout pod dobrotami a mně se zdá, že by na naši počest zabili i vykrmené tele, kdyby ho měli. Cpeme se a zdá se nám, že v této svobodné zemi i známé potraviny mají lepší chuť – to zajisté způsobily naše odpočaté žaludky. Žaludek je na tom zajisté lépe, když ho venku nečeká ostražitý policajt a nechystá se vpadnout na hostinu a vzít nás spolu se žaludkem do basy... To je poprvé po několika měsících, že se můj žaludek ocitl v takových podmínkách – tedy jím.

Muži mají štěstí, protože zůstávají v tomto klášteře, který spravují salesiáni, zatímco malá Katka s mámou a se mnou odcházíme do nedalekého kláštera sester salesiánek. Sestry jsou k nám velice milé a dávají nám jeden pokoj se dvěma postelemi.

Další den vyskakujeme na korbu nákladního auta přikrytého plachtou. Slovenský kněz se s námi loučí. Udělá pár fotografií se seminaristy a později i mně jednu pošle. Na zadní straně je napsané: „Sestřičko – na památku 10. ledna 1952.“

Když jsme se dostali přes hranice, představovali jsme si, že se k nám budou chovat jako k hejnu kuřátek, že nám dají hromádku hlíny a na ní si budeme hrabat, jak budeme chtít. Jenže vše je jinak, nejdřív se musí všechno kolem nás vyřídit.

Ve Wellse nás drží v táboře a čekáme, až nám vyřídí americké doklady. Během této doby dostanu nějaké peníze od sestry, která bydlí v Kanadě. První věc, kterou si za ně koupím, je americká coca-cola. Děním se o ni se seminaristy, nikdo z nás dosud takový nápoj nepil. Všem chutná! Později, když se dostanu do Spojených států, budu velmi překvapená, když budu pít stejnou coca-colu jako tuto. Myslela jsem si: „Když mají Američané takové dobré nápoje zde v táboře, jaké potom musí mít doma ve Spojených státech?“ Překvapilo mne, že tam pijí totéž.

Později mi sestra z Kanady posílá ještě něco jiného – dopis od otce. „Milá dceruško, uletěla jsi nám do ciziny jako vlaštovička. Nevíme, kdy se nám chceš vrátit, jen Pán Bůh ví, co s námi bude. Je nám bez tebe velmi smutno. Drahá dceruško, ze svého nemocného srdce ti přeji vše dobré a posílám ti svoje otcovské požehnání, aby tě Boží ruka vedla všude a aby tě Boží oko hlídalo, aby ses nám neztratila... Modli se za nás, jako se my modlíme za tebe, abychom se po skončení tohoto pozemského života setkali spolu v nebi, kde nebude žádný smutek ani pláč.“

Jednoho dne máme všechny potřebné papíry vyřízené. Loučím se s ostatními a jedu na dva týdny do Bischofshofenu, do kláštera sester boromejek, nazvaných podle svatého Karla Boromejského, který stojí naproti mužskému klášteru Společnosti Božího slova. Don Ján tam má několik známých a zařídil, abych tam mohla bydlet.

V noci mne stále trápí sny – noční můry. V těch snech mne stále pronásledují rudí četníci, stále jsou mi v patách. V jednom snu se vracím domů k rodině a jsem velice šťastná. V tom si vzpomenu, že mne právě zde mohou chytit četníci... Otočím se a utíkám od rodiny, přes pole, pryč. Za sebou slyším esenbáky a pohraničníky, jak mne dohánějí, jsou stále blíž a blíž... Probouzím se a zakřičím: „Esenbáci, esenbáci jsou zde!“

Bischofshofen leží blízko německých hranic. Požádala jsem o povolení překročit německé hranice, abych mohla zajít do města Oberzell na německé straně, protože tam je nejbližší klášter mojí kongregace. Nikomu v Oberzellu jsem neoznámila, že přijdu, protože se domnívám, že se nemusím ohlašovat, když chci přijít do domu své kongregace, mezi své vlastní...

Jdu k bráně a zazvoním. Jedna ze sester otevře průzor na bráně, pořádně si mne prohlédne a zeptá se: „Co si přejete?“ „Jsem sestra Cecilie,“ říkám, „z řehole dcer Nejsvětějšího Spasitele. Z takové, z jaké jste vy.“ Prohlíží si mne od hlavy k patě jako nějakou cizí věc. Potom zavře průzor a já přemýšlím: „Nejsvětější Spasiteli, vždyť oni mne nechťejí ani zde!“ A říkám si: „Budu tu stát, i kdyby přišel k bráně svatý Josef a řekl, běž pryč!“ Pak uslyším, jak sestra hovoří po telefonu s matkou představenou. Aspoň se mi to zdá, protože neslyším odpovědi matky představené. „Je tu nějaká žena v civilních šatech,“ říká sestra. „Tvrdí, že je řeholnice. Nevím, zda není trochu cáklá. Má oblečené šponovky!“ Opět jsem si je oblékla, protože zde v kopcích je pořádná zima. Pak přichází k bráně sama matka představená. Dívá se na mne a já na ni – a hned se vzájemně poznáme. Je to ta, která jednou navštívila náš klášter v Bratislavě. Tehdy jsem jí zpívala německou píseň a ona byla

velmi ráda, že v Bratislavě slyší někoho zpívat německy. Zpívala jsem tenkrát Himmlische Auen (Nebeské nivy), ve kterých se zpívá: „Kolik je na nebi hvězd, tolikrát je svaté Tvoje jméno, Ježíši Kriste. Kolik kapek v oceánu, tolikrát je svaté Tvoje jméno, Ježíši Kriste. Kolik květin kvete na poli, tolikrát buď pochválen, Ježíši Kriste.“

Matka představená se zešíroka usměje, otevře bránu a říká: „Vítáme tě, sestro! Pojď a vstup na naši nebeskou nivu!“ Vcházím do kláštera a ze všech chodeb se sbíhají sestry. Shromazďují se kolem mne, štěbetají, prohlíží si moje šponovky a zkouší je prsty. Všechny jdou za mnou do kanceláře matky představené, která mne vybidne, abych se posadila. Ale já zůstávám stát a první věc, kterou vyslovím je: „Matko představená, mohu dostat řeholní šat?“

Všechny sestry si mohou přerazit nohy, vybíhají z kanceláře a přinášejí mi mnoho řeholních šatů jako nějakému rekrutovi. Součástí řeholního šatu všech velikostí jsou rozložené po kanceláři matky představené. Některé jsou příliš malé, některé příliš velké, ale já si od oka vybírám, které by se mi hodily. Pak si oblékám řeholní šat a zapínám si ho. Beru si růženec a kříž, které mám odložené v tašce. Pak si dávám závoj. V klášteře nejsou zrcadla, nevidím se. Sestry mne vedou dolů po chodbách do mého pokoje. Odtud jdeme do jídelny. Vtom se zastavím, protože se mi zdá, že někoho znám. Procitnu a uvědomuji si, že se dívám jen do skla na kredenci s kuchyňským nádobím, které se leskne čistotou. Jsem to já, na koho se dívám – Cecílie, sestra Cecílie! Stojím a dívám se, dívám, i když se nesluší dívat se na sebe příliš dlouho. Svátý Josefe, promiň! Jsem to opravdu já.

Ze životopisu sestry Makárie – Cecílie

Cecília Kondrcová se narodila 8. srpna 1911 ve slovenských Brestovanech (asi 5 kilometrů od Trnavy) jako čtvrtá z jedenácti dětí v rodině Jána Kondrea a jeho manželky Anny, rozené Vojtechové. Po zakončení středoškolského studia u voršilek v Trnavě se rozhodla pro zasvěcený život a vstoupila do kláštera Dcer Nejsvětějšího Spasitele v Bratislavě. Přijala řeholní jméno sestra Makária. Složila pečovatelské a učitelké zkoušky a působila jako učitelka mateřské školy, kterou spravovala její řehole. Činnost církevních institucí byla po roce 1948 postupně omezo-
vaná, zvláště v oblasti školství, a v roce 1950 musely svoji činnost v této oblasti ukončit. Sestra Makária potom pracovala v dětské nemocnici. Pomáhala pronásledovaným kněžím a podílela se na organizování jejich útěků za hranice. Dostala se do pozice štvance a musela se skrývat na více místech. Jedinou možností řešení situace byla emigrace. A tak 9. ledna 1952 překročila ve skupině uprchlíků řeku Moravu a dostala se do Rakouska. Po pobytu v klášteře své řehole v Německu přišla v roce 1954 do USA. Sestra Cecílie – díky své publikační činnosti se stala známou pod tímto jménem, pod kterým psala – působila v Oaklandu v Kalifornii a od roku 1960 v Gary ve státě Indiana. Zemřela 20. ledna 1985 v Crown Point ve státě Indiana.

Kongregace sester Nejsvětějšího Spasitele

Řeholní kongregace, ke které patřila i sestra Makária Cecília Kondrcová, opět působí jak v České republice, tak na Slovensku.

Kontakt:

Kongregácia sestier Najsvätejšieho Spasiteľa – CSSsS
Slovenská provincia
Jakubovo námestie 5, 811 09 Bratislava
www.spasitelky.sk

Komunita Znojmo:

Kongregace sester Nejsvětějšího Spasitele
Palackého 25, 669 02 Znojmo

Tuto knihu pro vás připravil A.M.I.M.S.

Smyslem A.M.I.M.S. (Apostolatus Mariae Immaculatae Matris Spei – česky: Apoštolát P. Marie Neposkvrněné – Matky Naděje) je tisk kvalitních, srozumitelných a velmi levných brožurek či knih nejen pro ty, kteří si je sami přečtou, ale především pro ty, kteří je budou dále šířit – rozdávat, půjčovat, nabízet za dobrovolný příspěvek ve farnostech...

Otec Marek Dunda dává takovýto návod k jejich používání:

Knih si objednat alespoň deset od každého titulu. Sám si nejdříve knihu přečíst (to je možné i bez toho, že byste si knihu objednali – kompletní texty většiny brožurek a knih z A.M.I.M.S. najdete na internetu na www.fatym.com a www.amims.net.

Potom byste měli uvážit, koho z vašich známých, přátel, sousedů, příbuzných (zejména těch, kteří jsou nevěřící či víře odcizení, kteří již dlouho neudělali nic pro své náboženské vzdělání, kteří jsou nemocní, osamělí) by kniha mohla oslovit, zaujmout, komu by byla prospěšná. Knihy pak rozdávat, půjčovat, nabízet za příspěvek na tisk...

Značná část produkce A.M.I.M.S. jsou publikace srozumitelné i nevěřícím.

Rádi také pošleme krabici brožurek a knih těm, kteří je budou (po dohodě se svým panem farářem) dále šířit ve farnosti za dobrovolný (doporučený) příspěvek na jejich tisk.

Přehled publikací, které jsme pro vás již vydali, najdete na následující straně.

A.M.I.M.S. již pro Vás připravil

Doporučený příspěvek na tisk uvedený v závorce může mírně kolísat dle ceny materiálu, způsobu šíření a inflačních vlivů – provedení je „brožura“ – s výjimkou prvních dvou knih z řady **A.M.I.M.S. M.** s lepenou vazbou a plnobarevnou obálkou. Knihy se snažíme průběžně dotiskovat:

Alfons M. de Liguori: Návod na dobrý život (20) **A.M.I.M.S. M.**
sestra Cecilie: Útěk sestry Cecilie (20) **A.M.I.M.S. M.**

Bezruč: Já a moje stará (5)

Brtník: Příprava na 1. sv. přijímání (12)

Castiglione: Svatý zázraků a lásky (Fr. z Pauly) (15)

Dunda: „...a nezapomeň na modlitbu“ (7)

Dunda: Stalo se (15)

Dunda: No proto aneb Stalo se III (15)

Dunda: Můžeš růst (15)

Dunda: Soužití nebo soužení (10)

Dunda (ed.): Tak kázal Vianney (15)

Dunda (ed.): Jak kázal Vianney o sv. zповědi (15)

Dunda (ed.): I tak kázal Vianney (15)

Dunda (ed.): Promluvy sv. J. M. Vianneye (15)

Dunda (ed.): Z myšlenek sv. J. M. Vianneye (10)

Dunda: Řekli svatí a to platí I. a II. díl (á 20)

Dunda: Sedm kajících žalmů (5)

Dunda: To promodlím (5)

Galizzi: Počátky Církve (15)

Havelka: Rozmlouvej s Bohem (5)

Kabeláč: Základy křesťanské víry (5)

Kaňa, Fukalovi: Manželství od Boha... (15)

Kavalec: Chvalatické povídky (2)

Kotek: S Ježíšem v jeho utrpení (Šuránek) (10)

Peňáz: Pouť do Říma od A do Z (20)

Peňáz: Pojd' na pouť (17)

Peňáz: Rozjímavý biblický růženec (5)

Sedloň: Doprovázení (reflexe k duch. vedení) (10)

Sedloň: Poutníkem naděje (10)

Simajchl: Desatero božích přikázání (10)

Simajchl: Dospívání (15)

Simajchl: Duchovní život (15)

Simajchl: Jak hovořit o víře (3)

Simajchl: Jak se zpovídat (7)

Simajchl: Kázání z 1. až 7. košíku (á 20)
Simajchl: Láska pod lupou (15)
Simajchl: Liturgie (20)
Simajchl: Manželství v záběhu (10)
Simajchl: Maria a dnešní životní styl (15)
Simajchl: Naše role při nedělní bohoslužbě (15)
Simajchl: Ozvěny lid. pověstí ze Žďárských hor (15)
Simajchl: Patnáct pravidel pro lektory (10)
Simajchl: Povídání o křtu (10)
Simajchl: Příprava na první svaté přijímání (15)
Simajchl: Rodiče a školáci (15)
Simajchl: Sebevýchova k manželství (3)
Simajchl: Společně k Bohu (15)
Simajchl: Stáří (10)
Simajchl: Život z víry (15)
Soukop: Velký náčelník dává zákl. kurz víry (15)
Zajíček: Příběh proroka Jonáše (comics) (10)
Zerhau: Krása a statečnost – leg. o sv. Markétě (10)
Zerhau: Pověsti a příběhy z Podyjí (15)
Zerhau: Vyřidte sijónské dceři (7)
A já jsem s vámi i za železnou oponou (15)
Comicsy pro zábavu i k zamyšlení (15)
Kreslené příběhy 1, 2, 3, 4, 5, 6 (á 3)
Křížové cesty pro soukr. i lid. pobožnosti (3)
Květy Nejsvětější svátosti (15)
Luštěniny alla Ferdinand (10)
Matka ustavičné pomoci (0)

Tituly je možno objednat pouze za příspěvek na tisk a poštové na adrese:

A.M.I.M.S.
Řk. farní úřad
Vranov nad Dyjí 20
671 03
tel: 515 296 384
E-mail: apostolat@fatym.com

Objednávky na internetu: www.fatym.com a www.amims.net.

Jde nám o maximální šíření textů našich knih. Proto u většiny z nich je možné si přečíst kompletní text knihy on-line na našich webových stránkách www.fatym.com a www.amims.net.

Časopis Milujte se!

Ke stejným účelům jako knihy A.M.I.M.S. můžeme doporučit i časopis **Milujte se!**. Vychází čtyřikrát ročně, doporučený příspěvek na tisk a poštovné jednoho výtisku s 64 barevnými stranami je jen 20 Kč. Jde o časopis nejen pro mladé. Současně se jedná i o časopis pro novou evangelizaci.

I časopis **Milujte se!** si můžete přečíst na internetu v kompletní verzi na www.milujte.se.

Objednávky časopisu Milujte se! je možno posílat i na adresu A.M.I.M.S. – redakce časopisu Milujte se! a tiskový apoštolát A.M.I.M.S. navzájem velmi těsně spolupracují.

Televize TV-MIS.cz

Mimo to doporučujeme také internetovou křesťanskou televizi **www.TV-MIS.cz**, kterou rovněž A.M.I.M.S. provozuje.

Má čtyři programy: MIS 1 zábava, MIS 2 vzdělání (především duchovní), MIS 3 dokumenty a publicistika a MIS 4 lokální.

Mimo to nabízí velmi rozsáhlou AUDIOSEKCI, dále písničkový on-line přehrávač JukeBox na adrese <http://jukebox.tv-mis.cz>, přehrávač duchovních přednášek, promluv, seminářů a audioknih TémaBox na internetové adrese <http://temabox.tv-mis.cz>.

Zajímavá je třeba i virtuální pouť do Svaté země a na Sinaj na internetové adrese <http://svata-zeme.tv-mis.cz> – „nasedněte“ prostřednictvím internetu do letadla a prohlédněte si místa, kde se odehrály biblické události, vnímejte atmosféru, poslechněte si kompletní výklady průvodců, zúčastněte se bohoslužeb...

Veškerý program TV-MIS.cz je dostupný současně - z databáze nabízených pořadů si vyberete, co a kdy chcete vidět nebo slyšet. Zkratka TV-MIS může znamenat i „televize – multimediální internetová samoobsluha“...

Obsah TV-MIS.cz a i mezinárodní TV-MIS.com je nabízen zdarma. Provoz televize je financován z darů diváků a posluchačů.

Podpořte, prosím, novou ediční řadu **A.M.I.M.S. M.**

Touto knihou pokračuje vydávání publikací nové ediční řady **A.M.I.M.S. M.** – to je knih pro misijní použití, které již nemají „brožurkovitý“ vzhled jako dosavadní publikace A.M.I.M.S., ale které si přes svou běžnou „knižní“ formu zachovávají charakteristické vlastnosti publikací z A.M.I.M.S., mimo jiné i cenu. Jsou totiž šířeny jen za příspěvek na tisk a jeho doporučená výše není vyšší než u našich dosavadních brožurek s obdobným počtem stran. Je to možné proto, že jsou tištěny naráz ve vysokém nákladu a nikoli postupně podle potřeby dotiskovány, jako to děláme u brožurek.

To s sebou nese zvýšené nároky na jednorázové zafinancování velkého nákladu. Díky tomu však je možno nabídnout plnohodnotné knihy pro duchovní vzdělání a misijní použití za příspěvek na tisk tak nízký, že se to některým může zdát až neuvěřitelné...

Vydání prvních knih z řady **A.M.I.M.S. M.** bylo možné díky těm, kteří na naše brožurky v minulosti přispívali vyšší částkou, než je ta doporučená. Zbytek prostředků, které ještě chyběly, poskytl jeden kněz a několik dalších dárců.

Naší představou je, že zajímavých vzdělávacích knih pro misijní využití dostupných za minimální příspěvek na tisk by měla být k dispozici celá řada. Na vydání dalších knih z řady **A.M.I.M.S. M.** se teprve snažíme získat prostředky. Další podobná kniha (máme jich v plánu více) vyjde, až na to budeme mít. Proto prosíme o pomoc při získávání sponzorů pro tento účel. Předem vám také děkujeme, pokud se rozhodnete přispět na objednané knihy vyšší částkou, než je ta doporučená. Děkujeme i za jakoukoliv další hmotnou či duchovní podporu. Na obdržené hmotné dary můžeme na požádání vystavit potvrzení o daru dle §15 odst. 1 zákona č. 586/1992 Sb. S upřímným Pán Bůh zaplať

P. Pavel Zahradníček OMI, koordinátor A.M.I.M.S.
(kontakty a další informace najdete na www.amims.net)

Číslo účtu: 200161714/0300 (ČSOB Praha)

Variabilní symbol pro **A.M.I.M.S. M.**: 222

Název našeho účtu: A.M.I.M.S.

(aktuálnost čísla účtu je možno ověřit na našem webu
www.amims.net)

Obsah

Čtyři policejní auta – jedou pro mě!	5
Rodná hrouda, husy, svatí a nesvatí	6
Náš táta	10
Obtížná cesta do kláštera	15
Šest a půl roku zkoušek	20
Prozářená léta a soumrak	24
Seberte se a běžte!	27
Je to boj...	32
Zvláštní nové poslání	40
Patnáct tisíc za člověka	44
Tmavomodré puntíkové šaty	49
Dvě světice z podzemí	54
Ve šponovkách a pruhovaném svetru	57
Vykutálený párek	58
Tak to nemůže jít dál!	63
Poslední sbohem	69
Flirt ve vlaku	71
V zamčené kuchyni	74
Převaděč Velký Jojo	76
Překročení hráze	80
Vídeňská tramvaj	83
Poslední kopec	85
Nebeské nivy	87
Ze životopisu sestry Makárie – Cecílie	90
Kongregace sester Nejsvětějšího Spasitele	90
Tuto knihu pro vás připravil A.M.I.M.S.	91
A.M.I.M.S. již pro Vás připravil (objednávání knih)	92
Časopis Milujte se!	94
Televize TV-MIS.cz	94
Podpořte, prosím, novou ediční řadu A.M.I.M.S. M.	95